

ПРО НАДАННЯ ЧИННОСТІ ЦИВІЛЬНОМУ КОДЕКСУ УРСР

Постанова ЦВК УРСР від 16 грудня 1922 р. (ЗУ УРСР 1922 р. № 55, ст. 780)

1. Цивільному кодексу надається чинність із 1 лютого 1923 р.
2. Ніякі спори в цивільних правовідносинах, що виникли до 7 листопада 1917 р., не приймаються до розгляду судовими та іншими установами республіки.
3. Споры в цивільних правовідносинах, що виникли за час від 7 листопада 1917 р. до надання чинності Цивільному кодексу УРСР, регулюються законами, які мали чинність у момент виникнення їх.
4. Оскільки правовідносини, що допускались законами, які мали чинність у момент виникнення їх, недосить повно регулюються зазначеними законами, до них застосовуються постанови Цивільного кодексу УРСР.
5. Поширене тлумачення Цивільного кодексу УРСР допускається лише у випадку, коли того вимагає захист інтересів робітничо-селянської держави та трудящих мас.
6. Забороняється тлумачення постанов Кодексу на підставі законів скинутих урядів і практики дореволюційних судів.
7. Загальна трирічна позовна давність поширюється і на правовідносини, що виникли до надання чинності Цивільному кодексу УРСР.
8. Права громадян іноземних держав, з якими УРСР уклала ту чи іншу угоду, регулюються цими угодами.

Оскільки права іноземців не передбачені угодами з відповідними урядами та спеціальними законами, права іноземців на вільне пересування по території УРСР, обрання професій, відкриття і придбання торгово-промислових підприємств, придбання речових прав на будівлі та земельні ділянки можна обмежити постановою відповідних центральних органів уряду УРСР за погодженням з Народним комісаріатом закордонних справ.

Примітка 1. Іноземні акціонерні товариства та ін.. набувають права юридичної особи в УРСР лише після особливого дозволу уряду.

Примітка 2. Іноземні юридичні особи, які не мають дозволу на провадження операцій в УРСР, користуються правом судового захисту в УРСР по претензіях, що виникають за межами УРСР і торкаються відповідачів, які перебувають в її межах, не інакше, як на основі взаємності.

9. Чинність Цивільного кодексу поширюється на всю територію УРСР.

ЦИВІЛЬНИЙ КОДЕКС УРСР

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА

I. ЗАСАДИ

1. Цивільні права захищаються законом, за винятком тих випадків, коли вони здійснюються в суперечності з їх соціально-господарським призначенням.

2. Спори про цивільне право розв'язуються судовим порядком. Відмова від права звернення до суду недійсна.

Примітка. Майнові спори між органами держави розв'язуються встановленим особливою постановою порядком.

3. Відносини земельні, відносини, що виникають з найму робочої сили, та відносини родинні регулюються особливими кодексами.

II. СУБ'ЄКТИ ПРАВ (ОСОБИ)

4. З метою розвитку продуктивних сил країни УРСР надає цивільну правоздатність (здатність мати цивільні права і обов'язки) всім громадянам, не обмеженим у правах по суду.

Стать, раса, національність, віросповідання, походження не мають ніякого впливу на обсяг цивільної правоздатності.

5. Відповідно до цього, кожний громадянин УРСР і союзних радянських республік має право вільно пересуватися і селитися на території УРСР, вибирати не заборонені законом заняття і професії, набувати і відчужувати майно з зазначеними в законі обмеженнями, укладати правочини і вступати в зобов'язання, закладати торгівлі і промислові підприємства, з додержанням усіх постанов, що регулюють промислову та торгову діяльність і охороняють застосування праці.

6. Ніхто не може бути позбавлений цивільних прав або обмежений у правах інакше, як у порядку і випадках, визначених законом.

7. Здатність особи своїми діями набувати цивільні права і створювати для себе цивільні обов'язки (дієздатність) настає в повному обсягу з досягненням повноліття.

Повноліття настає по досягненні 18 років.

8. Повнолітні особи можуть бути належними установами оголошені недієздатними:

1) коли вони внаслідок душевної хвороби або недоумства нездатні розсудливо вести свої справи;

2) коли вони своїм надмірним марнотратством марнують майно, що перебуває в їх розпорядженні.

9. Неповнолітні, що дійшли 14 років, і особи, взяті під опіку як марнотратці, можуть укладати правочини тільки за згодою своїх законних представників (батьків або опікунів). Вони мають право самостійно розпоряджатися одержуваною ними заробітною платою і відповідають за шкоду, заподіяну їх вчинками іншим особам.

9. Неповнолітні, що дійшли 14 років, і особи, взяті під опіку як марнотратці, можуть укладати правочини тільки за згодою своїх законних представників (батьків або опікунів). Вони мають право самостійно розпоряджатися одержуваною ними заробітною платою і відповідають за шкоду, заподіяну їх вчинками іншим особам.

Вкладами до державних та кооперативних кредитних установ і державних трудових ощадних кас, що їх будь-хто вніс на ім'я неповнолітніх (які не дійшли 18 років), розпоряджаються: а) до того моменту, коли неповнолітні не дійшли 14 років,— батьки або інші законні представники неповнолітніх; б) після того, як неповнолітні дійдуть 14 років,— самі неповнолітні, але за згодою своїх батьків чи інших законних представників.

Неповнолітній, який сам вніс на своє ім'я вклад, розпоряджається ним без участі законного представника¹.

10. Всякі правочини, що ведуть до обмеження правоздатності або дієздатності, недійсні.

11. Місцем проживання визнається те місце, де особа через свою працю, постійні заняття або знаходження свого майна має постійну або переважну осілість.

Місцем проживання неповнолітніх або тих, які перебувають під опікою, визнається місце проживання їх законних представників (батьків чи опікунів).

12. Особу, безвісно відсутню, можна оголосити померлою, коли з дня оголошення про визнання її відсутнього пройшло повних п'ять років. Внесення такої особи в акти громадянського стану, як померлої, провадиться на підставі судового рішення з тим, що моментом смерті вважається час, коли судове рішення набуде сили.

Примітка. Правила переведення справ про визнання особи відсутньою та померлою викладені в спеціальному законі.

13. Юридичними особами визнаються об'єднання осіб, установи або організації, що можуть, як такі, набувати права та майно, вступати в зобов'язання, позивати і відповідати на суді.

14. Юридична особа повинна мати затверджений, а в належних випадках зареєстрований уповноваженим на те органом статут або положення. Визначені в законі види товариств, що мають на меті господарські цілі, можуть мати замість статуту товариський договір, зареєстрований встановленим порядком.

Правоздатність юридичної особи виникає з моменту затвердження статуту (положення), а в тих випадках, коли закон вимагає реєстрації юридичної особи, — з моменту цієї реєстрації.

15. Приватні установи з правами юридичних осіб, а саме: лікарні, музеї, наукові заклади, публічні бібліотеки і т. д., можуть засновуватись лише з дозволу відповідних органів влади.

16. Юридичні особи беруть участь в цивільному обороті і вступають в правочини через посередництво своїх органів або ж через своїх представників.

17. В зовнішньому торговому обороті всі перебуваючі в межах УРСР особи, юридичні і фізичні, беруть участь лише через посередництво держави в особі Уповнаркомзовнішторгу. Самостійні виступи на зовнішньому ринку дозволяються лише у випадках, окремо в законі зазначених, і не інакше, як під контролем Уповнаркомзовнішторгу.

18. Існування юридичної особи може бути припинено відповідним органом державної влади, якщо вона ухиляється від передбаченої статутом чи договором мети, або коли її органи (загальні збори, правління) в своїй діяльності ухиляються в суперечну інтересам держави сторону.

¹ В ред. 25 грудня 1929 р. — 33 УРСР 1930 р. № 2, ст. 22.

19. Державні підприємства та їх об'єднання, переведені на господарський розрахунок і не фінансовані кошторисним порядком, виступають в обороті як самостійні і не зв'язані з казною юридичні особи. За їх борги відповідає лише те майно, що перебуває у їх вільному розпорядженні, тобто не вилучене з обороту згідно з ст. ст. 21 і 22. Винятки з цього правила окремо зазначаються законом.

III. ОБ'ЄКТИ ПРАВ (МАЙНО)

20. Майно, вилучене з цивільного обороту, може бути об'єктом цивільного права лише в тих межах, в яких це позитивно зазначено законом.

21. Земля становить власність держави і не може бути предметом приватного обороту. Володіння землею допускається лише на правах користування.

Примітка. З скасуванням приватної власності на землю поділ майна на рухоме і нерухоме скасовано.

22. Націоналізовані підприємства, їх обладнання, залізниці та їх рухомий склад, націоналізовані судна, а також націоналізовані споруди є вилученими з приватного обороту та не можуть бути відчужені та закладені тими органами, у віданні яких вони перебувають, а також зверненні на задоволення кредиторів. Націоналізовані підприємства, споруди та судна можуть здаватись в оренду у встановленому законом порядку.

Примітка 1. Споруди, які підлягали в силу закону 1 листопада 1921 р. денационалізації, але які залишились з тієї чи іншої причини у володінні **Огкомхоза**, перебувають у повному розпорядженні останнього та можуть бути відчужені.

Примітка 2. Відчуження непридатних або застарілих частин майна, вказаного у даній статті, регулюється особливими правилами.

22. Нижчеперелічене державне майно, яким відають державні установи і підприємства, вилучене з приватного обороту, не підлягає відчуженню, не може бути предметом застави, а також не може бути повернене на задоволення кредиторів в порядку стягання, а саме:

- а) промислові, транспортні та інші підприємства в цілому;
- б) промислові заклади (фабрики, заводи, копальні і ін.);
- в) устаткування промислових підприємств;
- г) рухомий склад залізниць, морські і річкові судна та літальні апарати;
- д) споруди залізничного, водного і повітряного транспорту, народного зв'язку (телеграфні, телефонні і радіоустановки загального користування); гідротехнічні і призначені для обслуговування товарообміну споруди (елеватори, холодильники та ін.), а також електричні установки загального користування;
- є) споруди комунальні;
- ж) будівлі.

Винятки з чинності цієї статті допускаються тільки у випадках, зазначених у додатку до цієї статті.

Примітка 1. До устаткування не належить: живий інвентар, предмети обладнання (меблі і домашні речі) та інструменти².

Примітка 2. Щодо морських і річкових суден винятки з правил цієї статті встановлюються відповідно в Кодексі торгового мореплавства Союзу РСР і Статуті внутрішнього водного транспорту³.

² В ред. 15 квітня 1927 р.— ЗУ УРСР 1927 р. № 11, ст. 70.

³ В ред. 25 липня 1931 р.— ЗЗ УРСР 1931 р. № 25, ст. 195.

Примітка 3. Будівлі, що підлягали в силу діючого законодавства денационалізації, але фактично лишилися з тієї чи іншої причини в розпорядженні держави, можуть відчужувати або заставляти відділи комунального (місцевого) господарства окружних виконавчих комітетів з дозволу окрвиконкомів⁴.

Примітка 4. Набувати цивільні повітряні судна, мотори до них та інше авіаційне і повітроплавне майно, що до них стосується, можуть тільки установи, підприємства, громадські організації та особи, які можуть володіти цивільними повітряними суднами та експлуатувати їх на підставі ст. 7 Повітряного кодексу Союзу РСР⁵.

23. Зброя, вибухові речовини, військово спорядження, літальні апарати, телеграфне та радіотелеграфне сполучення, анульовані цінні папери, спиртові напої понад установлену в законі міцність і сильнодіючі отрути є вилучені з приватного обороту.

Примітка. Набуття мисливської зброї і вогнеприпасів регулюється спеціальними правилами

23. Зброя, вибухові речовини, військово спорядження, анульовані цінні папери, спиртові напої понад установлену в законі міцність і сильнодіючі отрути є вилучені з приватного обороту.

Примітка. Набуття мисливської зброї і вогнеприпасів регулюється спеціальними правилами⁶.

24. Золота та срібна монета та іноземна валюта можуть бути предметом правочинів лише в порядку та в межах, вказаних спеціальними узаконеннями (див. додаток 1-ий).

24. Золото, срібло, платина і метали платинової групи в монеті, зливках і сировому вигляді, іноземна валюта, виписані в іноземній валюті платіжні документи (векселі, чеки, перекази і т. д.), іноземні фондові цінності (акції, облігації, купони до них і т. д.) можуть становити предмет правочинів лише в порядку і в межах, зазначених спеціальними законами Союзу РСР⁷.

25. Приналежністю визнається річ, що призначена служити головній речі і зв'язана з нею спільним господарським призначенням.

Приналежність наслідуює долю головної речі, коли в договорі або в законі окремо не зазначено протилежне.

IV. ПРАВОЧИНИ

26. Правочини, тобто дії, направлені на встановлення, зміну або припинення цивільних правовідносин, можуть бути односторонні і взаємні (договори).

27. Правочини можна учиняти на словах або в письмовій формі.

Письмові правочини поділяються на: 1) звичайні 2) засвідчені, 3) нотаріальні, тобто вчинені в нотаріальному органі та внесені в нотаріальну актову книгу.

27. Правочини можна учиняти на словах або в письмовій формі.

Письмові правочини поділяються на: 1) звичайні і 2) нотаріально посвідчені⁸.

28. Правочин, учинений у письмовій формі, повинен бути підписаний особою, від якої він походить, або представником цієї особи.

⁴ В ред. 15 квітня 1927 р. — ЗУ УРСР 1927 р. №11, ст. 70.

⁵ 33 СРСР 1932 р. №32, ст. 194-6. В ред. 4 грудня 1932 р. — 33 УРСР 1932 р. № 34—35, ст. 218.

⁶ В ред. 15 квітня 1927 р. — ЗУ УРСР 1927 р. № 11, ст. 70.

⁷ В ред. 4 лютого 1938 р. — 33 УРСР 1938 р. № 7, ст. 23.

⁸ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

Особа, що не може через неписьменність, фізичні вади або хворобу власноручно підписати правочин, може доручити підписати його за себе іншій особі. Підпис останньої повинен бути засвідчений належним порядком з тим, що повинна бути вказана причина, через яку особа, що уклала правочин, не змогла його власноручно підписати.

29. Недодержання форми, що вимагається законом, веде до недійсності правочину лише в тому випадку, коли такий наслідок недодержання форми прямо в законі зазначений.

30. Правочин є недійсний, коли він учинений з метою суперечною закону, або в обхід закону, а також, коли правочин направлений до очевидної шкоди для держави.

31. Правочин є недійсний, коли він учинений особою, що цілком позбавлена дієздатності або тимчасово перебуває в такому стані, що вона не може розуміти значення своїх дій.

32. Особа, що учинила правочин під впливом обману, погрози, насильства або внаслідок зловмисної угоди її представника з контрагентом, або внаслідок помилки, що має істотне значення, може вимагати по суду визнання правочину недійсним цілком або ж частково.

33. Коли особа під впливом крайньої нужди учинила невігідний для себе правочин, суд, на вимогу потерпілої сторони або на вимогу належних державних органів та громадських організацій, може або визнати правочин недійсним, або припинити чинність його на майбутнє.

34. Правочин є недійсний, коли він учинений за згодою сторін лише для вигляду і без наміру викликати юридичні наслідки.

35. Якщо удаваний правочин учинений з наміром приховати інший правочин, то застосовується положення, що стосується до того правочину, який дійсно був на увазі.

36. Правочин, визнаний недійсним, вважається таким з моменту його вчинення.

37. Недійсні частини правочину не зачіпають інших частин його, оскільки можна припустити, що правочин був би вчинений і без включення його недійсної частини.

38. Дієздатні особи можуть учиняти правочини і через вибраних ними представників, за винятком заборонених законом випадків.

39. Правочини, вчинені представником від імені представляюваного в межах повноважень, мають обов'язкову силу для представляюваного і породжують безпосередньо для нього права й обов'язки.

40. Представник не може учинити правочин від імені представляюваного ні у відношенні себе (представника) особисто, ні у відношенні третьої особи, представником якої він одночасно є.

41. Правочин визнається учиненим під відкладальною умовою, коли права й обов'язки, встановлені правочином, повинні наступити з настанням цих умов.

Правочин визнається учиненим під скасувальною умовою, коли права й обов'язки, встановлювані правочином, повинні припинитись з часу настання цих умов.

42. Умовно зобов'язаний не повинен своїми діями викликати стан речей, що погіршував або знищував би залежне від умови право. В протилежному випадку, по настанні умови, він зобов'язаний відшкодувати завдані збитки.

43. Коли настанню умови недобросовісно перешкодила сторона, якій ненастання умови є вигідне, то вважається, що умова настала.

Коли настанню умови недобросовісно сприяла сторона, якій настання умови є вигідне, то вважається, що умова не настала.

V. ПОЗОВНА ДАВНІСТЬ

44. Права на позови зникають зі спливом трьохлітнього строку (позовна давність), якщо в законі не встановлено інший строк давності.

44. Право на позов зникає після того, як мине вказаний в законі строк позовної давності.

Строк позовної давності в спорах між державними підприємствами та установами, колгоспами, кооперативними і громадськими організаціями є півтора року, крім спорів, передбачених у ст. ст. 44¹ і 44².

Строк позовної давності по спорах державних підприємств та установ, колгоспів, кооперативних і громадських організацій з громадянами і по спорах громадян між собою є три роки, крім спорів, по яких в спеціальних законах встановлено інші строки позовної давності⁹.

44¹. По спорах про стягнення штрафів, пені і неустойки, коли такі спори між установами, підприємствами організаціями усуспільненого сектора народного господарства діючим законом підлягають розв'язанню в порядку цивільного судочинства, строк позовної давності є шість місяців¹⁰.

44². По претензіях, що виникають із залізничних, водних і повітряних перевозок, а також по претензіях клієнтури до органів зв'язку строк позовної давності є шість місяців (ст. ст. 114 і 125 Статуту залізниць Союзу РСР — 33 СРСР 1927 р. № 30, ст. 308 1930 р. №5, ст. 55 і №42, ст. 443; ст. 172 Статуту внутрішнього водного транспорту — 33 СРСР 1930 р. № 55, ст. 582 п. «а»; ст. 61 Повітряного кодексу Союзу РСР — 33 СРСР 1932 р. № 32, ст. 194-б; ст. 85 Статуту поштового, телеграфного, телефонного і радіозв'язку Союзу РСР — 33 СРСР 1933 р. № 67, ст. 405).

Строк позовної давності по претензіях змішаних залізнично-водних і залізнично-водно-повітряних перевозок є один рік.

Строк позовної давності по претензіях, що виникають з морських перевозок або з приводу цих перевозок, встановлюється в ст. 241 Кодексу торгового мореплавства Союзу РСР (33 СРСР 1929 р. № 41, ст. 366)¹¹.

44³. Дії організацій, які свідчать про визнання боргу, не є підставою для перерви строків позовної давності, встановлених в ч. 2 ст. 44 і ст. ст. 44¹ і 44² Цивільного кодексу УРСР¹².

45. Перебіг позовної давності починається з часу виникнення права на подання позову.

По тих зобов'язаннях, що підлягають виконанню на вимогу кредитора, перебіг позовної давності починається з часу виникнення зобов'язання.

46. З погашенням через давність позову по головній вимозі погашаються також позови і по додаткових вимогах.

⁹ В ред. Указу Президії Верховної Ради УРСР від 18 липня 1950 р. — «Відомості Верховної Ради УРСР» 1951 р. № 2.

¹⁰ В ред. 19 листопада 1934 р. — 33 УРСР 1934 р. № 33, ст. 268.

¹¹ В ред. 19 листопада 1934 р. — 33 УРСР 1934 р. № 33, ст. 268.

¹² В ред. 13 травня 1936 р. — 33 УРСР 1936 р. №27, ст. 128.

47. У випадку виконання зобов'язання боржником по скінченні давності він не має права вимагати повернення сплаченого, навіть коли б він у момент сплати і не знав про скінчення давності.

48. Перебіг позовної давності зупиняється:

- 1) коли позивач непереборною силою позбавлений був змоги подати позов, якщо перешкоди ці настали в останні шість місяці давнісного строку;
- 2) внаслідок оголошеного для зобов'язань мораторію;
- 3) для складу Червоної Армії і Флоту, переведеного на воєнний стан, доки цей стан триває.

Примітка. З дня припинення обставин, що були підставою для зупинення перебігу давності, перебіг давнісного строку продовжується з тим, що коли строк, що залишається, є менший шести місяців, його продовжують до шести місяців.

48. *Перебіг позовної давності зупиняється:*

- 1) коли позивач непереборною силою позбавлений був змоги подати позов, якщо перешкоди ці настали в останні три місяці давнісного строку;
- 2) внаслідок оголошеного для зобов'язань мораторію;
- 3) для складу Червоної Армії і Флоту, переведеного на воєнний стан, доки цей стан триває.

Примітка. З дня припинення обставин, що були підставою для зупинення перебігу давності, перебіг давнісного строку продовжується з тим, що коли строк, що залишається, є менший трьох місяців, його продовжують до трьох місяців¹³.

49. У всіх інших випадках, коли суд визнає заслуговуючими уваги причини, через які пропущено строк позовної давності, він може цей строк продовжити.

50. Позовна давність переривається подачею позову, а також вчиненням з сторони зобов'язаної особи дій, що свідчать про визнання боргу.

51. Після перерви позовна давність починається знову з тим, що минулий перед тим час до нового строку не зараховується.

РЕЧОВЕ ПРАВО

I. ПРАВО ВЛАСНОСТІ

52. Розрізняється власність: а) державна (націоналізована і муніципалізована); б) кооперативна; в) приватна.

53. Земля, надра, ліси, води і залізниці загального користування, їх рухомий склад та літальні апарати можуть бути виключно власністю держави.

53. Земля, надра, ліси, води і залізниці загального користування можуть бути виключно власністю держави¹⁴.

54. Предмет приватної власності можуть становити: ненаціоналізовані будівлі, підприємства торгіві, підприємства промислові, що мають найманих робітників не вище передбаченої особливими законами кількості; знаряддя та засоби виробництва, гроші, цінні папери та інші цінності, в тому числі золота і срібна монета та іноземна валюта; предмети хатнього вжитку, господарства та особистого споживання, товари, які продавати законом не заборонено, і всяке не вилучене з приватного обороту майно.

¹³ В ред. 15 квітня 1931 р. — 33 УРСР 1931 р. № 13, ст. 121.

¹⁴ В ред. 15 квітня 1927 р. — 3У УРСР 1927 р. № 11, ст. 70.

55. Підприємства, в яких число найманих робітників вище встановленого законом, телеграф і радіотелеграф, а також і інші споруди, що мають державне значення, можуть бути предметом приватної власності лише на підставі концесії, одержуваної від уряду.

56. Зброя та військова амуніція, вибухові речовини, речовини, що містять в собі спирт вище встановленої міцності, та сильнодіючі отрути можуть бути в приватному володінні лише за дозволом належних органів влади.

57. Законно існуючі кооперативні організації можуть володіти всяким майном нарівні з приватними особами. Промислові підприємства, що організуються і набуваються кооперативними організаціями в порядку, встановленому законами про відповідні види кооперації, можуть становити власність згаданих організацій, незалежно від числа працюючих на підприємстві робітників.

58. Власник у межах, встановлених законом, має право володіти, користуватись і розпоряджатись майном.

Примітка. Розпорядження державним майном, здійснюване органами держави, в тому числі і переведеними на господарський розрахунок, обмежене правилами ст. 22 цього Кодексу і положеннями про відповідні органи.

59. Власник має право відшукувати своє майно з чужого беззаконного володіння і вимагати від недобросовісного володільця повернення всіх прибутків, які він дістав і повинен був дістати за весь час володіння; від добросовісного ж володільця — всіх прибутків, які він дістав і повинен був дістати з часу, коли він дізнався або повинен був дізнатися про неправомірність володіння або дістав повістку в справі позову власника про повернення майна. Володільець, в свою чергу, має право вимагати від власника відшкодування зроблених ним необхідних витрат на майно з того часу, з якого саме власникові належать прибутки з майна.

Власник має право вимагати усунення всяких порушень його прав, коли б навіть вони не були поєднані з позбавленням володіння.

Примітка 1. Колишні власники, майно яких було експропрійоване на підставі революційного права або взагалі перейшло у володіння трудящих до 24 серпня 1922 р., не мають права вимагати повернення цього майна.

Примітка 2. Право кооперативних об'єднань витребувати свої підприємства та інше майно, що їм належало, регулюється спеціальними щодо цього постановами.

60. Від особи, що добросовісно придбала майно не безпосередньо від власника, останній вправі витребувати майно (ст. 59) лише в тому випадку, коли воно ним (власником) загублене або в нього пограбоване. Державні установи і підприємства можуть витребувати від усякого набувача належне їм майно, незаконно відчужене будь-яким способом.

Примітка. Набувач визнається добросовісним, коли він не знав і не повинен був знати, що та особа, у якої він придбав річ, не мала права її відчужувати.

60¹. *Державні і інші допущені до обігу в межах Союзу РСР цінні папери на пред'явника, що містять зобов'язання виплати певної грошової суми, а також банкноти не можуть бути витребувані від добросовісного набувача на тій підставі, що вони раніш були загублені або викрадені, чи належали державній установі або підприємству і були незаконно відчужені будь-яким способом¹⁵.*

61. Право власності може належати двом або декільком особам спільно, частками (спільна власність).

¹⁵ В ред. 23 травня 1925 р. — ЗУ УРСР 1925 р. № 27, ст. 213.

62. Володіння, користування та розпорядження спільною власністю повинно провадитись за загальною згодою всіх учасників, а у випадку непогодження — за більшістю голосів.

63. Кожний учасник спільної власності повинен, відповідно до своєї частки, брати участь у сплаті всяких податків і зборів з спільного майна, а також у витратах на управління спільним майном та збереження його.

64. Учасники спільної власності мають право переважної купівлі при відчуженні будь-ким своєї частки сторонній особі, крім випадку продажу частки з прилюдних торгів.

65. Кожний власник має право вимагати виділу своєї частки з спільного майна, оскільки це не суперечить закону чи договору. Коли угоди про спосіб виділу не досягнуто, то майно за судовим рішенням ділиться в натурі, оскільки це є можливим без непомірної шкоди його господарському призначенню; в протилежному випадку власник, який виділяється, одержує грошову компенсацію.

66. Право власника на річ переходить на підставі договору, що укладається між відчужувачем і набувачем. Право власності набувача виникає щодо індивідуально визначеної речі з моменту укладення договору, а щодо речей, які визначаються родовими ознаками (числом, вагою, мірою), — з моменту їх передачі.

66¹. Правочини про відчуження морського торгового судна або частки в судні для дійсності повинно нотаріально посвідчити. Коли ці правочини вчиняються за кордоном, то їх повинно посвідчити у консула Союзу РСР.

Момент переходу права власності на судно або на частку в судні визначається правилами Кодексу торгового мореплавства Союзу РСР¹⁶.

66². Право власності набувача на річкові судна, які, на підставі Статуту внутрішнього водного транспорту, повинно записувати в судовому реєстрі, виникає після такого запису в зазначеному реєстрі¹⁷.

67. Передачею визнається вручення речей набувачеві, а також, оскільки з договору не випливає будь-що інше, вручення набувачеві або здача на пошту для відправлення за вказівкою останнього, розпорядчого документу на товари (накладної, коносаменту, складського свідоцтва і т. ін.), або вручення відчужених без зобов'язання доставки речей візникові для відправлення їх за розпорядженням набувача, або здача речей на пошту для пересилки їх за вказівкою набувача.

68. Майно, власник якого є невідомий (безгосподарне майно), переходить у власність держави в порядку, визначеному спеціальним законом.

69. Реквізиція майна у власників допускається тільки в порядку, встановленому декретом про реквізицію та конфіскацію майна приватних осіб та товариств, з винагородою власника по середніх ринкових цінах, які існують на момент вилучення майна (див. додаток 3-й).

69. Реквізувати майно у власника, тобто вживати для державної потреби примусового платного відчуження або тимчасового вилучення державою майна від приватних осіб (фізичних чи юридичних), а так само громадських і кооперативних організацій, можна тільки в порядку, встановленому Адміністративним кодексом УРСР і спеціальними законами¹⁸.

¹⁶ В ред. 25 грудня 1929 р. — 33 УРСР 1930 р. № 2, ст. 21.

¹⁷ В ред. 25 липня 1931 р. — 33 УРСР 1931 р. № 25, ст. 195.

¹⁸ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

70. Конфіскація майна у власника допускається тільки у вигляді покарання у випадках і в порядку, встановленому законом (див. додаток 3-й).

70. Конфіскувати майно у власника, тобто безоплатно примусово відчужити майно, можна тільки у випадках, коли конфіскація застосовується як захід соціальної оборони за вироками суду або з розпорядження адміністративних органів у випадках і порядку, встановлених Адміністративним кодексом УРСР і спеціальними законами¹⁹.

II. ПРАВО ЗАБУДОВИ

71. Договори про надання міських ділянок під забудову укладаються комунальними відділами з кооперативними об'єднаннями або іншими юридичними особами, а також з окремими громадянами на строк до 49 років для кам'яних та до ??? років для інших споруд.

Примітка. Договір про право забудови може поширюватись на земельну ділянку, безпосередньо не призначену під споруду, але обслуговуючу його у господарському відношенні.

72. Договір про право забудови, під страхом недійсності його, повинен бути укладений у нотаріальному порядку.

73. У договорі про право забудови обов'язково вказується:

а) найменування домовляючихся сторін, б) строк дії договору, в) точне визначення наданої під забудову ділянки, г) розмір у золотих карбованцях та строки внесення орендної плати, д) характер та розмір споруд, які забудовники зобов'язуються побудувати, е) строк початку будівництва, ж) строк завершення будівництва, з) умови підтримання споруд у справному стані, и) умови страхування споруд та відновлення їх у випадку загибелі, к) неустойки на випадок прострочення та інших порушень договору забудовником.

Примітка 1. Строк початку будівництва встановлюється не більш одного року з дня укладення договору.

Примітка 2. Підвищення орендної плати може бути встановлено в договорі не частіше, ніж кожні п'ять років, і до того ж кожного разу у встановленому договором розмірі.

74. Під час будівництва споруд та під час їх експлуатації забудовник зобов'язаний дотримуватись встановлених будівельних норм, а також санітарних та протипожежних правил.

75. Забудовник зобов'язаний страхувати від вогню всі споруди, які знаходяться на наданій йому земельній ділянці, на повну суму.

76. Забудовник зобов'язаний платити всі загальнодержавні та місцеві податки і збори, якими обкладається право забудови. Споруди, призначені для житла, звільняються від загальнодержавних та місцевих податків та зборів протягом трьох років з дня завершення будівництва споруд.

77. Права користуватись для будівництва та господарського обслуговування споруд будівельними матеріалами, які знаходяться на ділянці забудовника, належить забудовнику в межах, вказаних договором, для чого забудовнику надається право виконувати роботи з видобування згаданих матеріалів.

78. Забудовник має право користуватись водою, яка знаходиться на ділянці, а також у його межах влаштовувати криниці та обробляти **источники** та джерела.

¹⁹ В ред. 6 лютого 1929 р.— 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

79. Право за будови може бути відчужене або обтяжене заставою. Договори про відчуження та заставу права за будови, під страхом недійсності їх, повинні бути вчинені у нотаріальному порядку з наступною реєстрацією в належному комунальному відділі.

80. У випадку невнесення забудовником належних з нього за договором за будови платежів більш, ніж за один рік, або іншого порушення обов'язків, обумовлених неустойкою, комунальний відділ може звернути стягнення в судовому порядку на саме право за будови, причому стягнення здійснюється шляхом продажу права за будову з публічних торгів.

81. При зверненні стягнення на право за будови комунальному відділу належить переважне перед іншими кредиторами право задоволення.

82. У випадку, коли продаж права з публічних торгів не відбувся, право за будови переходить до комунального відділу.

83. При переході права за будови в порядку ст. 82, атакож при припиненні права за будови у зв'язку зі спливом строку договору, всі споруди повинні бути здані забудовником у справному стані комунальному відділу, який оплачує забудовнику вартість споруд на момент здачі їх з заліком належних комунальному відділу боргів. Вартість споруд встановлюється оціночною комісією у складі представників комунального відділу та робітничо-селянської інспекції. У випадку непогодження з оцінкою комісії, забудовнику надається право оскарження в народний суд.

Примітка. У договорі про за будову можуть бути встановлені і інші правила про долю споруд при припиненні договору про за будову (про безоплатну передачу на користь **Огкомхоза**, про знесення та ін.).

84. На підставах, викладених в ст. ст. 71-83 можуть здаватись для добудови або відновлення недобудованих або зруйнованих споруд, якщо вартість необхідного відновлення або добудови, за визначенням відповідного комунального відділу, складає не менш 30% вартості всієї споруди.

71—84. Скасовані²⁰.

II-а. ПРАВО БЕЗСТРОКОВОГО КОРИСТУВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ ДІЛЯНКАМИ ДЛЯ ЗБУДУВАННЯ НА НИХ БУДИНКІВ НА ПРАВІ ВЛАСНОСТІ ЖИТЛОБУДІВЕЛЬНИМИ КООПЕРАТИВАМИ²¹

84¹. Всім робітничим і загальногромадським житлобудівельним кооперативам земельні ділянки для за будови або відбудови, добудови або надбудови будинків можна здавати за договорами про право за будови або, коли вони того побажають, у безстрокове користування.

Будинки, що їх поставили зазначені кооперативи на ділянках, наданих у безстрокове користування, а так само будинки, що вже є на цих самих ділянках (в разі надання ділянки для відбудови чи добудови будинків, що є на них), належать житловому кооперативу на праві власності.

Коли будинок буде знищений пожежею або іншим стихійним лихом, то власник повинен відбудувати його протягом трьох років з дня знищення будинку. В противному разі право безстрокового користування ділянкою припиняється.

²⁰ Указ Президії Верховної Ради УРСР від 14 травня 1949 р.— «Відомості Верховної Ради УРСР» 1949 р. № 3.

²¹ Цей розділ введений постановою ЦВК і РНК УРСР від 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

84². До договорів про право безстрокового користування застосовується ст. 72, пункти 1—3, 5—7 ст. 73 і примітка 3 до цієї статті, п. 2 ст. 73¹, ст. ст. 73², 74, 76—79, 82 і 84 цього Кодексу.

84³. Будинки, що їх будують або що вже є на земельних ділянках, зданих у безстрокове користування робітничим житлобудівельним кооперативам, ці кооперативи можуть відчужувати тільки іншим робітничим житлобудівельним кооперативам або державним органам.

Будинки, що їх будують або що є на земельних ділянках, зданих у безстрокове користування загальногромадським житлобудівельним кооперативам, ці кооперативи можуть відчужувати тільки іншим кооперативним організаціям або державним органам.

Ці самі правила застосовуються і у випадку відчуження зазначених будинків з прилюдних торгів.

Коли будинки переходять в порядку, зазначеному в цій статті, то до набувача переходить і право безстрокового користування земельною ділянкою, на якій будинок збудовано.

84⁴. Робітничі і загальногромадські житлобудівельні кооперативи можуть заставляти будинки, що є на земельних ділянках, зданих їм у безстрокове користування, тільки державним і кооперативним організаціям та кредитним установам, які за своїми статутами або положеннями про них мають право брати в заставу будинки, збудовані на ділянках безстрокового користування.

84⁵. Приватні особи не мають права звертати стягнення за зобов'язання робітничих і загальногромадських житлобудівельних кооперативів на належні цим кооперативам будинки, що є на ділянках безстрокового користування.

84⁶. Відділи місцевого (комунального) господарства та інші державні органи, що здають земельні ділянки на праві забудови, повинні, на вимогу відповідних робітничих житлобудівельних кооперативів, змінити умови укладених ними до видання цієї постанови договорів у розумінні надання зданих ділянок на праві безстрокового користування.

Від моменту переукладення зазначених договорів будинки, що є на цих ділянках, вважаються належними зазначеним кооперативам на праві власності.

Змінювати договори, зазначені в цій статті, в тих випадках, коли відповідне право забудови заставлено, можна тільки за згодою заставодержця.

III. ЗАСТАВА МАЙНА

85. В силу застави кредитор (заставодержець) має право у випадку невиконання боржником забезпеченої заставою вимоги одержати переважно перед іншими кредиторами задоволення з вартості заставленого майна.

86. Заставодавцем може бути як сам боржник, так і третя особа. Заставодавець повинен бути власником заставленого майна. Коли він заставив чуже майно, відповідно застосовуються ст.ст. 59 та 60 цього Кодексу.

87. Предметом застави може бути всяке майно, не вилучене з обороту, в тому числі боргові вимоги і право забудови.

Примітка. У випадках, вказаних в законі, предметом застави може бути золота та срібна монета та іноземна валюта.

87. Предметом застави може бути всяке майно, не вилучене з обороту, в тому числі боргові вимоги.

Примітка 1. Зазначені в ст. 24 цього Кодексу валютні цінності може прийняти в заставу тільки Державний банк Союзу РСР, а також ті установи і організації, яким це дозволить Народний комісаріат фінансів Союзу РСР²².

Примітка 2. Державне майно, зазначене в ст. 22, може бути предметом застави тільки у випадках, зазначених у законі²³.

*Примітка 3. Майно, передане кооперативним організаціям в порядку, встановленому **додатком 6²⁴** до ст. 22 цього Кодексу, не може бути об'єктом застави у приватних осіб і організацій²⁵.*

88. Заставою може забезпечуватись лише дійсна вимога.

89. Застава виникає в силу договору або спеціальної вказівки закону.

90. Договір застави повинно укласти в письмовій формі. Заставу будинку та права забудови під страхом недійсності її, повинно нотаріально посвідчити, наступно зареєструвавши в належному органі. Заставодержцю в цьому випадку видається заставний акт.

90. Договір застави повинно укласти в письмовій формі. Заставу будинку під страхом недійсності її, повинно нотаріально посвідчити, наступно зареєструвавши в належному органі (ст. 72).

Заставу будинків для забезпечення видаваних кредитними установами позик, а також для забезпечення договорів з державними кооперативними установами і підприємствами, вчиняється на підставі видаваних нотаріальними конторами заставних свідоцтв.

Примітка 1. Договори застави гірничого відводу повинно, під страхом недійсності їх, нотаріально посвідчувати, додержуючи правил Гірничого кодексу²⁶.

Примітка 2. Договори про заставу морського торгового судна або частки в судні для дійсності повинно нотаріально посвідчити. Коли ці правочини вчиняються за кордоном, то їх повинно посвідчити у консула Союзу РСР²⁷.

91. В договорі про заставу та в заставному акті повинно бути зазначено: найменування та місце проживання боржника і кредитора, опис заставленого майна, оцінка та місце знаходження його, суть і розмір забезпечуваної заставою вимоги, строк виконання. Крім того, можуть бути включені інші, законом не заборонені, умови.

92. Заставлене майно, крім будівель та права забудови передається заставодержцеві. За згодою сторін майно може бути залишене в боржника під замком і печаткою кредитора, оскільки законом або правилами кредитних установ не визначено іншого порядку. Індивідуально визначена річ може бути залишена у володінні заставодавця з накладенням знаків, які свідчать про заставу.

92. Заставлене майно, крім будівель передається заставодержцеві. За згодою сторін майно може бути залишене в боржника під замком і печаткою кредитора, оскільки законом або правилами кредитних установ не визначено іншого порядку. Індивідуально визначена річ може бути залишена у володінні заставодавця з накладенням знаків, які свідчать про заставу.

²² В ред. 4 лютого 1938 р. — 33 УРСР 1938 р. № 7, ст. 23.

²³ В ред. 15 квітня 1927 р. — 3У УРСР 1927 р. № 11, ст. 70.

²⁴ Додаток 6 — постанова ЦВК і РНК УРСР від 6 лютого 1929 р. «Про передачу кооперативним організаціям нефункціонуючих державних підприємств» 33 УРСР 1929 р. № 6, ст. 52.

²⁵ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

²⁶ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

²⁷ В ред. 25 грудня 1929 р. — 33 УРСР 1930 р. № 2, ст. 21.

Примітка. Порядок схову майна, передаваного в заставу на забезпечення виконання договорів державних підприємств і поставок, визначається окремими законами²⁸.

93. Заставне право в передбачених ст. 92 випадках виникає щодо речей, визначених родовими ознаками, з моменту передачі або опечатання, щождо речей індивідуально визначених — з моменту укладення договору.

93. Заставне право в передбачених ст. 92 випадках виникає щодо речей, визначених родовими ознаками, з моменту передачі або опечатання, щождо речей індивідуально визначених — з моменту укладення договору.

Примітка. Момент встановлення застави на морське торгове судно або на частку в судні визначається правилами Кодексу торгового мореплавства Союзу РСР²⁹.

Заставне право на річкове судно, записане в судновому реєстрі, виникає з моменту відповідного запису в зазначеному реєстрі³⁰.

94. Майно може бути заставлене декільком кредиторам з тим, що заставодавець повинен повідомити кожного наступного заставодержця про попередні заставні обтяження.

Перезастанова будівель повинна провадитися в порядку, зазначеному в ст. 90. Перезастанова іншого майна встановлюється письмовим договором і письмовим наказом попередньому заставодержцеві по задоволенні передати заставлене майно новому заставодержцеві.

95. Застава забезпечує вимогу в тому її обсягу, в якому вона існує на момент фактичного задоволення, зокрема, проценти, відшкодування збитків, заподіяних проганням виконання, в належних випадках — неустойку, а також відшкодування витрат по стягненню.

96. Заставодержець не має права користуватися заставленим майном або його плодами, оскільки інше не встановлено законом або договором.

97. Заставодавець повинен тримати заставлене майно в належному стані та страхувати його. Коли майно передано заставодержцеві, останній відповідає за цілість його; на нього ж у цьому випадку покладається обов'язок страхувати майно коштом заставодавця.

98. Заставодержець, який загубив або в якого вкрадено переданий йому предмет застави, має право витребувати його від усякого володільця, в тому числі у власника. У випадку, коли заставлене майно залишено у боржника (ст. 92), заставодержець має право витребувати його від усякого недобросовісного набувача, державний же орган — від усякого набувача.

Примітка. Набувач майна, яке має на собі знаки застави, вважається недобросовісним.

99. Коли заставодержців є декілька (ст. 94), кожний наступний заставодержець одержує задоволення з заставленого майна лише після повного задоволення попереднього (старшинство).

100. Коли одержана шляхом прилюдного продажу сума недостатня для покриття вимог, заставодержець, оскільки законом або договором не встановлено інше, має право одержати недостатню суму з іншого майна боржника. При цьому право

²⁸ В ред. 4 січня 1928 р. —ЗУ УРСР 1928 р. № 1, ст. 2.

²⁹ В ред. 25 грудня 1929 р. —ЗУ УРСР 1930 р. № 2, ст. 21.

³⁰ В ред. 25 липня 1931 р. —ЗУ УРСР 1931 р. №25, ст. 195.

застави само по собі не є підставою до переважного перед іншими кредиторами задоволення.

101. Заставлене майно, яке належить боржнику, звертається на покриття недостач боржника по державних податках і зборах і заборгованості його по заробітній платі робітникам та службовцям переважно перед претензією заставодержця, якщо іншого майна боржника недостатньо для покриття вказаних недостач та заборгованості.

101. У разі всього незаставленого майна заставодавця не вистачить на повне задоволення заявлених до нього претензій, треба додержувати такої черги задоволення:

1) перед задоволенням забезпечених заставою претензій Державного банку Союзу РСР з цінності заставленого майна задовольняються: а) претензії робітників і службовців, що виникають із законодавства про працю, а також з колективних і трудових договорів; б) претензії про відшкодування за каліцтво і смерть, в тому числі і капіталізовані в установленому порядку платежі; в) претензії по аліментах за нормами, що їх установлює Народний комісаріат юстиції УРСР, за погодженням з Народним комісаріатом соціального забезпечення УРСР; г) претензії авторів та їх спадкоємців на плату за повне або часткове відчуження їх виключного права; д) претензії винахідників і авторів промислових зразків (крім юридичних осіб), а також їх спадкоємців про плату за використання зареєстрованих винаходів і промислових зразків у частині, що не перевищує шести тисяч карбованців; е) претензії старателів, передбачені ст. 17 постанови Центрального Виконавчого Комітету і Ради Народних Комісарів Союзу РСР від 22 червня 1928 р. «Про умови застосування праці старателів, зайнятих добуванням благородних металів і дорогоцінного каміння»³¹; ж) претензії професійних спілок, про відрахування на утримання фабрично-заводських і місцевих комітетів;

2) перед задоволенням забезпечених заставою претензій інших кредитних установ, у тому числі державних трудових ощадних кас, з цінності заставленого майна задовольняються всі претензії, перелічені у літерах «а» — «ж» п. 1, а також претензії по соціальному страхуванню з належною пенєю та стягання по акцизу, що лежить на заставленому майні, якщо воно було заставлено під час знаходження в місці виробництва, на базисному складі або митниці;

3) перед задоволенням забезпечених заставою претензій інших заставодержців з цінності заставленого майна задовольняються всі претензії, зазначені в пунктах 1 і 2, а також: а) претензії по заборгованості за загальнодержавними і місцевими податками з належною пенєю; б) претензії по заборгованості за тими неподатковими прибутками, на які законом поширено порядок стягнення, встановлений для податків, з належною по цій заборгованості пенєю, а також претензії по заборгованості по банківських позиках, забезпечених гарантійними листами НКФ Союзу РСР, НКФ УРСР і НКФ інших союзних республік, і в) забезпечені заставою претензії Державного банку Союзу РСР по його кредитних операціях.

Заставодержець, що залишив за собою в установленому законом порядку не продане з прилюдних торгів заставлене майно, повинен задовольнити претензії, що

³¹ 33 СРСР 1928 р. № 40, ст. 365; Постанова ЦВК і РНК СРСР від 22 червня 1928 р. скасована Постановою ЦВК і РНК СРСР від 27 травня 1934 р. 33 СРСР 1934 р. № 33, ст. 250: встановлено, що належне старателю-золотошукачу винагородження щодо стягання його з підприємства і черговості задоволення прирівнюється до заробітної плати.

мають за цією статтею перевагу перед його претензією, проте в розмірі, не більшому встановленої для прилюдних торгів оцінки цього майна.

Взаємна черговість задоволення претензій, що мають перевагу перед претензіями заставодержців, визначається правилами про виконання судових рішень, викладеними в Цивільному процесуальному кодексі УРСР³².

Примітка 1. Зазначена в цій статті черговість задоволення претензій не касує: 1) передбаченого спеціальними законами (Статутом залізниць Союзу РСР — 33 СРСР 1927 р. № 30, ст. 308 і постановою РНК Союзу РСР від 26 вересня 1925 р. «Про порядок огляду і затримання вантажів, багажу та ручної кладі, які перевозяться залізничними і водними шляхами» — 33 СРСР 1925 р. № 66, ст. 497) права відповідних підприємств на переважне перед усіма іншими кредиторами задоволення відповідних претензій з цінності вантажу, який перевозиться; 2) прав органів, що провадять продаж з прилюдних торгів, на покриття з уторгованих, від продажу сум витрат на арешт, зберігання, доставку і продаж зазначеного майна; 3) передбаченого постановою ЦВК і РНК СРСР від 4 вересня 1925 р. «Про документи, що видаються товарними складами про приймання товарів для схову» (33 СРСР 1925 р. № 60, ст. 445) права названих складів на одержання належних їм за зберігання товарів сум; 4) передбачених Митним кодексом прав митниць на одержання пошлени та інших оплат, що припадають на вантаж, під час випуску вантажу з відання митних установ; 5) окремого порядку задоволення претензій установ довгострокового кредиту по незабезпечених заставою довгострокових позиках, передбаченого спеціальними законами; 6) скасований³³; 7) порядку задоволення претензій, встановленого ст.ст. 182—191 Кодексу торгового мореплавства Союзу РСР і ст. 147 Статуту внутрішнього водного транспорту³⁴.

Примітка 2. Коли заставлено майно кредитно-кооперативної організації, то у випадках, зазначених у п.п. 2 і 3 ст. 101, переважно перед претензіями заставодержців, задовольняються крім того: 1) вимоги про повернення вкладів і 2) вимоги по позиках, одержаних від державних установ для видачі позик сільським господарям, кустарям і ремісникам (крім позик до основного і спеціального капіталів)³⁵.

102. У випадку загибелі заставленого майна заставодержець має право переважного задоволення з страхової винагороди.

103. З передачею вимоги, забезпеченої заставою, до нового кредитора переходить і право застави. Передача вимоги, забезпеченої заставою будинків або права забудови, вчиняється шляхом передачі договору застави з вчиненням на ньому передавального напису та з записом в нотаріальній актовій книзі та реєстрі комунального відділу. В інших випадках вимогу можна передавати шляхом напису на договорі про заставу, а також передачі заставленого майна, коли така передача заставленого майна потрібна для виникнення заставного права (ст.ст. 92 і 93).

Боржника і заставодавця треба повідомити про передачу заставленого права.

103. З передачею вимоги, забезпеченої заставою, до нового кредитора переходить і право застави. Передача вимоги, забезпеченої заставою будинків,

³² В ред. 11 вересня 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 25, ст. 200.

³³ Указ Президії Верховної Ради УРСР від 14 травня 1949 р. — «Відомості Верховної Ради УРСР» 1949 р. № 3.

³⁴ Пункти 1—5 в ред. 11 вересня 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 25, ст. 200; пункт 7 в ред. 15 квітня 1931 р. — 33 УРСР 1931 р. № 13, ст. 121.

³⁵ В ред. 11 вересня 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 25, ст. 200.

вчиняється шляхом передачі договору застави з вчиненням на ньому передавального напису, посвідченого нотаріально і зареєстрованого у відповідному органі (ст. 72).

В інших випадках вимогу можна передавати шляхом напису на договорі про заставу, а також передачі заставленого майна, коли така передача заставленого майна потрібна для виникнення заставного права (ст.ст. 92 і 93).

Боржника і заставодавця треба повідомити про передачу заставленого права³⁶.

104. Застава припиняється: 1) припиненням забезпеченої заставою вимоги, 2) продажем заставленого майна з прилюдних торгів.

105. Про припинення застави будівель та права забудови, на вимогу заінтересованої особи, роблять позначку в нотаріальній актовій книзі та реєстрі комунального відділу.

Коли застава припиняється з припиненням забезпеченої заставою вимоги, заставлене майно, що є у заставодержця, він повинен вернути заставодавцеві або передати дальшому за старшинством заставодержцеві (ст. 94).

105. Про припинення застави будівель, на вимогу заінтересованої особи, роблять позначку на примірнику правочину, що є в нотаріальній конторі, а також у реєстрі відповідного органу (ст. 72).

Коли застава припиняється з припиненням забезпеченої заставою вимоги, заставлене майно, що є у заставодержця, він повинен вернути заставодавцеві або передати дальшому за старшинством заставодержцеві (ст. 94)³⁷.

IV. ПРО ЗАСТАВУ ТОВАРУ В ОБОРОТІ³⁸

105¹. Допускається заставляти товар, залишаючи товар заставодавцеві і надаючи йому право замінити одні частини заставленого товару іншими, що входять в асортимент заставленої товарної маси, з тим, щоб у наявності завжди була остача товару на суму, не меншу обумовленої сторонами міри (застава товару в обороті).

105². Заставне право під час заставлення товару в обороті виникає від моменту укладення договору.

105³. При заставленні товару в обороті треба дотримувати таких умов:

а) товар має бути поміщений в точно визначене в договорі з заставодержцем приміщення (склад, магазин тощо), окремо від іншого майна заставодавця і

б) на заставлений товар треба скласти опис.

105⁴. При заставленні товару в обороті всякий товар, що вибуває з визначеного в договорі приміщення, звільняється від застави, і всякий товар, що надходить у це приміщення, стає предметом застави.

105⁵. Заставодавець зобов'язаний вести спеціальну товарну книгу на кожну окрему заставу.

В товарній книзі мають бути записані всі операції про рух заставленого товару на день виконання останньої операції.

105⁶. Заставодержцеві належить право в усякий час перевіряти кількість, вид і вартість заставленого товару, а також умови його зберігання і стан приміщення, в якому перебуває товар.

³⁶ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

³⁷ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

³⁸ Розділ IV в редакції 20 жовтня 1926 р. — 3У УРСР 1925 р. № 63, ст. 415.

105⁷. При заставленні товару в обороті застосовуються ст. ст. 85, 86, 88—91, 94, 95, 97, 99—104 Цивільного кодексу УРСР.

105⁸. Якщо заставадавець не виконав умов, зазначених у ст. 94, 97, 105¹, 105³, 105⁵, 105⁶, це дає право заставадержцеві достроково стягти забезпечений заставою борг.

105⁹. Відчуження обумовленої сторонами сталого залишку товару (ст. 105¹) повністю або частково, незалежно від наслідків, зазначених в ст. 105⁸, тягне за собою відповідальність в кримінальному порядку.

ПРАВО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

І. ЗАСАДИ

106. Zobov'язання виникають з договорів і з інших у законі зазначених підстав, зокрема, внаслідок безпідставного збагачення і внаслідок заподіяння іншій особі шкоди.

107. В силу zobov'язання одна особа (кредитор) має право вимагати від іншої (боржника) певної дії, зокрема — передачі речей або виплати грошей чи стримання від дії.

108. Коли предмет zobov'язання визначено лише родовими ознаками і право вибору не надано законом або договором одній з сторін або третій особі, боржник zobov'язаний приставити предмет не нижче середньої якості.

Коли предмет zobov'язання визначено альтернативно, право вибору, якщо в законі або договорі не має інших вказівок, належить боржникові.

109. Кредитор має право не приймати виконання частинами, коли інше не передбачено законом чи договором.

110. Коли на борг, згідно з законом або договором, повинні нараховуватися проценти, розміру яких не зазначено, вони (узаконені проценти) нараховуються в розмірі 6% річних з суми боргу, вираженої в золотих карбованцях за офіціальним курсом.

110. Коли на борг, згідно з законом або договором, повинні нараховуватися проценти, розміру яких не зазначено, вони (узаконені проценти) нараховуються в розмірі 6% річних з суми боргу³⁹.

111. Виконання повинно відбуватися в строк, визначений законом або договором. Коли строку виконання не зазначено або визначено моментом вимоги, то кредитор має право вимагати, а боржник провести виконання негайно. В цьому випадку боржникові, по пред'явленні вимоги кредитором, надається 7-денний пільговий строк, оскільки інше не встановлено законом.

112. Боржник має право виконати zobov'язання і до строку, коли це не суперечить змісту договору. Проте право на відрахування процентів за час, то лишається до строку (дисконт), належить йому лише у випадках, передбачених законом або договором.

113. Коли місце виконання не визначено законом або договором і не виявляється з суті zobov'язання, виконання повинно відбутися:

а) по zobov'язаннях, змістом яких є передача прав на будівлі або земельні ділянки,— в місці знаходження будівель чи ділянки;

³⁹ В ред. 4 лютого 1938 р.— 33 УРСР 1938 р. № 7, ст. 23.

б) по правочинах, що належать до обсягу діяльності підприємства боржника — в місці знаходження підприємства;

в) по грошових зобов'язаннях — в місці проживання кредитора в момент виникнення зобов'язання; але коли кредитор до моменту виконання зобов'язання змінив своє місце проживання і вчасно повідомив про те боржника, останній зобов'язаний провести виконання в новому місці проживання кредитора, відносячи на рахунок кредитора всі видатки, зв'язані з зміною місця виконання;

г) по решті зобов'язань — в місці проживання боржника в момент виникнення зобов'язання.

114. В разі відсутності кредитора, ухилення його прийняти виконання чи допустити іншу прострочку з своєї сторони або коли він недієздатний, чи нема його представника, уповноваженого та згодного прийняти виконання, то боржник може внести належне з нього в депозит суду, про що суд повідомляє кредитора повісткою або опублікуванням.

Примітка. Порядок внесення в депозит суду визначається окремою постановою.

114. В разі відсутності кредитора, ухилення його прийняти виконання чи допустити іншу прострочку з своєї сторони або коли він недієздатний, чи нема його представника, уповноваженого та згодного прийняти виконання, то боржник може внести належне з нього в депозит за правилами Нотаріального положення⁴⁰.

115. Солідарна відповідальність настає, коли її передбачено договором або ж встановлено законом.

По солідарному зобов'язанню кредитор має право вимагати виконання як від усіх боржників разом, так і від кожного з них окремо, до того ж як повністю, так і в частині боргу. При безрезультатності стягнення з одного боржника кредитор може стягати все недоодержане з решти боржників.

Боржник, що виконав солідарне зобов'язання, має, оскільки інше не встановлено законом або договором, право поворотної вимоги до решти боржників у рівних частках. Невиплачене одним з боржників припадає рівними частками на решту.

116. Коли в одному і тому ж зобов'язанні беруть участь декілька кредиторів або декілька боржників, то при неподільності предмета зобов'язання боржники визнаються солідарними боржниками, а кредитори — солідарними кредиторами, з яких кожний має право пред'явити вимогу в повному розмірі. При подільності предмета зобов'язання кожний боржник зобов'язаний провести, а кожний кредитор має право вимагати виконання рівними частками, оскільки інше не встановлено законом або договором.

117. У випадку невиконання боржником зобов'язання він повинен відшкодувати кредиторіві заподіяні невиконанням збитки. Під збитками розуміється як дійсна шкода майну, так і упущена користь, можлива в звичайних умовах обороту.

118. Боржник, оскільки інше не встановлено законом або договором, звільняється від відповідальності за невиконання, коли він доведе, що неможливість виконання залежить від обставин, запобігти яким він не міг, або склалася внаслідок умислу або необережності кредитора.

119. В усякому разі неможливість виконання не звільняє боржника під відповідальності:

⁴⁰ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

1) коли предмет зобов'язання визначено родовими ознаками і приставлення майна того ж роду не стало об'єктивно неможливим;

2) коли особи, на яких в силу закону або доручення боржника покладено виконання зобов'язання, умисно або через необережність викликали або не запобігли обставині, що унеможливила виконання.

120. В разі, коли боржник не виконує зобов'язання, предметом якого є надання в користування індивідуально визначеної речі, кредитор має право вимагати через суд відібрання речі у боржника і передачі йому, кредиторіві. Право це зникає, коли річ передана третій особі, що має на те однорідне право. Коли річ ще не передана, з двох кредиторів має перевагу той, на користь якого зобов'язання виникло раніш.

121. Прострочення виконання з боку боржника зобов'язує його відшкодувати кредиторіві збитки, заподіяні простроченням, і покладає на нього відповідальність за неможливість виконання, що випадково настала після прострочення. Коли внаслідок прострочення виконання втратило інтерес для кредитора, то він може відмовитися прийняти його і поставити вимогу відшкодувати збитки, як у випадку невиконання зобов'язання. Боржник, що прострочив виплату грошової суми, зобов'язаний у всякому разі виплатити за час прострочення узаконенні проценти, якщо договором не встановлено вищого розміру процентів.

Примітка. Визнається, що боржник прострочив, коли він не виконав зобов'язання в установлений строк (ст. 111). Прострочення не наступає, доки виконання не може настати через обставину, за яку боржник не відповідає, зокрема, внаслідок прострочення кредитора (ст. 122).

122. Прострочення з боку кредитора в прийнятті належного за договором дає право боржникові на відшкодування заподіяних простроченням збитків і звільняє його від відповідальності за наступну неможливість виконання, крім випадків умислу або грубої необережності. По грошовому процентному боргові боржник не зобов'язаний платити процентів за час прострочення кредитора.

Примітка. Визнається, що кредитор прострочив, коли він без законної підстави відмовляється прийняти виконання або не робить належних до його обов'язку дій, до учинення яких боржник не може виконати свого зобов'язання.

123. Порядок стягнення присудженої кредиторіві з боржника винагороди за невиконання або прострочення може встановлювати суд в залежності від майнового стану боржника (відстрочка, розстрочка).

124. Передача вимоги кредитором іншій особі допускається, оскільки вона не суперечить закону або договору або оскільки вимога не зв'язана з особою кредитора. Боржника треба повідомити про передачу вимоги, і до повідомлення він має право чинити виконання попередньому кредиторіві.

125. До набувача вимоги переходять права, які забезпечують виконання.

126. Перевід боржником свого боргу на іншу особу допускається лише за згодою кредитора.

127. Поручка і застава, встановлені третьою особою в забезпечення зобов'язання, припиняються з переводом боргу, коли заставодавець або поручитель не виявили згоди відповідати і за нового боржника.

128. Передача вимоги і перевід боргу повинні бути вчинені, оскільки в законі немає спеціальних вказівок, у формі, встановленій для договорів взагалі. Передача вимоги або перевід боргу, що впливають з договору, укладеного в писаній формі, в усякому разі повинні мати таку ж форму.

129. Зобов'язання припиняється цілком або частково: а) виконанням його; б) зарахуванням зустрічної однорідної вимоги, строк якої настав; в) поєднанням боржника і кредитора в одній особі з тим, що при їх роз'єднанні зобов'язання знову поновлюється; г) угодою сторін, зокрема, укладанням нового договору, що повинен замінити попередній; д) неможливістю виконання, за яку боржник не відповідає (ст. 118).

129. Зобов'язання припиняється цілком або частково: а) виконанням його; б) зарахуванням зустрічної однорідної вимоги, строк якої настав; в) поєднанням боржника і кредитора в одній особі з тим, що при їх роз'єднанні зобов'язання знову поновлюється; г) угодою сторін, зокрема, укладанням нового договору, що повинен замінити попередній; д) неможливістю виконання, за яку боржник не відповідає (ст. 118).

Примітка. Якщо в уплату за борги замість грошей видано або передано чек, то, оскільки сторони не обумовили інше, борг вважається сплаченим тільки з моменту оплати чека⁴¹.

II. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ З ДОГОВОРІВ

130. Договір вважається укладеним, коли сторони виразили один одному — в відповідних випадках у встановленій законом формі — згоди в усіх істотних його пунктах. За істотні в усякому разі вважаються: об'єкт договору, ціна, строк та всі ті пункти, відносно яких, на попередню заяву однієї з сторін, треба дійти згоди.

Примітка 1. Коли законом встановлено обов'язкове вчинення або засвідчення договору у нотаріальному порядку, договір, оскільки інше не встановлено законом, вважається укладеним від моменту його вчинення або засвідчення в нотаріальному порядку.

Примітка 2. Коли за попередньою згодою сторін договір повинен мати певну форму, хоч її і не вимагає закон, то він вважається укладеним тільки по наданні йому зазначеної форми.

130. Договір вважається укладеним, коли сторони взаємно дійшли згоди в усіх істотних його пунктах. За істотні в усякому разі вважаються: об'єкт договору, ціна, строк та всі ті пункти, відносно яких, на попередню заяву однієї з сторін, треба дійти згоди.

Примітка 1. Коли законом встановлено нотаріальне посвідчення договору, договір, оскільки інше не встановлено законом, вважається укладеним від моменту його нотаріального посвідчення.

Примітка 2. Коли за попередньою згодою сторін договір повинен мати певну форму, хоч її і не вимагає закон, то він вважається укладеним тільки по наданні йому зазначеної форми⁴².

131. Пропозиція укласти договір, зроблена присутній особі без зазначення строку для відповіді, зобов'язує особу, що зробила пропозицію, лише в тому разі, коли контрагент негайно заявив про прийняття пропозиції.

Примітка. Пропозиція, зроблена по телефону, визнається пропозицією присутньому.

⁴¹ В ред. 25 квітня 1930 р. — 33 УРСР 1930 р. № 11, ст. 119.

⁴² В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

132. Коли пропозицію укласти договір зроблено відсутньому без зазначення строку для відповіді, вона зобов'язує пропонувача протягом строку, нормально потрібного на одержання відповіді.

133. Коли для відповіді на пропозицію дано певний строк, особа, що зробила пропозицію, зв'язана нею лише до скінчення строку. Коли з одержаною з запізненням заяви про прийняття пропозиції видно, що вона була відправлена вчасно, то пропозиція визнається запізнілою в тому випадку, коли одержувач відповіді негайно повідомить про те другу сторону.

134. Договір з відсутньою особою вважається укладеним з моменту одержання відповіді особою, що зробила пропозицію, оскільки інше не випливає з змісту пропозиції.

135. Заява про прийняття пропозиції на інших умовах, ніж було запропоновано, визнається відмовою від пропозиції і в той же час новою пропозицією.

136. Договір на суму понад 500 карбованців золотом повинен бути укладений в письмовій формі, за винятком випадків, окремо передбачених законом.

Примітка. Недодержання правила, викладеного в цій статті, позбавляє сторони права, у випадку спору, посилатися для підтвердження договору на показання свідків, але не позбавляє їх права наводити письмові докази.

136. Договір на суму понад 500 крб. повинен бути укладений в письмовій формі, за винятком випадків, окремо передбачених законом⁴³.

Примітка. Недодержання правила, викладеного в цій статті, позбавляє сторони права, у випадку спору, посилатися для підтвердження договору на показання свідків, але не позбавляє їх права наводити письмові докази.

137. Договори, укладені державними установами та підприємствами як між собою, так і з приватними особами, підлягають обов'язковому засвідченню в нотаріальному порядку, за винятком: 1) договорів з приватними особами на суму не більш 1000 карбованців золотом, 2) договорів державних установ та підприємств між собою на суму не більш 3000 карбованців золотом, 3) правочинів по вкладних, позикових та комісійних операціях кредитних установ, 4) правочинів по купівлі-продажу за готівковий розрахунок, 5) договорів страхування.

Примітка. Реєстрація правочинів по купівлі-продажу на біржах прирівнюється до нотаріального засвідчення.

137. Скасована⁴⁴.

138. Договір про безплатну передачу майна (дарування) на суму понад 10000 карбованців золотом недійсний.

Даруванню на суму понад 1000 карбованців золотом повинно бути, під страхом недійсності, надано нотаріальну форму.

138. Договір про безплатну передачу майна (дарування) на суму понад 1000 карбованців повинен бути, під страхом недійсності, нотаріально посвідчений.

Примітка. Щодо договорів дарування будинків, незалежно від суми, діють правила ст. ст. 182 і 185 Цивільного кодексу УРСР⁴⁵.

139. В двосторонньому договорі кожна сторона має право відмовляти противній стороні в задоволенні до одержання зустрічного задоволення, коли з закону,

⁴³ В ред. 4 лютого 1938 р. — 33 УРСР 1938 р. № 7, ст. 23.

⁴⁴ 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

⁴⁵ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

договору або суті правовідношення не впливає обов'язок однієї сторони виконати своє зобов'язання раніш від другої.

Примітка. Двостороннім визнається договір, за яким обидві сторони взаємно беруть на себе зобов'язання.

140. По договору, укладеному на користь третьої особи, виконання зобов'язання можуть вимагати, коли інше не встановлено договором, як сторона, що поклала зобов'язання на боржника, так і третя особа, на користь якої договір укладено. Коли особа на користь якої укладено договір, виявила боржникові свій намір скористуватися виговореним на її користь правом, сторони, що домовилися, позбавляються права без її згоди змінювати або касувати договір. Коли особа, на користь якої договір укладено, відмовилася від права, наданого їй за договором, сторона, що виговорила це право, може сама ним скористатися, оскільки це не суперечить змісту договору.

140. По договору, укладеному на користь третьої особи, виконання зобов'язання можуть вимагати, коли інше не встановлено договором, як сторона, що поклала зобов'язання на боржника, так і третя особа, на користь якої договір укладено. Коли особа на користь якої укладено договір, виявила боржникові свій намір скористуватися виговореним на її користь правом, сторони, що домовилися, позбавляються права без її згоди змінювати або касувати договір. Коли особа, на користь якої договір укладено, відмовилася від права, наданого їй за договором, сторона, що виговорила це право, може сама ним скористатися, оскільки це не суперечить змісту договору.

Примітка. Коли грошовий вклад до державної трудової ощадної каси внесено на ім'я іншої особи з умовою, що ця особа набуває права вкладника від моменту, коли настане певна обставина, то до настання цієї обставини вкладом можна розпоряджатися тільки за погодженням вкладника з тією особою, на ім'я якої внесено вклад⁴⁶.

141. Неустойкою визнається грошова сума або інша майнова цінність, яку один контрагент зобов'язується у випадку невиконання або неналежного виконання ним договору, доставити іншому контрагентові.

Коли в договір включено або додатково укладено сторонами умову про неустойку, кредитор має право вимагати, на свій розсуд, або відшкодування збитків, заподіяних невиконанням, або сплати неустойки. Коли неустойку встановлено на випадок прострочки або неналежного виконання, кредитор має право одночасно вимагати як виконання договору, так і сплати неустойки або відшкодування збитків, заподіяних прострочкою або неналежним виконанням.

Примітка 1. Одночасне стягнення збитків і неустойки допускається лише у випадках, окремо зазначених в законі чи в договорі.

Примітка 2. Угода про неустойку повинна мати письмову форму незалежно від її суми і від форми, яку має основний договір.

142. Коли неустойка, яку належить виплатити, надмірно велика в порівнянні з дійсними збитками кредитора, суд має право, на прохання боржника, зменшити неустойку.

При цьому суд повинен взяти на увагу:

- 1) міру виконання боржником зобов'язання;
- 2) майновий стан обох сторін;

⁴⁶ В ред. 25 грудня 1929 р.— 33 УРСР 1930 р. № 2, ст. 22.

3) не лише майновий, але і всякий інший поважний інтерес кредитора.

143. Задатком визнається грошова сума або інша майнова цінність, яка видана в рахунок належних за договором платежів одним контрагентом другому для підтвердження договору і забезпечення його виконання.

Коли за невиконання договору відповідає особа, що видала задаток, вона втрачає його. Коли за невиконання відповідає особа, що одержала задаток, вона зобов'язана повернути його в подвійному розмірі. Крім того, сторона, що відповідає за невиконання договору, зобов'язана відшкодувати збитки другій стороні, зараховуючи задаток, коли протилежне не встановлено договором.

Задаток розглядається як відступне лише тоді, коли це сторони обумовили.

144. Коли в двосторонньому договорі виконання стало неможливим для однієї з сторін через обставину, за яку ні вона, ні друга сторона не відповідає, то ця сторона, при відсутності в законі або договорі інших постанов, не має права вимагати від другої сторони задоволення за договором. Кожна сторона має право вимагати від контрагента повернення всього, що вона виконала, не одержавши відповідного зустрічного задоволення.

145. Коли в двосторонньому договорі виконання стало неможливим для однієї сторони через обставини, за які вона відповідає, друга сторона, при відсутності в законі або договорі інших постанов, має право відмовитися від договору і стягти заповідяні невиконанням збитки (ст. 117).

146. Коли в двосторонньому договорі виконання стало неможливим для однієї сторони через обставини, за які відповідає друга сторона, перша зберігає право на зустрічне задоволення, зараховуючи користь, яку вона зберегла або придбала внаслідок звільнення від зобов'язання.

147. У випадку недійсності договору, як протизаконного або направлено до очевидної шкоди для держави (ст. 30), жодна сторона не має права вимагати від іншої повернення виконаного за договором.

Безпідставне збагачення стягається на прибуток держави (ст. 402).

148. У випадку недійсності договору, як укладеного недієздатною особою (ст. 31), кожна з сторін зобов'язана повернути все одержане за договором. Дієздатний контрагент зобов'язаний повернути недієздатному позитивну шкоду в майні, яку останній зазнав внаслідок договору.

149. У випадку визнання договору недійсним, як укладеного під впливом обману, насильства, погроз або внаслідок зловмисної угоди представника однієї сторони з противною стороною (ст. 32), а також як направлено до використання крайньої нужди (ст. 33), потерпіла сторона має право вимагати від контрагента повернення всього виконаного за договором. Друга сторона такого права не має.

Безпідставне збагачення потерпілої сторони стягається на прибуток держави (ст. 402).

150. Коли договір, направлений на використання крайньої нужди (ст. 33), не визнано недійсним, а тільки розірвано на майбутнє, потерпіла сторона має право вимагати від контрагента повернення лише того з виконаного нею, за що вона до моменту розірвання договору не одержала зустрічного задоволення.

Безпідставне збагачення потерпілої сторони стягається на прибуток держави (ст. 402).

151. Коли договір визнано недійсним через порушення форми, яку вимагає закон (ст. 29), або через помилку однієї сторони (ст. 32), кожна з сторін зобов'язана повернути другій все одержане за договором.

Сторона, відповідальна за обставину, що викликала помилку, зобов'язана відшкодувати контрагентові понесену ним внаслідок договору позитивну шкоду в майні.

Сторона, груба недбалість якої викликала помилку, зобов'язана відшкодувати іншій стороні збитки, як така, що не виконала договору.

Примітка. Вважається, що відповідальність за помилку лежить на тому, хто помиляється. Грубу недбалість однієї сторони повинна довести противна сторона.

III. НАЙМАННЯ МАЙНА

152. По договору про наймання майна одна сторона (наймодавець) зобов'язується надати іншій (наймачеві) майно за певну винагороду для тимчасового користування.

153. Договори про наймання державних і комунальних підприємств та будівель, незалежно від строку і суми договору, треба, під страхом недійсності договору, укладати в письмовій формі.

Договори про наймання всякого майна на строк понад один рік треба укладати в письмовій формі під страхом наслідків, вказаних в примітці до ст. 136.

До договору про наймання державного або комунального підприємства належить під страхом недійсності договору, додавати докладний опис найманого майна.

153. Договори про наймання державних і комунальних підприємств та будівель, незалежно від строку і суми договору, треба, під страхом недійсності договору, укладати в письмовій формі.

До договору про наймання державного або комунального підприємства чи будівель належить під страхом недійсності договору, додавати докладний опис найманого майна. Опис цей мають підписати сторони, і він становить невід'ємну частину договору.

Договори про наймання всякого іншого майна на строк понад один рік незалежно від суми договору, треба укладати в письмовій формі. Недодержання цього правила позбавляє сторони права, в разі спору, посилатись на свідків (прим. до ст. 136 цього Кодексу)⁴⁷.

Договори про здачу громадянам в наймання будинків, належних місцевим Радам, з жилою площею не більшою за 60 кв. метрів треба укладати відповідно до примірного договору, затвердженого Радою Народних Комісарів Союзу РСР (ЗЗ СРСР 1937 р. № 74, ст. 361), і обов'язково, під страхом недійсності цих договорів, посвідчувати їх нотаріальним порядком⁴⁸.

Примітка 1. Договори про надання під розробку родовищ копалин у тих випадках, коли наймачами є державні органи або кооперативні організації, посвідчувати нотаріально не обов'язково⁴⁹.

Примітка 2. Порядок наймання річкових суден встановлюється в правилах Статуту внутрішнього водного транспорту⁵⁰.

⁴⁷ В ред. 4 грудня 1932 р. — ЗЗ УРСР 1932 р. № 34—35, ст. 218.

⁴⁸ В ред. 21 травня 1938 р. — ЗЗ УРСР 1938 р. № 29, ст. 119

⁴⁹ В ред. 6 лютого 1929 р. — ЗЗ УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

⁵⁰ В ред. 25 липня 1931 р. — ЗЗ УРСР 1931 р. № 25, ст. 195.

154. Строк наймання не повинен перевищувати 12 років. Після закінчення умовленого договором строку наймання цей строк можна продовжити, уклавши новий договір. При фактичному продовженні користування найманим майном з мовчазної згоди наймодавця договір вважається поновленим на невизначений строк (ст. 155).

154. Строк наймання не повинен перевищувати граничних строків, встановлених в цій статті. Після закінчення умовленого договором строку наймання цей строк можна продовжити, уклавши новий договір.

Строк, на який місцеві Ради, інші державні установи, підприємства, кооперативні і громадські організації можуть здавати належні їм будинки і підприємства в оренду таким самим установам, підприємствам і організаціям, не може перевищувати 12 років.

Цей строк може бути збільшений до 24 років, якщо здаваний в оренду будинок або підприємство потребує значного капітального ремонту і за орендним договором наймачів не звільнено від обов'язків зробити цей ремонт. При цьому, по скінченні договору наймання, вищезазначені наймачі, якщо вони виконали всі зобов'язання, взяті на себе за договором наймання, мають переважне право на поновлення договору наймання на той самий будинок або підприємство.

Зазначені в частині 4 ст. 153 будинки місцеві Ради можуть передавати в користування окремим громадянам на строк від 5 до 10 років.

Всяке інше, крім вищезазначеного, майно, належне як державним, кооперативним і громадським установам, підприємствам і організаціям, так і окремим громадянам, можна здавати в наймання на строк до 3 років⁵¹.

155. Коли договір про наймання укладено без зазначення строку, то він вважається укладеним на невизначений строк, і кожна сторона має право припинити чинність договору в усякий час, попередивши про те другу сторону; при найманні підприємств і приміщень під торгово-промислові підприємства і житло — за 3 місяці, а при найманні решти майна — за 1 місяць.

156. В тих випадках, коли наймачами є державні установи та підприємства, наймані робітники та службовці, учні державних навчальних закладів, члени сімей червоноармійців, які перебувають на їх утриманні, інваліди праці та війни, договір наймання житлових приміщень автоматично поновлюється на тих самих умовах на той самий строк, незалежно від згоди наймодавця. В цих випадках право припинити дію договору за винятками, вказаними у ст. ст. 171 і 172, може належати лише наймачу.

Примітка. Вказане в цій статті право належить лише тим службовцям приватних підприємств, які мають право бути членами професійних спілок.

156. Громадянам, які проживають у будинках місцевих Рад, підприємств і громадських організацій, в тому числі і в колишніх кооперативних будинках, а також у будинках, які належать окремим громадянам, надається переважне право на укладення договору на жиле приміщення, яке вони займають.

Громадянам, які виконують усі зобов'язання за договором і добросовісно ставляться до утримання наданого в їх користування житла, надається переважне право поновлення договору, коли минає строк його чинності⁵².

⁵¹ В ред. 21 травня 1938 р. — 33 УРСР 1938 р. № 29, ст. 119 та Указу Президії Верховної Ради УРСР від 17 грудня 1945 р. — «Відомості Верховної Ради УРСР» 1947 р. № 3—4.

⁵² В ред. 21 травня 1938 р. — 33 УРСР 1938 р. № 29, ст. 119.

156¹. Наймачам жилих приміщень у будинках місцевих Рад та інших державних, кооперативних і громадських установ, підприємств і організацій надається право обміну площи, яку вони займають, з іншими наймачами, з взаємною передачею прав і обов'язків по договорах наймання, але тільки з дозволу житлового управління місцевої Ради або відповідної державної установи, підприємства, кооперативної і громадської організації, які володіють будинком або орендують його⁵³.

157. Наймодавець зобов'язаний вчасно надати наймачеві майно в стані, відповідному до договору і призначенню найнятого майна. Він не відповідає за дефекти, що були або повинні були бути відомі наймачеві при укладенні договору.

158. Коли наймодавець не надає в користування наймачеві найнятого майна, наймач має право або вимагати від нього майно згідно з ст. 120, або відмовитися від договору (ст. 171 п. «а») і стягнути збитки, завдані невиконанням.

159. Проведення капітального ремонту лежить на обов'язку наймодавця, коли інше не передбачено в законі або договорі. Невиконання цього обов'язку наймодавцем дає наймачеві право зробити капітальний ремонт, який передбачено в договорі або викликано невідкладною необхідністю, і зарахувати його вартість в рахунок найомної плати або відмовитися від договору (ст. 171 п. «б») і стягнути збитки, завдані невиконанням.

Примітка. У випадках наймання націоналізованих або муніципалізованих підприємств та будівель капітальний ремонт лежить на наймачеві, коли інше не передбачено в договорі.

160. Наймач зобов'язаний користуватися найнятим майном відповідно до договору, а оскільки в договорі вказівок немає — відповідно до призначення майна.

161. Наймач зобов'язаний робити за свій рахунок поточний ремонт найнятого майна, оскільки інше не встановлено в законі або в договорі.

162. Наймач націоналізованого або муніципалізованого промислового підприємства зобов'язаний вести виробництво в розмірах, не нижче встановленого в договорі мінімуму. Зазначення мінімуму виробітку і строку, протягом якого слід того мінімуму досягти, треба включити до договору, під страхом недійсності його.

163. Збори і повинності, зв'язані з найнятим майном, лежить на наймачеві, оскільки інше не встановлено законом або договором.

164. Наймач націоналізованого або муніципалізованого підприємства чи будівлі зобов'язаний страхувати їх в повній сумі за свій рахунок на користь держави або місцевої Ради за належністю.

165. Найомна плата може виражатися: а) у вчиненні визначених строкових виплат — грошми або натурою; б) у відрахуванні обумовленої частки продуктів, виробів, корисної площі приміщень або грошового прибутку; в) у виконанні певних послуг; г) у поєднанні зазначених форм оплати.

166. В тих випадках, коли наймачами є особи, які належать до вказаних у ст. 156 категорій, найомна плата за жилі приміщення не може бути виговорена вище ставок, встановлених місцевими виконавчими комітетами в межах, вказаних постановами Ради Народних Комісарів, та вноситься за кожний місяць не пізніше 15 числа наступного місяця.

166. Квартирну плату за жилі приміщення не можна стягати вище від ставок, встановлених місцевими Радами відповідно до закону про квартирну плату, за

⁵³ В ред. 21 травня 1938 р. — 33 УРСР 1938 р. № 29, ст. 119.

винятком будинків, належних окремим громадянам на праві особистої власності, а також будинків, орендованих ними у місцевих Рад.

У цих будинках дозволяється стягати надбавки до встановлених законом ставок квартирної плати в розмірі не вище 20 процентів.

Квартирну плату наймачі повинні вносити в строки, встановлені в спеціальному законі⁵⁴.

167. Наймач має право вимагати відповідного зменшення найомної плати, коли через обставини, за які він не відповідає, можливість передбаченого договором користування найнятим майном істотно зменшилась.

168. Наймач має право, оскільки інше не передбачено в договорі, віддавати від себе в наймання все найняте майно або частину його, залишаючись відповідальним по договору перед наймодавцем.

Примітка. Майно націоналізоване або муніципалізоване наймач може здавати в піднайми не інакше, як з письмового дозволу наймодавця.

169. При переході права власності на майно від наймодавця до іншої особи договір про наймання зберігає свою силу і для нового власника.

170. Наймач має право на судовий захист проти всякого порушника його володіння, в тому числі і проти власника.

171. Договір про наймання до закінчення строку може розірвати суд на вимогу заінтересованих осіб та установ:

а) коли наймодавець не надає в користування наймачеві умовленого майна;

б) коли наймодавець не зробив протягом встановленого строку ремонту, що лежить на його обов'язку, або коли майно через обставини, за які наймач не відповідає, стане непридатним для умовленого користування;

в) коли наймач умисно або з необережності погіршує стан майна;

г) коли наймач використовує майно не відповідно до закону, договору або призначення майна;

д) коли наймач жилого приміщення своєю поведінкою робить для інших позитивців неможливим спільне з ними проживання в тій же кімнаті або квартирі;

е) коли наймач державного підприємства протягом встановленого строку не довів виробітку до зазначених у договорі розмірів;

ж) коли наймач протягом встановленого строку не зробив ремонту, що лежить на його обов'язку;

з) коли наймач не вніс квартирну плату протягом 2-х місяців з дня закінчення строку, а у випадку вчиненого наймодавцем після строку нагадування — протягом 1 місяця з дня нагадування.

171. Протягом чинності орендного договору забороняється одностороннє розірвання його і зміна умов договору.

Договір про наймання до закінчення строку може розірвати суд на вимогу заінтересованої сторони:

а) коли наймодавець не надає в користування наймачеві умовленого майна;

б) коли наймодавець не зробив протягом встановленого строку ремонту, що лежить на його обов'язку, або коли майно через обставини, за які наймач не відповідає, стане непридатним для умовленого користування;

в) коли наймач використовує майно не відповідно до закону, договору або призначення майна;

⁵⁴ В ред. 21 травня 1938 р. — 33 УРСР 1938 р. № 29, ст. 119.

г) коли наймач державного підприємства протягом встановленого строку не довів виробітку до зазначених у договорі розмірів;

д) коли наймач протягом встановленого строку не зробив ремонту, що лежить на його обов'язку;

е) коли наймач навмисно або через недбалість погіршує стан майна, зокрема при найманні жилих приміщень, коли наймач або члени його сім'ї систематично руйнують або псують жиле приміщення і місце спільного користування;

ж) коли наймач жилого приміщення або члени його сім'ї своєю поведінкою роблять неможливим для інших позилльців спільне проживання в тій же квартирі або кімнаті;

з) коли наймач не вніс квартирну плату протягом 3-х місяців з дня закінчення строку платежу;

і) коли наймач, який тимчасово виїхав з сім'єю з жилого приміщення, не повернувся по скінченні строку, на який це приміщення зберігається за ним, згідно з чинним законодавством, і коли цей строк не продовжено йому встановленим порядком⁵⁵.

172. Виселення з жилих приміщень адміністративним порядком допускається лише у випадках, окремо зазначених у законі.

У цих випадках строк попередження можна встановити коротший, ніж це зазначено в ст. 155.

173. Порядок ущільнення і самоущільнення наймачів жилих приміщень, що займають жилу площу понад встановлену норму, регулюється особливими правилами.

174. По скінченні строку договору наймач зобов'язаний здати наймодавцеві майно з усіма приналежностями в справному стані.

175. Коли наймач одержав у користування майно з приналежним до нього інвентарем, він зобов'язаний по скінченні наймів повернути інвентар за описом, коли такий є, в цілковитій справності, поповнивши те, чого не вистачає, і замінивши доведене до непридатності.

176. Коли наймач зробив чи допустив погіршення або знецінення найнятого майна, він повинен відшкодувати наймодавцеві вчинені ним збитки.

177. Наймач відповідає за шкоду, завдану найнятому майну його домашніми, службовцями або робітниками.

177. У випадках зруйнування або псування жилого приміщення або місць спільного користування наймачем або членом його сім'ї, необхідні полагождення негайно провадяться наймодавцем з віднесенням усіх витрат на винного наймача⁵⁶.

178. Коли наймач зробив з дозволу наймодавця поліпшення майна, він має право на відповідну винагороду від наймодавця.

179. Зроблені без згоди наймодавця поліпшення, якщо їх можна відокремити без шкоди для майна і до того наймодавець не захоче відшкодувати їхньої вартості, можуть бути вилучені наймачем.

Примітка. Поліпшення, які зробив орендар націоналізованого або муніципалізованого підприємства або будівлі, по скінченні строку найму безоплатно переходить до держави або місцевої Ради за належністю.

⁵⁵ В ред. 21 травня 1938 р. — 33 УРСР 1938 р. № 29, ст. 119.

⁵⁶ В ред. 21 травня 1938 р. — 3У УРСР 1938 р. № 29, ст. 119.

179. Зроблені без згоди наймодавця поліпшення, якщо їх можна відокремити без шкоди для майна і до того наймодавець не захоче відшкодувати їхньої вартості, можуть бути вилучені наймачем.

Примітка. Поліпшення, які зробив орендар націоналізованого підприємства або будівлі, по скінченні строку найму безоплатно переходить до держави або місцевої Ради за належністю. Коли наймач зазначених підприємств або будинків є державний орган, кооперативна або громадська організація, то в договорі найму можна встановлювати інші правила щодо поліпшень, зроблених наймачем, а також щодо встановленого ним устаткування⁵⁷.

IV. КУПІВЛЯ-ПРОДАЖ

180. За договором купівлі-продажу одна сторона (продавець) зобов'язується передати майно у власність другій стороні (покупцеві), а покупець зобов'язується прийняти це майно і виплатити умовлену ціну.

181. Предметом купівлі-продажу може бути всяке майно, не вилучене з цивільного обороту.

Примітка. Право купівлі золотої та срібної монети та іноземної валюти регулюється особливими правилами (**див. додаток 2-ий**).

181. Предметом купівлі-продажу може бути всяке майно, не вилучене з цивільного обороту.

Примітка 1. Купувати і продавати зазначені в ст. 24 цього Кодексу валютні цінності вправі тільки Державний банк Союзу РСР, а також ті установи, організації і особи, яким це дозволить Народний комісаріат фінансів Союзу РСР⁵⁸.

Примітка 2. Державне майно, зазначене в ст. 22, може бути предметом купівлі-продажу тільки у випадках зазначених в законі⁵⁹.

Примітка 3. Майно, передане у власність кооперативним організаціям на підставі правил додатку б до ст. 22 цього Кодексу, не можна продавати приватним особам і організаціям⁶⁰.

Примітка 4. Скасована⁶¹.

182. Ненаціоналізовані жилі будівлі можуть бути предметом купівлі-продажу з тим, щоб: 1) внаслідок цих договорів у покупця, його дружини і неповнолітніх дітей не було більше одного будинку; 2) щоб від імені продавця, його дружини і неповнолітніх дітей не вчинялося продажу більше, як одного володіння протягом трьох років.

182. Жилі будинки, які належать громадянам на праві особистої власності, можуть бути об'єктом договору запродажу і купівлі-продажу з тим, щоб:

1) внаслідок цих договорів у покупця, його дружини і неповнолітніх дітей не було більше одного будинку;

2) від імені продавця, його дружини і неповнолітніх дітей не вчинялося продажу більше, як одного будинку протягом трьох років⁶².

182¹. Договір запродажу (запродажна) на будівлю, тобто попередній договір на укладення в майбутньому договору купівлі-продажу будівлі, повинен бути, під

⁵⁷ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

⁵⁸ В ред. 4 лютого 1938 р. — 33 УРСР 1938 р. № 7, ст. 23.

⁵⁹ В ред. 15 квітня 1927 р. — 3У УРСР 1927 р. № 11, ст. 70.

⁶⁰ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

⁶¹ Постанова Ради Міністрів УРСР від 22 серпня 1950 р. — 3П УРСР 1951 р. № 3, ст. 8.

⁶² В ред. Указу Президії Верховної Ради УРСР від 8 березня 1954 р. — «Відомості Верховної Ради УРСР» 1954 р. № 2, ст. 23.

страхом недійсності його, нотаріально посвідчений. Не пізніше, як протягом шести місяців з дня укладення договору запродажу, належить укласти договір купівлі-продажу будівлі або одна сторона повинна подати на другу сторону позов про вчинення купівлі-продажу; в противному разі чинність запродажу припиняється⁶³.

182². Якщо сторона, що брала участь у вчиненні запродажної, ухиляється від укладення договору купівлі-продажу будівлі, то суд, беручи на увагу спеціальні умови запродажної, може або визнати договір купівлі-продажу укладеним з наслідками за ст. 189 або ст. 190 Цивільного кодексу УРСР, або розірвати запродажну з наслідками за ст. ст. 117 і 123 Цивільного кодексу УРСР⁶⁴.

182³. Вчинення запродажної, а також припинення чинності запродажної належить, на вимогу заінтересованих сторін, зареєструвати у відповідному комунальному відділі або в районному виконавчому комітеті⁶⁵.

183. Право продажу майна, крім випадків продажу з прилюдних торгів, належить власникові. Коли майно продано не власником, покупець набуває право власності лише в тих випадках, коли, згідно з ст. ст. 59 та 60, власник не має права витребувати від нього майно.

184. Купівля-продаж за готівку може бути зроблена усно без обмеження суми.

185. Купівлю-продаж будинків і права забудови повинно, під страхом недійсності, укласти в нотаріальному порядку с наступною реєстрацією у відповідному комунальному відділі.

185. Купівлю-продаж будинків повинно, під страхом недійсності, нотаріально посвідчити з наступною реєстрацією в належному органі (ст. 72)⁶⁶.

186. При відсутності іншої угоди ризик випадкової загибелі проданого майна переходить на покупця одночасно з переходом до нього права власності (ст. 66). Але коли продавець прострочив передати речі покупцеві або покупець прострочив одержати їх, то ризик випадкової загибелі лежить на стороні, яка прострочила.

187. Коли право власності переходить до покупця раніше передачі майна, продавець зобов'язаний до моменту передачі зберігати майно, не допускаючи його погіршення.

Необхідні для того витрати, зроблені продавцем після переходу права власності до покупця, останній зобов'язаний відшкодувати продавцеві.

188. Продавець зобов'язаний передати продане майно покупцеві відповідно до договору, а покупець повинен його прийняти і виплатити умовлену ціну. Оскільки договором не визначено інше, обидві сторони повинні виконати ці дії одночасно.

189. Коли продавець, порушуючи договір, не передасть покупцеві проданого майна або запропонує майно, що не відповідає умовам договору, то покупець може або вимагати виконання договору і передачі йому проданого майна з відшкодуванням йому збитків, заподіяних несправністю продавця, або, з свого боку, відмовившись під виконання договору, вимагати відшкодування всіх збитків, заподіяних йому порушенням договору з боку продавця (ст. 117).

190. Коли покупець, порушуючи договір відмовиться прийняти куплене майно або заплатити за нього умовлену ціну, продавець може або вимагати виконання договору з виплатою йому умовленої ціни і відшкодування йому збитків, заподіяних

⁶³ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

⁶⁴ В ред. 29 квітня 1927 р. — 3У УРСР 1927 р. № 16, ст. 85.

⁶⁵ В ред. 29 квітня 1927 р. — 3У УРСР 1927 р. № 16, ст. 85.

⁶⁶ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

несправністю покупця, або, з свого боку, відмовившись від виконання договору, вимагати відшкодування збитків, які він має внаслідок порушення договору покупцем (ст. 117).

191. Коли продавець індивідуально визначеної речі продав її декільком особам, право власності (ст. 66) постає в особі покупця, з яким договір укладено раніш (старшинство).

Коли встановити старшинство неможливо, власником стає той покупець, якому річ передано; коли ж позов про передачу речі поданий одним з покупців до передачі її будь-кому з них, власником є той, що подав позов раніш від інших.

192. Коли третя особа, на виниклій до продажу підставі, подасть на покупця позов про вилучення цього майна, то продавець, на вимогу покупця, повинен розпочати судову справу і запобігти відсудженню від покупця спірного майна.

193. У випадку, коли від покупця відсудять продане майно, продавець повинен відшкодувати покупцеві всі збитки (ст. 117).

194. Непротягнення продавця до справи звільняє його від відповідальності перед покупцем, коли продавець доведе, що він, взявши участь у процесі, запобіг би відсудженню проданого майна від покупця. Продавець, який був притягнений покупцем, але який не брав участі в процесі, позбавляється права доводити неправильність ведення справи покупцем.

195. Продавець відповідає перед покупцем за відсутність у проданому майні зазначених у договорі якостей, а також за дефекти, що значно зменшують його ціну або придатність до звичайного чи передбаченого договором вжитку.

Продавець не відповідає за дефекти проданого майна, коли вони були відомі покупцеві під час укладення договору або могли бути вбачені покупцем при необхідній з його боку уважності. В останньому випадку продавець відповідає лише тоді, коли він заперечував існування цих дефектів.

Примітка. При купівлі-продажу певних порід худоби, перелічених в особливій інструкції Народного комісаріату земельних справ і Народного комісаріату юстиції, продавець відповідає тільки за ґрунтовні дефекти, зазначені в згаданій інструкції.

196. Покупець повинен негайно оглянути одержане майно і, коли знайде дефекти, негайно повідомити продавця.

Коли покупець приймає продане майно без застережень, це позбавляє його права посилатися на дефекти, за винятком тих з них, які не можна було вбачити при звичайному способі приймання речей або що були умисно замасковані продавцем. На ці дефекти покупець може посилатись лише в тому випадку, коли, виявивши їх, він повідомив про них продавця негайно.

197. Вимога з приводу дефектів (ст. 198) може бути подана покупцем, оскільки договором не встановлені довші строки, тільки на протязі одного року щодо будівель і протягом 6 місяців щодо іншого майна, рахуючи з дня передачі майна. При наявності обману з боку продавця, покупець може подавати свої вимоги з приводу знайдених дефектів на протязі 3 років; коли ж у договорі встановлено довший строк для подачі вимоги,— на протязі зазначеного строку.

Примітка. При купівлі-продажу худоби добросовісний продавець відповідає лише в тому разі, коли покупець повідомив його про дефекти або звернувся в суд з позовом чи проханням про огляд худоби до скінчення строків, визначуваних інструкцією Народного комісаріату земельних справ і Народного комісаріату юстиції (примітка до ст. 195).

198. Покупець, що викрив дефекти в проданому майні і вчасно про це заявив, має право вимагати: або 1) доставки речей належної якості, коли продано речі, визначені родовими ознаками, або 2) відповідного зменшення покупної ціни, або 3) розірвання договору і відшкодування йому всіх збитків (ст. 117).

199. В разі розірвання договору внаслідок дефектів проданого майна покупець повинен повернути його продавцеві з усіма одержаними прибутками, а також винагородити продавця за погіршення майна, крім такого, якому він (покупець) не міг запобігти. З свого боку продавець повинен відшкодувати покупцеві зроблені ним необхідні і корисні витрати на майно та відшкодувати, крім того, понесені збитки (ст. 117).

200. Продавець повинен повідомити покупця про заставні обтяження, що є на відчужуваному майні, а також про договори наймання, предметом якого є дане майно.

Невиконання цього обов'язку дає покупцеві право вимагати або розірвання договору і стягнення з продавця зазначених збитків, або вимагати відповідного зменшення покупної ціни.

201. При купівлі-продажу за зразками продавець відповідає за відсутність у доставленому товарі якостей, що має зразок.

202. Продавець боргової вимоги або іншого права, оскільки інше не встановлено договором, відповідає лише за дійсність вимоги або дійсне існування права.

203. Угода, що відбулася заздалегідь, про усунення або обмеження відповідальності продавця за відсудження майна від покупця на користь третьої особи або за дефекти майна, недійсна, коли продавець, знаючи про існування прав третьої особи або про дефекти майна, умисно приховав ці обставини від покупця.

204. Правила про відповідальність продавця за відсудження і за дефекти проданого майна не поширюються на випадки примусового продажу майна з прилюдних торгів в порядку, встановленому законом.

205. Коли за договором, умовлено, що проданий товар повинен передаватись покупцеві і оплачуватися ним послідовно окремими частинами або партіями, то прострочення продавця або покупця щодо однієї частини чи партії або виявлення дефектів її може бути підставою для розірвання всього договору, коли таке часткове порушення суперечить суті і меті всього правочину. В протилежному разі відповідальна за прострочення або дефекти сторона повинна відшкодувати другій збитки, викликані частковим порушенням договору, договір же зберігає силу щодо дальших частин або партій товару.

V. МІНА

206. За договором міни провадиться між сторонами обмін одного майна на інше. Кожна з сторін, яка бере участь у міні, вважається продавцем того, що дає в обмін, і покупцем того, що вимінює.

207. До договору міни застосовуються відповідні правила про купівлю-продаж.

VI. ПОЗИКА

208. За договором позики одна сторона (позичкодавець) передає у власність другій стороні (позичальникові) гроші чи визначені родовими ознаками речі, а

позичальник зобов'язується повернути позичкодавцеві одержану суму грошей або рівну позиченій кількості речей того ж роду і якості з процентами або без процентів.

209. Сторони можуть надати форму позичкового зобов'язання всякому боргу, що виникає з купівлі-продажу, наймання майна або іншої підстави. В такому випадку застосовуються правила про позику.

210. Сума грошової позики може бути виражена як в золотих карбованцях, так і в радянських грошових знаках. В тих випадках, коли сума грошової позики виражена в золотих карбованцях, належна до виплати сума обраховується по офіційному курсу золотого карбованця на день платежу.

Примітка. Державному банку надається право брати на вклади і поточні рахунки золото і срібло монетою та зливками і іноземну валюту з умовою повернення тим самим металом або валютою, але з виплатою процентів радянськими грошовими знаками.

210. Сума грошової позики повинна бути виражена в радянських грошових знаках⁶⁷.

Примітка. Державному банку надається право брати на вклади і поточні рахунки золото і срібло монетою та зливками і іноземну валюту з умовою повернення тим самим металом або валютою і з виплатою процентів валютою СРСР, а з поточних рахунків і вкладів іноземною валютою — також і у валюті рахунку⁶⁸.

211. Договір позики на суму понад 50 золотих карбованців треба укласти в письмовій формі під страхом наслідків, передбачених у примітці до ст. 136.

211. Договір позики на суму понад 50 карбованців треба укласти в письмовій формі під страхом наслідків, передбачених у примітці до ст. 136⁶⁹.

212. Позичкодавець може вимагати проценти на позику лише тоді, коли вони визначені в договорі.

213. Проценти нараховуються тільки на капітальну суму боргу. Нарахування процентів на проценти (складні проценти) забороняється. Обмеження це не поширюється на правочини, укладені законно існуючими кредитними установами.

214. При відсутності іншої угоди проценти виплачуються щомісячно.

215. По безпроцентній позиці позичальник має право зробити, а позичкодавець повинен прийняти виплату і до строку.

216. По процентній позиці позичальник має право, попередивши позичкодавця за три місяці або виплативши йому проценти за місяць наперед, до строку звільнитись від зобов'язання поверненням одержаної суми:

1) коли по позиці, сума якої виражена в золотих карбованцях, процент встановлений понад 6% річних;

2) коли по позиці, сума якої виражена в радянських грошових знаках, процент перевищує встановлений на відповідний час обліковий процент Державного банку по активних операціях.

Відмова позичальника від наданого цією статтею права є недійсна.

216. По процентній позиці позичальник має право попередивши позичкодавця за три місяці або виплативши йому проценти за місяць наперед, до строку звільнитись від зобов'язання повернення одержаної суми, коли процент по позиці

⁶⁷ В ред. 4 лютого 1938 р. — 33 УРСР 1938 р. № 7, ст. 23.

⁶⁸ В ред. 17 лютого 1926 р. — 3У УРСР 1926 р. № 13, ст. 95.

⁶⁹ В ред. 4 лютого 1938 р. — 33 УРСР 1938 р. № 7, ст. 23.

перевищує встановлений на відповідний час дисконтний процент Державного банку по активних операціях.

Відмова позичальника від наданого цією статтею права є недійсна⁷⁰.

217. Позичальник має право заперечувати дійсність договору позики повністю або частково по її безгрошовості (безвалютності), доводячи, що гроші, речі або їх майновий еквівалент (ст. 209) в дійсності він або зовсім не одержав від позичкодавця, або одержав у кількості, меншій проти визначеної в договорі.

У тих випадках, коли договір позики повинен бути укладений у письмовій формі, заперечення його шляхом показання свідків не допускається, за винятком випадків кримінально-караних дій.

218. Попередній договір про укладення в майбутньому договору позики повинен бути укладений у письмовій формі незалежно від суми позики.

219. Особа, що зобов'язалася за попереднім договором дати другій в позику, може вимагати розірвання попереднього договору, коли згодом майновий стан контрагента значно погіршиться, зокрема, коли він буде визнаний неспроможним або зупинить платежі.

ВІІ. ПІДРЯД

220. За договором підяду одна сторона (підрядчик) зобов'язується на свій ризик виконати певну роботу за завданням другої сторони (замовника), остання ж зобов'язується дати винагороду за виконання завдання.

220¹. Договір підяду на суму понад 1000 карбованців, який укладає державна установа або підприємство з приватними особами і громадськими організаціями, крім професійних і кооперативних організацій та мішаних акціонерних товариств, повинен бути, під страхом недійсності, нотаріально посвідчений.

Примітка. Договори підяду, які укладають органи Народного комісаріату пошти і телеграфу з селянами на перевезення пошти на суму, меншу як 3000 карбованців, посвідчувати нотаріально не обов'язково⁷¹.

221. При відсутності іншої угоди підрядчик повинен виконувати роботу своїм коштом.

222. Підрядчик повинен вжити всіх заходів щодо цілковитого збереження дорученого йому майна і несе майнову відповідальність за будь-який недогляд, що спричинив загибель, втрату чи пошкодження зазначеного майна.

223. В разі недоброякісності матеріалів, доставлених замовником або при наявності інших незалежних від підрядчика обставин, що загрожують міцності або придатності роботи, підрядчик повинен своєчасно попередити про те замовника під страхом відповідальності за збитки, яких зазнає замовник в силу зазначених обставин.

224. Підрядчик, що провадить роботу з свого матеріалу, відповідає за його доброякісність.

225. Коли підрядчик не приступає вчасно до виконання договору або так повільно виконує роботу, що закінчення її в строк стає явно неможливим, замовник має право, не чекаючи скінчення строку договору, вимагати розірвання договору і відшкодування збитків (ст. 117).

⁷⁰ В ред. 4 лютого 1938 р. — 33 УРСР 1938 р. № 7, ст. 23.

⁷¹ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

226. Якщо під час виконання роботи стане очевидним, що вона не буде належно виконана, замовник має право призначити підрядчикові відповідний строк для усунення дефектів і, коли в призначений строк він не виконає вимоги, розірвати договір або доручити продовжити чи виправити роботу третій особі за рахунок підрядчика.

227. Підрядчик повинен здати роботу відповідно до договору і без дефектів, що роблять її непридатною до передбаченого договором або звичайного призначення. Наявність зазначених дефектів або відсутність обумовлених якостей дає замовникові право вимагати: 1) або безплатного виправлення дефектів протягом відповідного строку, оскільки таке виправлення можливе без непомірних витрат, 2) або відповідного зменшення ціни підряду, 3) або розірвання договору і відшкодування понесених збитків (ст. 117).

Коли дефекти менш істотні, суд може, на вимогу підрядчика, відмовити в розірванні договору, зобов'язавши підрядчика виправити дефекти або зменшити ціну підряду.

Примітка. Замовник не може скористуватися зазначеним у цій статті правом, оскільки дефекти обумовлені обставинами, зазначеними в ст. 223, коли до того підрядчик виконав покладений згаданою статтею обов'язок.

228. Замовник повинен прийняти роботу відповідно до договору і негайно повідомити підрядчика про знайдені дефекти під страхом втрати права посилалися на дефекти. Про дефекти, які не можна було вбачити при звичайному способі приймання роботи або які умисно були приховані підрядчиком, замовник повинен повідомити підрядчика негайно після їх виявлення.

229. Вимога з приводу дефектів може бути подана замовником на протязі шести місяців, а щодо будівель та споруд — протягом трьох років з часу здачі роботи, коли в договорі не зазначені довші строки. При наявності обману з сторони підрядчика вимога з приводу дефектів може бути подана на протязі трьох років; коли ж у договорі зазначено довший строк для подання вимоги — протягом зазначеного строку.

230. Замовник повинен виплатити підрядчикові умовлену винагороду після здачі всієї роботи, коли за договором не умовлена виплата винагороди частинами, в міру здачі частин роботи.

231. Коли внаслідок зміни об'єктивних умов виявиться потреба надмірно перевищити приблизний кошторис, складений підрядчиком, ухвалений замовником і покладений в основу договору, замовник має право вимагати розірвання договору як під час виконання роботи, так і по закінченні її, відшкодувавши підрядчикові зазнану останнім позитивну шкоду в майні.

Коли підрядчик вчасно не попередив замовника про необхідність перевищити кошторис, він повинен виконати роботу, не вимагаючи від замовника надкошторисних витрат.

232. Коли предмет підряду до здачі його випадково загинув або закінчити роботу стало неможливим, підрядчик не має права вимагати винагороду за роботу (ст. 144). Але, коли зазначені обставини сталися внаслідок дефектів матеріалу, доставленого замовником, або його розпоряджень про спосіб виконання підряду, або сталися після того, як він прострочив прийняти підряд (ст. 122), він повинен дати підрядчикові винагороду згідно з ст. 146.

233. Риск випадкової загибелі матеріалів до здачі роботи несе сторона, що доставила матеріал. Коли загибель сталася внаслідок умислу або неогляду другої сторони, остання відповідає за збитки.

234. При наявності поважних причин замовник має право до закінчення роботи в усякий час відмовитись від договору, винагородивши підрядчика за виконану частину роботи і відшкодувавши йому збитки, заподіяні розірванням договору, з зарахуванням того, що підрядчик зберігає або набуває завдяки розірванню договору.

235. Відносно підряду, в якому замовником є орган держави, застосовуються правила Положення про державні підряди та поставки (Додаток).

VIII. ПОРУКА

236. За договором поруки поручитель зобов'язується перед кредитором третьої особи відповідати за виконання нею її зобов'язання в повному обсягу або в частині.

Примітка. Рекомендація або довідка про платоспроможність боржника без точно висловленого наміру зобов'язатись поряд з ним не визнається порукою.

237. Порукою може забезпечуватись лише дійсна вимога.

238. Зобов'язуватись порукою можна тільки в письмовій формі під страхом наслідків, зазначених у примітці до ст. 136.

239. Коли інше не зазначено в договорі поруки, поручитель відповідає в тому ж обсягу, як і головний боржник, зокрема відповідає за виплату процентів, за відшкодування збитків, заподіяних прострочкою, в належних випадках — за виплату неустойки, а також за відшкодування витрат по стягнанню.

240. Особи, що одночасно і разом поручилися, відповідають як солідарні боржники.

241. В разі невиконання зобов'язання боржником, кредитор має право подати вимогу до головного боржника і поручителя, як до солідарних боржників, коли інше не встановлено договором поруки.

242. Коли до поручителя подано позов, то поручитель повинен притягти боржника до участі в справі. В разі невиконання цього боржник має право протипоставити вимозі поручителя до нього (ст. 246) всі ті заперечення, що він мав проти кредитора.

243. Поручитель повинен повідомити головного боржника про свій намір виплатити за нього борг. Не виконавши цього обов'язку, поручитель втрачає право зворотної вимоги до боржника, коли останній, в свою чергу, виконає зобов'язання.

244. Боржник, що виконав головне зобов'язання, повинен негайно повідомити про те поручителя. В противному разі поручитель, що в свого чергу виплатив кредиторіві, не позбавляється права вдруге стягти борг з головного боржника (ст. 246); останній може тільки стягти з кредитора безпідставно одержане.

245. Поручитель має право захищатися проти вимоги кредитора всіма запереченнями, які міг би подати сам боржник. Поручитель не втрачає права на ці заперечення, хоч би сам боржник від них відмовився чи визнав своє зобов'язання.

246. Поручитель, що виконав зобов'язання замість боржника, стає на місце кредитора по головному зобов'язанню.

247. Одержавши задоволення від поручителя, кредитор повинен передати йому всі права, що забезпечують вимогу до боржника, і документи, що цю вимогу посвідчують.

248. Коли кредитор відмовиться від належного йому права переважного задоволення чи від устанавленого на його користь забезпечення боргу, то поручитель звільняється від свого зобов'язання, оскільки кредитор міг би покрити свою вимогу, використавши зазначені права.

249. Поручка припиняється з припиненням головного зобов'язання.

250. Поручка припиняється, коли кредитор на протязі трьох місяців з дня настання строку головного зобов'язання не подав позову до поручителя. Коли ж строк виконання головного зобов'язання не зазначений, то, при відсутності іншої угоди, відповідальність поручителя припиняється по скінченні одного року з дня укладення договору поручки.

ІХ. А. ДОРУЧЕННЯ

251. За договором доручення одна сторона (довірений) зобов'язується виконувати за рахунок і від імені другої сторони (довірителя) доручені йому останнім дії.

Довіритель повинен виплатити довіреному винагороду лише в тому випадку, коли вона визначена договором або затвердженими законним порядком таксами.

252. Довірений повинен виконувати довірені дії відповідно до вказівок довірителя. Він має право відступити від цих вказівок тільки в тому випадку, коли це необхідно за обставинами справи в інтересах довірителя і коли він не може раніш порозумітись з довірителем.

253. Довірений повинен; 1) подавати до відома довірителя, на його вимогу, всі відомості про хід виконання доручення, 2) виконавши його, подати звіт з додатком виправдувальних документів, 3) своєчасно передати довірителеві все одержане ним в силу явного доручення, 4) відшкодувати йому збитки, коли довіритель, зазнав їх внаслідок умислу чи необережності довіреного.

254. Довірений повинен виконати доручені йому дії особисто. Він має право передати виконання їх іншій особі (заступникові), коли його уповноважено на те за договором або примушено до того обставинами з метою охорони інтересів довірителя. В цьому випадку довірений відповідає тільки за вибір заступника. Довіритель має право відводу вибраного довіреним заступника.

256. Довірений, що передоручив виконання іншій особі (ст. 254), повинен негайно повідомити про те довірителя, подавши потрібні відомості про особу заступника та його місце проживання.

Невиконання цього обов'язку покладає на довіреного відповідальність за всі дії заступника, як за свої власні.

256. Довіритель повинен: а) прийняти все законно вчинене довіреним на виконання доручення; б) відшкодувати довіреному витрати, що були потрібні для виконання доручення; в) по виконанні доручення виплатити довіреному винагороду, коли вона належить (ст. 251).

На покриття потрібних при виконанні доручення витрат довіритель повинен видати довіреному відповідний аванс:

257. Довіритель може в усякий час скасувати доручення, а довірений може в усякий час відмовитися від виконання його. Угоди про відмовлення від цього права недійсні.

258. Якщо договір розірве довірений при таких умовах, коли довіритель не має можливості змінити його чи інакше забезпечити ведення справи, довірений відповідає за заподіяні збитки.

259. Довіритель, що припинив договір до виконання доручення, повинен винагородити довіреного відповідно до його праці і відшкодувати заподіяні збитки.

260. Доручення припиняється:

- 1) коли його скасує довіритель;
- 2) за смертю довірителя, оголошення його недієздатним, безвісно відсутнім або неспроможним та за закриттям юридичної особи, від імені якої видано довіреність;
- 3) за відмовленням виконавця доручення;
- 4) за смертю виконавця доручення або втратою ним дієздатності.

260. Доручення припиняється:

- 1) коли його скасує довіритель;
- 2) за смертю довірителя, оголошення його недієздатним, безвісно відсутнім або неспроможним та за закриттям юридичної особи, від імені якої видано довіреність;

3) за відмовленням виконавця доручення;

4) за смертю виконавця доручення, втратою ним дієздатності або за закриттям юридичної особи, що взяла на себе доручення⁷².

261. Доручення керувати торговим або промисловим підприємством зберігає чинність і по смерті довірителя, доки не буде скасовано його правонаступником.

262. Коли доручення припинилось внаслідок причин, зазначених в пп. «а» і «б» ст. 260, то, оскільки це потрібне для захисту інтересів довіреного, припускається, що доручення зберегло чинність, доки довірений не дізнався або не повинен був дізнатися про припинення доручення.

263. В разі смерті довіреного, спадкоємці його зобов'язані повідомити довірителя і вжити потрібних заходів щодо захисту інтересів останнього.

Б. ДОВІРЕНІСТЬ

264. Для виконання від імені довірителя дій, що повинні безпосередньо встановлювати права і обов'язки довірителя, довірений повинен мати письмову довіреність або уповноваження.

265. В тих випадках, коли дія повинна бути вчинена відносно урядового органу або службової особи, довіреність повинна бути, під страхом недійсності її, засвідчена нотаріальним порядком, крім випадків, коли спеціальними правилами допущено іншу форму довіреності.

265. В тих випадках, коли дія повинна бути вчинена відносно урядового органу або службової особи, довіреність повинна бути, під страхом недійсності її, посвідчена нотаріально, крім випадків, коли спеціальними правилами допущено іншу форму довіреності.

Примітка. Довіреності на одержання грошової і пакункової кореспонденції можуть посвідчувати, крім нотаріальних контор і органів, що виконують нотаріальні функції:

1) державні установи та підприємства, а також військові частини, де одержувачі кореспонденції служать;

⁷² В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

2) у містах і селищах міського типу — також біржі праці, фабрично-заводські і місцеві комітети, правління житлових кооперативів та інші громадські організації, списки яких затверджує Рада Народних Комісарів АМРСР і відповідні окружні виконавчі комітети, за належністю⁷³.

266. Довіреність на управління майном повинна бути, під страхом недійсності її, засвідчена в нотаріальному порядку.

266. Довіреність на управління майном повинна бути, під страхом недійсності її, посвідчена нотаріально⁷⁴.

266¹. Порядок видачі господарськими організаціями, що мають право самостійного виходу на зовнішній ринок, довіреностей на виконання за межами Союзу РСР від їх імені будь-яких дій по зовнішній торгівлі, встановлюється у спеціальному законі⁷⁵.

267. Довіреності від імені державної установи або підприємства повинна бути видана за підписом відповідального керівника та з печаткою установи або підприємства.

267. Довіреності від імені державних установ і підприємств, партійних, професійних, кооперативних, в тому числі колгоспів, та інших громадських організацій видаються за підписом відповідального керівника та з печаткою установи, підприємства або організації. Ці довіреності посвідчувати нотаріально не обов'язково⁷⁶.

268. Довіреність може бути видана на строк, не більший трьох років. Якщо строк у довіреності не зазначений, вона зберігає чинність на протязі одного року з дня її видачі.

269. Дії довіреного утворюють для довірителя безпосередні права і обов'язки, коли вони вчинені згідно з довіреністю або коли їх згодом схвалив довіритель.

270. До віритель може в усякий час скасувати довіреність, а довірений — відмовитися від неї. Угода про скасування цього права є недійсна.

271. Про припинення довіреності довіритель чи його спадкоємці повинні повідомити як довіреного, так і осіб та установи, з якими довірений повинен був зав'язати зносини, коли їх знає довіритель (спадкоємці).

272. На вимогу довірителя довірений повинен негайно повернути йому довіреність і всі інші документи, що стосуються до доручення.

273. До вірений може передовірити свої повноваження по довіреності у випадках, зазначених в ст. 254, з відміткою на оригіналі довіреності.

274. Передовір'я може бути в усякий час скасоване як довірителем, так і довіреним, що видав передовір'я.

275. З скасуванням довіреності в силу причин, зазначених в п. «б» ст. 260, касується і передовір'я.

IX¹. ПРО ДОГОВІР КОМІСІЇ⁷⁷

⁷³ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

⁷⁴ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

⁷⁵ В ред. 15 квітня 1931 р. — 33 УРСР 1931 р. № 13, ст. 121.

⁷⁶ В ред. 4 грудня 1932 р. — 33 УРСР 1932 р. № 34—35, ст. 218.

⁷⁷ Весь розділ, крім ст. 275²⁷, в редакції постанови ЦВК і РНК УРСР від 16 грудня 1925 р. «Про договір комісії» ЗУ УРСР 1925 р. № 102, ст. 558.

275¹. На підставі договору комісії одна особа (комісіонер) зобов'язується з доручення другої особи (комітента) за винагороду вчинити один або кілька правочинів від свого імені, але коштом комітента.

Комісіонером і комітентом можуть бути як фізичні, так і юридичні особи.

Предметом договору комісії можуть бути всякі незаборонені законом правочини, як от: купівля і продаж товару, цінних паперів і іншого майна, пересилка і страхування майна та вантажів, одержання і вчинення платежів тощо.

275². Договір комісії належить укласти в письмовій формі. Недодержання письмової форми позбавляє сторони права, в разі спору, посилатися, щоб ствердити договір, на показання свідків, але не позбавляє їх права подавати письмові докази.

275³. На підставі договору комісіонера з третьою особою набуває права і стає зобов'язаним комісіонер, а не комітент, хоч би комітент і був названий у договорі або вступив у безпосередні відносини з третьою особою для виконання договору, укладеного комісіонером з цією особою.

275⁴. Майно, що перебуває в розпорядженні комісіонера, як те, що він дістав від комітента, так і те, що купив його коштом, визнається власністю комітента.

275⁵. Комісіонер, якщо нічого іншого не встановлено порозумінням сторін, не відповідає перед комітентом за одержання платежу або за інше виконання третьою особою договору, укладеного комісіонером з цією особою коштом комітента.

Якщо третя особа порушить договір, комісіонер зобов'язаний негайно повідомити про це комітента, а також зібрати і забезпечити в установленому порядку відповідні докази про порушення договору.

Якщо комісіонер поручиться перед комітентом за третю особу, з якою він уклав договір коштом комітента, то він зобов'язаний приставити комітентові все, що йому належить на підставі договору, невиконаного третьою особою. За цю поруку (делькредере) комісіонер одержує від комітента особливу винагороду — ручальну комісію.

275⁶. Комісіонер зобов'язаний:

а) виконувати взяте на себе доручення згідно з вказівками комітента; якщо ж комітент не дасть вказівок щодо виконання доручення або його вказівки будуть недосить певні, комісіонер повинен діяти, керуючись ст. 2757 цього Кодексу;

б) виконувати відносно третьої особи коштом комітента умови правочину;

в) вимагати і прийняти від третьої особи виконання правочину;

г) негайно повідомити комітента як про укладення, так і про виконання правочину з третьою особою;

д) негайно, якщо в договорі не встановлено строку, по закінченні правочину з третьою особою, подати комітентові звіт і передати йому все, що належить по виконанню доручення.

275⁷. Взяте на себе доручення комісіонер зобов'язаний виконати на умовах, найбільш вигідних для комітента, не порушуючи, проте, прямих розпоряджень комітента.

275⁸. Якщо комісіонер укладе договір з третьою особою на умовах вигідніших, ніж ті, які зазначив комітент, то всю вигоду дістає комітент.

275⁹. Якщо, приймаючи майно, одержане від комітента на продаж або для дальшої пересилки, комісіонер викриває в ньому пошкодження чи недостачу, які

можна спостерігати при зовнішньому огляді, комісіонер зобов'язаний, під страхом відповідальності за збитки, вжити заходів до охорони прав комітента, зібрати докази про пошкодження чи недостачу цього майна і про все це негайно сповістити комітентові.

275¹⁰. Комісіонер, переховуючи у себе майно комітента, відповідає перед комітентом за втрату його і пошкодження, якщо не доведе, що втрата або пошкодження сталися з обставин, яких не можна було відвернути, навіть додержавши завбачливості, властивої дбайливому господареві.

Комісіонер відповідає за незастраховане майно тільки тоді, коли комітент наказав був йому це майно застрахувати.

275¹¹. Якщо майно, яке знаходиться в розпорядженні комісіонера, може скоро зіпсуватися, а нема часу просити в комітента вказівок або комітент, повідомлений про потребу продати, бариться відповісти, то комісіонер має право, а коли цього вимагають інтереси комітента, то і повинен продати це майно по ринковій або біржовій ціні, в разі ж відсутності останніх — по вільній ціні.

275¹². Якщо комісіонер купить майно по ціні, вищій проти призначеної йому комітентом, то комітент, не бажаючи прийняти таку купівлю на свій кошт, зобов'язаний заявити про те комісіонерові негайно по одержанні сповіщення про укладення договору з третьою особою; в противному разі визнається, що покупку прийняв комітент.

Якщо комісіонер у сповіщенні комітентові про учинену покупку повідомить, що приймає різницю в ціні на свій кошт, то комітент не має права відмовитися від учиненого за його кошт правочину.

275¹³. Комісіонер, продавши майно по ціні, нижчій проти призначеної йому комітентом, зобов'язаний вернути йому різницю, якщо не доведе, що не було можливості продати майно по призначеній ціні, а продавши по нижчій ціні, він запобіг ще більшим втратам і що разом з тим він не мав можливості просити нового розпорядження від комітента.

275¹⁴. Комісіонер не має права без дозволу комітента провадити його коштом виплати наперед або давати кредит третім особам. В противному разі комісіонер:

а) відповідає перед комітентом за всі зроблені наперед виплати і за всю суму даного кредиту;

б) зобов'язаний, на вимогу комітента, негайно вернути видані третім особам наперед виплати і внести повністю виплати за продане і видане в кредит майно.

При взаємних розрахунках комісіонера з комітентом за пунктом другим цієї статті, а також, коли комітент вимагає покриття збитків, беруться на увагу ціни, по яких правочин з третьою особою можна було б учинити, не даючи кредиту.

275¹⁵. Комісіонер може, якщо іншого не встановлено в договорі, в усякий час відмовитися від виконання взятого доручення, причому про свою відмову він повинен, під страхом відповідальності за збитки, попередити комітента в письмовій формі не пізніше як за два тижні. Комісіонер в цьому разі не втрачає права на відшкодування зроблених ним витрат, але позбавляється права на одержання комісійної винагороди.

Якщо комісіонер відмовиться від договору внаслідок порушення його комітентом, то він має право одержати як відшкодування зроблених витрат, так і комісійну винагороду.

Якщо комісіонер відмовиться від договору через неможливість його виконати, то він, крім відшкодування зроблених витрат, має право одержати комісійну винагороду відповідно до виконаної ним частини доручення.

275¹⁶. Комітент, довідавшись про відмову комісіонера, зобов'язаний протягом двох тижнів з дня одержання відмови розпорядитися майном, що є в комісіонера; в протилежному разі комісіонер має право за страх і рахунок комітента віддати майно на схов у товарний склад або зберігати його будь-яким іншим відповідним способом, а також має право на покриття своїх вимог до комітента продати майно в порядку, зазначеному в ст. 275¹¹ цього Кодексу. Те саме право належить комісіонерові і тоді, коли комітент, скасувавши дане йому доручення, негайно не розпорядиться майном, що перебуває в комісіонера.

275¹⁷. Маючи доручення продати чи купити таке майно, яке має офіційно публіковані ринкові або біржові ціни, комісіонер, якщо нічого іншого не встановлено в договорі, має право сам набувати від комітента або продати йому своє майно по ціні, що була на день відсилки комітентом сповіщення про набуття чи продаж.

275¹⁸. Комісіонер, на забезпечення сум, належних йому від комітента за виконання всіх даних йому доручень (ст. 275²⁰), її а також виданих ним, у зв'язку з виконанням доручення, векселів або взятих на себе перед третіми особами інших зобов'язань, має заставне право на комітентове майно, яке, згідно з договором комісії, перебуває в фактичному володінні комісіонера або в його розпорядженні, зокрема, на підставі коносаменту, накладної, складського свідоцтва, а також актів і описів про приймання комісіонером майна, яке є в комітентових складах, якщо зазначене в актах і описах майно позначене печаткою чи тавром комісіонера або зберігається в приміщеннях, запечатаних печаткою комісіонера, або охороняється на місці службовцями комісіонера.

275¹⁹. Комісіонер має право удержати свої грошові вимоги до комітента, що випливають з договору комісії, з усіх що надійшли до нього за рахунок комітента сум.

275²⁰. Комітент зобов'язаний:

а) повернути комісіонерові, якщо інше не встановлено в договорі, витрачені ним на виконання доручень суми, а також суми, одержані комітентом від комісіонера, як аванс або позичка, з процентами на кожну суму з дня, коли зроблено витрати або видано аванс чи позичку;

б) винагородити комісіонера за користування його складами і перевізними засобами, а також за працю осіб, найнятих для виконання доручення;

в) звільнити комісіонера від зобов'язань перед третіми особами, взятих на себе комісіонером при виконанні доручення;

г) виплатити комісіонерові комісійну винагороду.

275²¹. Якщо комітент, коли не буде іншої угоди, не надішле комісіонерові заперечень проти поданого звіту (п. «д» ст. 275⁶) протягом місяця з дня його одержання, то звіт вважається прийнятим.

275²². Якщо комісіонер дістане розпорядження комітента про скасування доручення цілком або частково до вчинення відповідних правочинів з третіми особами, то договір комісії цілком або частково вважається розірваним. В цьому разі комітент повинен виплатити комісіонерові комісійну винагороду за учинені ним до скасування доручення правочини, а також відшкодувати витрати, що він зробив на підставі доручення перед його скасуванням.

275²³. Розмір комісійної винагороди, а також винагороди за поруку (ст. 275⁵) визначається за погодженням сторін, а коли нема погодження, то з розсуду суду.

Комісійну винагороду можна обумовити як певний процент з суми правочину чи як різницю або певну частину різниці між призначеною комітентом ціною і тією вигіднішою ціною, по якій комісіонер учинить правочин, а також і в іншій, не забороненій законом формі.

275²⁴. В разі смерті комітента, оголошення його безвісно відсутнім або недієздатним, комісіонер зобов'язаний продовжувати свої функції в даному йому дорученні, поки від правонаступників або представників комітента не надійде відповідних вказівок.

Коли правоздатність комітента брати участь у комісійних правочинах даного типу є обмежена, то договір комісії припиняється, про що комітент зобов'язаний негайно сповістити комісіонерів. Проте, оскільки це необхідне для захисту інтересів комісіонера, договір комісії вважається чинним, поки комісіонер не дізнався або не повинен був дізнатися про обмеження правоздатності комітента.

275²⁵. В разі смерті комісіонера, оголошення його безвісти відсутнім, недієздатним або неправоздатним, договір комісії припиняється.

Правило цієї статті не застосовується коли правонаступники або представники комісіонера далі провадять його торгове підприємство; в цьому разі правонаступники або представники виконують доручення, поки комітент не дасть їм відповідних вказівок.

275²⁶. Комісіонер зобов'язаний передати комітентові всі вимоги до третіх осіб, що заподіяли шкоди майну комітента, яке перебуває, на підставі договору комісії, у фактичному володінні або розпорядженні комісіонера.

Комітент має право вимагати передачі йому вимог комісіонера до третьої особи по укладеному за рахунок комітента договору лише тоді, коли третя особа порушила умови договору (ст. 275⁵), або ж коли комісіонера оголошено неспроможним. В останньому разі комітентові, крім того, передаються, поза загальним розподілом, платежі третіх осіб по згаданих договорах, які надходять після оголошення неспроможності, причому удержуються належні комісіонерів від комітента суми.

275²⁷. Визнаються недійсними угоди між комітентом і комісіонером, направлені до зменшення відповідальності або до звільнення від обов'язків, покладених на комісіонера в ст. ст. 275³, 275⁴ і в пункті «д» ст. 275⁶ і на комітента в пункті «в» ст. 275²⁰ цього Кодексу⁷⁸.

Х. ТОВАРИСТВА

1. Просте товариство

276. За договором товариства двоє або кілька осіб зобов'язуються одна перед однією об'єднати свої вклади і разом діяти для досягнення спільної господарської мети.

277. Вкладом визнається все, що кожний товариш вкладає до спільної справи, чи будуть то гроші, інше майно, чи послуги.

278. Вклади окремих товаришів можуть бути різного роду і вартості. Припускається, що вклади всіх товаришів однакові, коли договором не визначено інше.

⁷⁸ В ред. 28 квітня 1926 р. — ЗУ УРСР 1926 р. № 23, ст. 190.

279. Гроші, споживані і замінні речі, що становлять предмет вкладу, визнаються спільною власністю товаришів; всяке ж інше майно знаходиться в спільному користуванні, оскільки договором не встановлено інше.

Примітка. Коли як вклад вноситься ненаціоналізована будівля, то право на таку будівлю може бути встановлене тільки з додержанням порядку та умов, визначених для відчуження будівель.

280. Вклади товаришів і все придбане товариством за свій рахунок становить складочне майно товариства. До складу складочного майна належать всі придбання, зроблені на підставі окремих, що входять до нього, прав.

281. Ведення справ товариства провадиться за спільною згодою товаришів. Коли за договором товариства визначено, що рішення в справах товариства приймаються більшістю голосів, то більшість ця визначається не розмірами вкладів, а кількістю товаришів, коли інше не встановлено договором. Повноваження на ведення справ товариства може бути дане одному або декільком товаришам, права та обов'язки яких у цьому випадку визначаються самим договором товариства чи окремою довіреністю, підписаною всіма товаришами. З призначенням таких уповноважених решта товаришів від ведення справ товариства усувається.

282. Повноваження на ведення справ товариства, надане за договором товариства, зберігає свою силу в повному обсягу до припинення товариства і може бути скасоване лише при наявності поважних причин. З своєї сторони, такий уповноважений може відмовитись від ведення справ товариства тільки тоді, коли для цього є поважні причини.

283. Товариш, що вчинив в загальних інтересах будь-які дії, не одержавши на них належних повноважень, має право на відшкодування зроблених ним з своїх коштів по справі витрат, коли в нього були підстави визнавати ці дії необхідними в інтересах товариства.

На винагороду за свою працю товариш має право тільки в разі, коли це обумовлено в договорі товариства.

284. Товариш відповідає перед товариством за невиконання товариського договору і своїх обов'язків як уповноваженого за загальними правилами про відповідальність за порушення обов'язків, що випливають з договорів.

285. Кожний товариш має право особисто знайомитися з станом справ товариства, переглядаючи його книги і папери. Угода, якою касується або обмежується це право, недійсна.

286. Право участі в товаристві не може передаватися без згоди інших товаришів. Товариш не має права розпоряджатися під час існування товариства своєю часткою в складочному майні.

287. Кожний товариш відповідає за спільні борги відповідно до частки участі його в товаристві, коли інше не передбачено договором товариства. Солідарна відповідальність товаришів за спільні борги не передбачається.

288. Коли участь товаришів у розподілі прибутків і збитків не визначена договором, то на вклад кожного нараховуються проценти в розмірах, що стягуються Державним банком по дисконту векселів, а в прибутках і збитках, що лишаються по сплаті процентів, товариші беруть рівну участь. При відсутності окремої на те угоди розрахунки між товаришами по прибутках і збитках провадяться наприкінці кожного операційного року, в тих же товариствах, що утворюються менш як на один рік,— по припиненні товариства.

289. Товариство припиняється, за винятками, зазначеними в ст. ст. 290 і 292: а) внаслідок смерті будь-кого з товаришів; б) внаслідок оголошення будь-кого з товаришів недієздатним або неспроможним; в) внаслідок подання будь-ким з товаришів вимоги про припинення безстрокового товариства; г) внаслідок дострокової відмови одного з товаришів від участі в товаристві, заснованому на строк; д) внаслідок скінчення строку, на який товариство було засноване; е) внаслідок досягнення або виникнення неможливості досягти мети товариства; ж) внаслідок вимоги кредитора, що звернув стягнення на частку одного з товаришів у склад очному майні; з) внаслідок погодження товаришів про припинення товариства.

290. В разі смерті товариша товариство продовжується, коли в товариському договорі є умова про виділення частки померлого або про заступлення його спадкоємцями по закону чи по заповіту або установою, якій майно померлого передається за законом.

291. Заява про дострокову відмову від участі в товаристві, заснованому на певний строк, допускається лише з поважних причин. Відмову від участі в безстроковому товаристві треба заявити вчасно.

Недійсним є погодження, яким касується або обмежується право на заяву відмови від участі в товаристві.

292. У випадках, передбачених пп. «б», «в», «г» і «ж» ст. 289, а також у випадку смерті одного з товаришів, при відмові заступника померлого вступити в товариство (ст. 290), товариство продовжується, коли продовження його в цих випадках передбачено договором товариства або умовлено угодою решти товаришів. Частка вибулого товариша при цьому виділяється готівкою згідно з балансом на день вибуття.

293. Кредитор одного з товаришів, що при звертанні стягнення на його частку в складочному майні не вимагав ліквідації справ товариства (ст. 289 п. «ж»), має право на прибутки товариства, але не на здійснення будь-яких прав або обов'язків товариша.

294. Ліквідація справ товариства по його припиненні провадиться товаришами з додержанням таких умов: а) речі, внесені в товариство тільки для спільного користування, повертаються товаришам, які їх внесли, без винагороди за користування цими речами, коли інше не було умовлено; б) розділ спільного майна провадиться лише по задоволенні безспірних або забезпеченні спірних боргів товаришів по загальній справі. Речові вклади повертаються грошми за оцінкою, встановленою для них у товариському договорі, а при відсутності її — за вартістю їх в момент внесення в переводі на золоту валюту за офіціальним курсом. В разі недостатності спільного майна товаришів для задоволення або забезпечення боргів, сума, якої не вистачає, повинна бути поповнена товаришами в розмірі частки збитків, що припадає на кожного з них.

При неспроможності кого-небудь з товаришів частина збитків, що припадає на нього, розподіляється поміж рештою товаришів на тій самій підставі.

Примітка. Порядок взаємних розрахунків між товаришами при ліквідації товариства можна встановити і угодою товаришів.

2. Повне товариство

295. Повним визнається товариство, всі учасники якого (товариші) провадять торгівлю або промисел під спільною фірмою і за зобов'язання товариства

відповідають усім своїм майном, як солідарні боржники. Фірма товариства повинна містити вказівки прізвищ учасників та встановлюється в договорі товариства.

Примітка. Порядок набуття фірм та користування ними визначається особливими постановами.

295. Повним визнається таке товариство, всі учасники якого (товариші) провадять торгівлю або промисел під спільною фірмою і за зобов'язання товариства відповідають усім своїм майном, як солідарні боржники⁷⁹.

295¹. Фірма підприємства, що належить повному товариству, повинна містити в собі зазначення об'єкту діяльності підприємства, виду товариства («повне товариство» або скорочено «п/т»), а також прізвища і повністю чи в ініціалах імена та по батькові учасників товариства.

Коли в повному товаристві є понад два учасники товариства, то дозволяється зазначати у фірмі тільки двох учасників, додаючи слова: «і компанія» або скорочено «і К^о»⁸⁰.

296. Про заснування повного товариства товариші повинні подати підписану всіма ними заяву до установи, що веде торговий реєстр, по місцю перебування товариства, для внесення в реєстр та оголошення. Підписи треба засвідчити належним порядком.

Примітка 1. Заява повинна містити: а) прізвище, ім'я, по батькові і місце проживання кожного з товаришів; б) фірму товариства і місце його перебування; в) строк, на який укладено товариський договір; г) хто саме з товаришів є представником товариства, а при декількох представниках — чи надано їм право діяти від імені товариства кожному окремо чи всім спільно; д) розмір складочного капіталу товариства.

Примітка 2. У порядку, зазначеному в цій статті, заявляється і оголошується всяка зміна зазначених у первинній заяві даних, припинення товариства, обрання чи призначення ліквідаторів у справах товариства і всяка зміна в складі цих ліквідаторів, а також інші дані, передбачені окремими постановами.

Примітка 3. Заява про вибуття товариша може бути подана і самим вибулим з доданням до цього належних доказів. Відмітка про припинення товариства, визнаного по суду неспроможним, вноситься в торговий реєстр за розпорядженням того суду, що викрив неспроможність товариства.

297. Договір повного товариства, під страхом недійсності, належить укладати в письмовій формі та засвідчувати в нотаріальному порядку.

297. Договір повного товариства, під страхом недійсності, належить укладати в письмовій формі і посвідчувати нотаріально⁸¹.

298. Повне товариство, з дня внесення його в торговий реєстр, визнається юридичною особою і може під своєю фірмою набувати, в межах закону, всякі майнові права, брати на себе зобов'язання, позивати і відповідати на суді через своїх представників.

299. До повного товариства застосовуються правила, викладені в ст. ст. 277, 278, 283, 284, 285, 289, 290, 292, та 294 цього Кодексу.

300. Якщо вклади товаришів зменшилися внаслідок зазнаних збитків, то товариші не мають права вимагати видачі своєї частки в прибутках товариства, поки

⁷⁹ В ред. 25 грудня 1929 р. — 33 УРСР 1930 р. № 2, ст. 14.

⁸⁰ В ред. 25 грудня 1929 р. — 33 УРСР 1930 р. № 2, ст. 14.

⁸¹ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

складочний капітал не буде поповнено з цих прибутків до зазначених у записі торгового реєстру розмірів.

301. Товариш не має права без згоди решти товаришів ні укласти за свій рахунок або за рахунок третьої особи правочинів, однорідних з тими, що складають предмет торгової або промислової діяльності товариства, ні брати участь як необмежено відповідальний товариш в однорідному товаристві. Товариш, що порушив це правило, зобов'язаний за вибором товаришів або відшкодувати заподіяну товариству шкоду, або передати товариству всю набуту від вищезазначених дій вигоду.

302. Кожний товариш має право від імені товариства діяти одноособово, коли договором не встановлено іншого. Щоб зупинити одноособове розпорядження або дії другого товариша, досить заперечення проти цього будь-кого з товаришів.

303. Довіреність на ведення товариських справ може скасувати кожний товариш, що брав участь або має право на участь у її видачі. Усунення товариша, уповноваженого на ведення справ товариства за договором, від наданого йому керування справами товариства, вважається дійсним лише тоді, коли воно ухвалене судом на обґрунтовану поважними причинами вимогу решти товаришів або більшості їх (в залежності від визначень з цього приводу товариського договору).

304. Товариші відповідають солідарно всім своїм майном по всіх зобов'язаннях товариства або по правочинах, що уклалися, як це видно з наміру сторін, для товариства. Особа, що вступає в товариство як його член, відповідає нарівні з іншими товаришами і по тих зобов'язаннях, що виникли до вступу його в товариство. Товариш, що виплатив борг товариства, має право регресу до решти товаришів відповідно до частки участі кожного з них у збитках товариства.

305. Кредитори товариства можуть звертати стягнення на майно окремих товаришів лише при встановленій фактично чи судом неспроможності товариства або після ліквідації справ товариства. Щоб одержати задоволення по стягненню, зверненому на належну його боржникові частку в товариському майні, кредитор зобов'язаний заявити товариству вимогу про припинення та ліквідацію повного товариства принаймні за 6 місяців до закінчення операційного року, однаково, чи є товариство строковим чи безстроковим.

306. Зміни в товариському договорі набувають сили для третіх, не поінформованих про ці зміни, осіб лише у випадку, коли вони внесені до торгового реєстру та оголошені. Угода товаришів, що суперечить викладеним в ст. 304 цього Кодексу правилам про їх відповідальність, відносно третіх осіб є недійсною. В своїх запереченнях проти третіх осіб, що спираються на виниклу зміну в товариському договорі, товариші не можуть посылатися на невнесення цієї зміни до торгового реєстру та неоголошення її.

307. Повне товариство закривається, крім випадків, передбачених в ст. 289, так само за судовим оголошенням товариства неспроможним.

Примітка. Про відмову від участі в безстроковому товаристві товариш повинен заявити не менш, як за 6 місяців до фактичного виходу з товариства. Дострокова відмова від участі в строковому товаристві допускається лише з поважної причини.

307. Повне товариство закривається, крім випадків, передбачених в ст. 289, так само за судовим оголошенням товариства неспроможним.

Крім того, повне товариство закривається, коли воно ухиляється від зазначеної в договорі мети його діяльності або коли діяльність його органів

ухиляється в сторону, що суперечить інтересам держави (ст. 18); при цьому товариство закривається за постановою відповідного окружного виконавчого комітету, що ухвалюється на подання того відділу окружного виконавчого комітету, що відає галуззю народного господарства, в якій діє товариство⁸².

Примітка. Про відмову від участі в безстроковому товаристві товариш повинен заявити не менш, як за 6 місяців до фактичного виходу з товариства. Дострокова відмова від участі в строковому товаристві допускається лише з поважної причини.

308. Для ліквідації справ товариства, не визнаного по суду неспроможним, товариші можуть обирати окремих ліквідаторів як серед себе, так і з сторонніх осіб. Коли товариші не погодяться відносно вибору ліквідаторів, останніх призначає, на прохання кого-небудь з товаришів, суд. Для ліквідації справ товариства, визнаного по суду неспроможним, ліквідатори призначаються судом обов'язково з сторонніх товариству осіб, притому незалежно від прохання будь-кого з товаришів.

309. Ліквідатори закінчують поточні справи і мають право учиняти нові правочини, оскільки це є необхідним для закінчення поточних справ. Будівлі і права забудови, що належать товариству, визнаному по суду неспроможним, ліквідатори можуть відчужувати не інакше, як з прилюдного торгу, цей же порядок застосовується і у відношенні будівель і прав забудови, належних товариству, що припиняється на будь-яких інших підставах, коли відчуження провадиться без згоди товаришів. По закінченні ліквідації ліквідатори подають звіт товаришам, а при ліквідації товариства, визнаного по суду неспроможним — суду, де провадиться справа про неспроможність. При затягненні ліквідації на строк, довший від року, звіт подається по скінченні кожних 12 місяців.

Примітка. Ліквідатори, обрані чи призначені для спільної діяльності, відповідають, у випадку порушення ними своїх обов'язків, солідарно як перед учасниками товариства, так і його кредиторами.

310. Ліквідатори, коли вони не є разом з тим і товаришами, мають право вимагати винагороди за працю по ліквідації; розмір винагороди визначається за погодженням з товаришами, а за їх відсутністю — на розсуд суду. За ліквідацію товариства, оголошеного неспроможним по суду, винагороду ліквідаторам призначає суд, що провадить справу про неспроможність товариства.

311. Товариш, що вибув з товариства, відповідає по боргах товариства на протязі 2-х років з дня затвердження звіту за рік вибуття його з складу товариства.

3. Товариство на віру

312. Товариством на віру визнається товариство, засноване для ведення під спільною фірмою торгівлі чи промислу і складається з одного або декількох учасників, що відповідають перед кредиторами товариства всім своїм майном (необмежено відповідальні товариші), і одного або декількох учасників, відповідальність яких обмежується їх вкладами в товариство (вкладники).

313. До товариства на віру застосовуються всі постанови про повне товариство з винятками, зазначеними в нижчеподаних статтях.

314. Прізвища вкладників не включаються в фірму товариства на віру, за виключенням того випадку, коли прізвища ці містились в фірмі, яка набута товариством на віру. До фірми товариства на віру повинні добавлятися слова

⁸² В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

«товариство на віру» або скорочено «т-во н/в». У заяві про реєстрацію товариства на віру повинен бути, крім відомостей, які вимагаються за приміткою 1 до ст. 296, перелік вкладників з зазначенням розміру вкладів кожного з них.

314. Фірма підприємства, що належить товариству на віру, повинна мати в собі зазначення об'єкта діяльності підприємства, виду товариства («товариство на віру» або скорочено «т-во н/в»), а також прізвища і повністю чи в ініціалах імена та по батькові необмежено відповідальних учасників товариства.

Коли в товаристві на віру є понад два необмежено відповідальних учасники товариства, дозволяється зазначити в фірмі лише двох необмежено відповідальних учасників товариства, додаючи слова: «і компанія» або скорочено «і К^о».

У заяві про реєстрацію товариства на віру повинен бути, крім відомостей, які вимагаються за приміткою 1 до ст. 296, перелік вкладників з зазначенням розміру вкладів кожного з них⁸³.

315. Відносини між товаришами в товаристві на віру регулюються такими обов'язковими правилами: а) лише майновий вклад створює права і обов'язки вкладника; б) вкладник може керувати справами товариства на віру лише як його уповноважений і, при відсутності в нього такого повноваження, не має права заперечувати дій необмежено відповідальних товаришів; в) при неспроможності товариства вкладники мають переважне перед необмежено відповідальними товаришами право на одержання своїх вкладів з майна товариства, що залишилось після задоволення кредиторів.

У випадку, коли договором не встановлено інше, діють також такі правила: а) вкладник не зв'язаний обмеженнями ст. 301 цього Кодексу; б) вкладник може вимагати сповіщення йому річного балансу і перевіряти його правильність по книгах і паперах товариства.

З поважних причин суд в усякий час може визнати за вкладником право на огляд книг і паперів товариства.

316. Перед третіми особами вкладник відповідає: а) вкладом або своїм майном в розмірі умовленого вкладу, коли його не внесено або внесено неповністю; б) неправильно одержаним прибутком.

Примітка. Угода про зменшення вкладу, поки її не внесено в торговий реєстр і не опубліковано належним порядком, не має сили для кредиторів товариства. По зобов'язаннях, що виникли до такої публікації, вкладник відповідає в сумі первинного вкладу.

317. Вкладник відповідає нарівні з необмежено відповідальними товаришами: а) коли за його згодою його прізвище було включено в фірму товариства; б) по правочинах, учинених ним від імені товариства при відсутності окремого на те повноваження.

4. Товариство з обмеженою відповідальністю⁸⁴.

318. Товариством з обмеженою відповідальністю визнається товариство, всі учасники якого (товариші) провадять торгівлю або промисел під спільною фірмою і за зобов'язання товариства відповідають не тільки внесеними в товариство вкладками, але і особистим майном в однаковому для всіх товаришів кратному

⁸³ В ред. 25 грудня 1929 р. — 33 УРСР 1930 р. № 2, ст. 14.

⁸⁴ Весь розділ, крім ст.ст. 318³, 320, 320⁵, п. «в» ст. 321¹¹ і ст. 321¹², в ред. 31 жовтня 1927 р. — 3У УРСР 1927 р. № 58-59, ст. 236.

(наприклад, трьохкратному, п'ятикратному, десятикратному) відношенні до суми вкладу кожного товариша.

318. Товариством з обмеженою відповідальністю визнається товариство, всі учасники (товариші) якого провадять торгівлю або промисел під спільною фірмою і за зобов'язання товариства відповідають або порівну внесеними в товариство вкладами, або, крім того, і особистим майном в однаковому для всіх товаришів кратному відношенні до суми вкладу кожного товариша.

Товариства з обмеженою відповідальністю можуть бути організовані як з сталим розміром капіталу і числом учасників, так і з перемінним капіталом і складом учасників.

318¹. Установи і підприємства, що перебувають на державному і місцевому бюджеті і є членами товариства з обмеженою відповідальністю, звільняються від додаткової кратної відповідальності, встановленої статутом товариства для інших товаришів.

318². Найменший розмір складочного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю, організованого з перемінним складом і капіталом, має бути не менший п'яти тисяч карбованців.

Число учасників такого товариства має бути найменш 25.

У випадках, коли учасниками товариства з перемінним складом і капіталом є тільки державні і кооперативні організації, число учасників товариства може бути меншим 25.

318³. Фірма підприємства, що належить товариству з обмеженою відповідальністю, повинна містити в собі зазначення об'єкта діяльності підприємства і виду товариства («товариство з обмеженою відповідальністю» або скорочено: «т-во з о/в» тощо)⁸⁵.

319. У випадку неспроможності одного товариша відповідальність його за борги товариства розподіляється між іншими учасниками товариства пропорційно до їх вкладів. Проте, ніхто з товаришів не несе перед третіми особами або перед іншими учасниками товариства якої-небудь майнової відповідальності понад його вкладу та встановленої кратної до вкладу відповідальності.

319. Відповідальність товаришів за зобов'язання товариства з обмеженою відповідальністю особистим майном понад внесені вклади настає тільки у випадках встановлення неспроможності товариства або визнання цієї неспроможності судом, або ж припинення діяльності товариства.

319¹. В разі неспроможності одного товариша відповідальність його за борги товариства з обмеженою відповідальністю розподіляється між рештою товаришів, зобов'язаних додатковою кратною відповідальністю. Проте, ніхто з товаришів не несе будь-якої відповідальності майном понад свій вклад і встановлену кратну до вкладу відповідальність.

319². Кожний учасник товариства може вийти з складу товариства з обмеженою відповідальністю в усякий час, якщо противне не передбачено в статуті, подавши про це заяву товариству; днем вибуття вважається останній день того операційного року, коли подано заяву про вихід з товариства.

319³. Як мине 3 місяці по затвердженні звіту за той операційний рік, коли вибуває учасник товариства, йому повертається його вклад з відрахуванням збитків, що припадають на його частку, або нарахуванням належного йому

⁸⁵ В ред. 25 грудня 1929 р. — 33 УРСР 1930 р. № 2, ст. 14.

прибутку; розрахунки з вибулим учасником товариства проводяться за балансом товариства на день вибуття товариша.

319⁴. Вибулий учасник товариства протягом одного року з дня вибуття відповідає, як це передбачено в статуті, за всі зобов'язання товариства, що виникли перед днем його вибуття з складу товариства.

319⁵. Приймання нових учасників товариства провадиться в порядку, передбаченому в статуті. Кожний вступаючий товариш відповідає і за ті зобов'язання товариства, що виникли перед його вступом в товариство.

319⁶. Передача учасником товариства свого вкладу іншій особі допускається тільки за згодою товариства в порядку, передбаченому в статуті. В разі передачі вкладу всі права, обов'язки і відповідальність товариша, що вибуває, переходять до його правонаступника в повному обсягу з моменту передачі вкладу.

320. Товариства з обмеженою відповідальністю допускаються до заснування лише в тих галузях народного господарства, де вони прямо дозволені законом (наприклад, електрифікаційні товариства, товариства відповідальної праці та ін.), або лише за спеціальним дозволом у кожному окремому випадку уповноважених органів робітничо-селянського уряду.

320. Товариство з обмеженою відповідальністю закладається на підставі статуту, який затверджує той народний комісаріат УРСР, що відає галуззю народного господарства, в якій має діяти товариство.

Народний комісаріат, на затвердження якого надходить статут товариства, відбирає на нього висновок заінтересованих народних комісаріатів УРСР і надсилає їм копію своєї постанови з приводу статуту.

Якщо статут товариства з обмеженою відповідальністю містить винятки з діючих законів УРСР, то його затверджує відповідний народний комісаріат УРСР після того, як Рада Народних Комісарів УРСР дасть дозвіл на закладення товариства; на затвердження Ради Народних Комісарів УРСР подаються також ті статті статуту, що містять винятки з чинного законодавства⁸⁶.

320¹. У статуті товариства з обмеженою відповідальністю треба обов'язково зазначити: а) засновників товариства; б) предмет діяльності товариства; в) найменування (фірму) товариства; г) органи управління товариства та їх місце перебування; д) строк, на який закладається товариство, якщо його закладається на певний строк; е) розмір складочного капіталу товариства або найменший розмір складочного капіталу, якщо товариство організується з перемінним капіталом; ж) розмір вкладів кожного учасника товариства і порядок покриття вкладів; з) порядок вибуття учасників товариства і передачі вкладів іншим особам; і) розмір кратної відповідальності товаришів, якщо її встановлено; к) порядок розв'язання справ товариства і л) порядок ліквідації товариства.

До статуту можуть бути внесені і інші постанови, що не суперечать законові.

Якщо засновниками є приватні особи, то їх підписи на статуті мають бути посвідчені в нотаріальному порядку.

320². Складочний капітал товариства з обмеженою відповідальністю або найменший розмір складочного капіталу, якщо товариство організовано з перемінним капіталом, має бути покритий протягом строку, встановленого в

⁸⁶ В ред. 30 серпня 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 21, ст. 175.

статуті товариства, але в усякому разі не пізніше, як через шість місяців з дня оголошення про затвердження статуту товариства.

320³. Вклади до складочного капіталу товариства з обмеженою відповідальністю можна робити грішми, товарами і іншими матеріальними цінностями; оцінка внесеного на покриття вкладу майна встановлюється не вище від середніх ринкових цін, що існують на дане майно в місці і на день його здачі, а якщо не можна встановити середніх ринкових цін, то оцінка майна встановлюється за участю досвідчених осіб.

320⁴. негайно по покритті всього основного капіталу товариства або обов'язкового найменшого розміру капіталу (ст. 320²) орган управління товариства повинен подати до Народного комісаріату торгівлі УРСР заяву про реєстрацію товариства.

Реєстрація товариства провадиться в порядку, передбаченому в узаконах про торговий реєстр.

320⁵. Про відбулу реєстрацію товариства з обмеженою відповідальністю робиться коштом товариства публікація в газеті «Вісті ВУЦВК УРСР», й офіційному органі преси за місцем перебування органів управління товариства. В публікації треба зазначити: а) найменування (фірму) товариства і місце перебування органів управління товариства; б) предмет діяльності товариства; в) розмір складочного капіталу або відповідно найменший розмір його, а також розмір кратної відповідальності, якщо її встановлено⁸⁷.

320⁶. Товариство з обмеженою відповідальністю з дня його реєстрації визнається юридичною особою, і від цього моменту воно може розпочати свою діяльність.

320⁷. До опублікування про реєстрацію товариства засновники товариства з обмеженою відповідальністю мають право укладати всі необхідні правочини від імені товариства. По цих правочинах засновники підлягають особисто солідарній відповідальності перед контрагентами, якщо цих правочинів не затвердять або не ухвалять перші загальні збори учасників товариства, скликані по затвердженні товариства, або одні з наступних загальних зборів учасників протягом шістьох місяців з дня реєстрації товариства.

320⁸. Засновники товариства з обмеженою відповідальністю солідарно відповідають протягом року з дня реєстрації товариства як перед товариством, так і перед окремими товаришами за збитки, заподіяні ними в зв'язку з організацією товариства.

320⁹. Зміни і додатки до статуту товариства з обмеженою відповідальністю затверджуються, реєструються і опубліковуються в такому самому порядку, як і статут товариства.

321. В іншому порядку діяльності товариства з обмеженою відповідальністю визначається їх статутами, затвердженими у встановленому порядку.

321. Органи товариства з обмеженою відповідальністю встановлюються його статутом. Органами товариства можуть бути: а) загальні збори учасників товариства; б) рада; в) правління або управляючий і г) ревізійна комісія.

321¹. Порядок і строки скликання загальних зборів, а також предмети їх відання і порядок розгляду справ на загальних зборах визначаються в статуті товариства.

⁸⁷ В ред. 15 квітня 1931 р. — 33 УРСР 1931 р. № 13, ст. 123.

321². Кожний учасник товариства з обмеженою відповідальністю має право бути присутнім на загальних зборах і брати участь у розгляді поданих на збори справ особисто або через довіреного; порядок користування цим правом визначається в статуті товариства.

321³. В статуті товариства з обмеженою відповідальністю може бути передбачено обрання або призначення ради товариства. Рада товариства може бути встановлена як орган, що замінює загальні збори учасників товариства, або як орган, що діє поруч з загальними зборами. Предмети відання ради, число її членів, порядок їх обрання або призначення і порядок розгляду справ на раді визначається в статуті товариства.

321⁴. Правління товариства з обмеженою відповідальністю призначається учасниками або обирається загальними зборами учасників товариства або радою товариства в порядку, передбаченому в статуті, в складі найменш 3 осіб і на строк найбільш 3 роки. Члени правління можуть бути змінювані і до кінця строку їх повноважень у випадках, передбачених статутом.

321⁵. До складу ради і правління товариства з обмеженою відповідальністю можуть призначатися або обиратися як учасники товариства, так і сторонні особи.

321⁶. Правління товариства з обмеженою відповідальністю відає справами товариства і є його представником як на суді, так і в зносинах з органами влади та з усіма установами, організаціями і особами в усіх справах товариства. Правління повинно вести рахівництво і звітність товариства та подавати звіти про діяльність товариства в порядку і за формами, встановленими законом.

321⁷. В статуті товариства з обмеженою відповідальністю може бути передбачене обрання або призначення замість правління одного управляючого. Предмети відання управляючого, порядок його обрання або призначення і зміщення визначаються в статуті.

321⁸. За збитки, заподіяні товариству з обмеженою відповідальністю порушенням покладених на них обов'язків, члени правління, ради і управляючий відповідають солідарно як перед товариством, так і перед кредиторами товариства та окремими товаришами в разі неспроможності товариства.

321⁹. Для перевірки звітності і ревізії справ товариства з обмеженою відповідальністю в статуті товариства може бути передбачено обрання або призначення ревізійної комісії як з числа учасників товариства, так і з сторонніх осіб у складі найменш 3 осіб на строк найбільш 3 роки.

321¹⁰. На покриття можливих збитків має бути утворений запасний капітал відраховуванням до нього принаймні однієї двадцятої частини прибутку, поки він досягне половини складочного капіталу (п. «е» ст. 320¹).

Чистий прибуток, що лишається по відрахуванні з нього в порядку, передбаченому в статуті, сум на видачу винагороди членам ради, правління, ревізійної комісії і управляючому, нагородних службовцям і робітникам, відрахувань до фонду поліпшення побуту робітників і службовців, обертається на видачу прибутку членам товариства. Прибуток розподіляється між членами товариства пропорціонально розмірові вкладів, якщо іншого не передбачено в статуті товариства.

321¹¹. Діяльність товариства з обмеженою відповідальністю припиняється:

а) за скінченням строку, на який засновано товариство;

б) за постановою загальних зборів або ради товариства, за належністю;

в) за постановою органу, що затвердив статут товариства (ст. 320), коли товариство ухиляється від зазначеної в статуті мети та коли діяльність його органів ухиляється в сторону, суперечну інтересам держави (ст. 18), а діяльність товариства з обмеженою відповідальністю з виключною або переважною участю державного капіталу — також і у випадках визнання його дальшого існування недоцільним⁸⁸;

г) внаслідок оголошення товариства через суд неспроможним. Діяльність товариства з обмеженою відповідальністю, організованого з перемінним капіталом і складом учасників, крім зазначених випадків, припиняється: а) коли число учасників товариства буде менше 25 або менше від числа, визначеного в статуті (ст. 318²) і б) коли складочний капітал за балансом буде менший 2/3 передбаченого в статуті найменшого розміру складочного капіталу або в усякому разі менший п'яти тисяч карбованців і якщо до того учасники товариства не поповнять складочного капіталу протягом двох місяців з дня затвердження балансу, по якому виявиться недостача капіталу.

321¹². Ліквідація справ товариства з обмеженою відповідальністю провадиться стосовно до правил про ліквідацію акціонерних товариств⁸⁹.

321¹³. Правила цього розділу поширюються також на товариства з обмеженою відповідальністю, щодо яких у діючих узаконеннях передбачено інший порядок заснування і діяльності, проте тільки в межах, не суперечних спеціальним узаконенням про них.

5. Акціонерне (пайове) товариство

322. Акціонерним (або пайовим) визнається товариство **(общество)**, яке засновується під особливим найменуванням або фірмою з основним капіталом, розподіленим на певне число рівних частин (акцій) і за зобов'язання якого відповідає лише майно товариства.

322. Акціонерне (пайове) товариство є юридичною особою, що діє на підставі окремого статуту з статутним (основним) капіталом, розподіленим на певне число рівних частин (акцій, паїв), причому акціонери (пайовики) за зобов'язання товариства не відповідають. Акціонерне товариство не відповідає за зобов'язання акціонерів⁹⁰.

Порядок заснування, діяльності і ліквідації акціонерних товариств визначається законодавством Союзу РСР⁹¹.

323. Акціонерне товариство засновується на підставі статуту, який подається засновниками через Головний Комітет по справах про концесії та акціонерні товариства на затвердження Української Економічної Ради, а у випадку надання концесії — на затвердження Ради Народних Комісарів.

324. Статут акціонерного товариства, поданий на затвердження уряду, повинен бути підписаний не менш, ніж п'ятьма засновниками, і у ньому повинні бути обов'язково вказані:

а) мета та операції товариства;

⁸⁸ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

⁸⁹ В ред. 5 листопада 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 29, ст. 228.

⁹⁰ В ред. 14 лютого 1930 р. — 33 УРСР 1930 р. № 5, ст. 56.

⁹¹ В ред. 10 листопада 1931 р. — 33 УРСР 1931 р. № 33, ст. 255.

- б) найменування або фірма товариства, які повинні відповідати меті товариства та містити слова: «акціонерне товариство»;
- в) місцезнаходження правління товариства;
- г) строк, на який засновується товариство, якщо воно засновується на певний строк;
- д) розмір та порядок утворення основного капіталу; номінальна ціна та порядок оплати акцій;
- е) органи управління товариства (загальні збори, правління, ревізійна комісія, а також рада, якщо така передбачена статутом) та їх компетенція;
- ж) постанови, які стосуються скликання загальних зборів, їх прав та права голосу акціонерів;
- з) строк операційного року, порядок складання, розгляду та затвердження звіту та балансу;
- и) порядок розподілу дивіденду та складення додаткового капіталу;
- к) порядок звітності;
- л) порядок припинення діяльності товариства.

До статуту товариства можуть бути включені засновниками і інші постанови, які не суперечать закону.

Примітка. Основний капітал не може бути нижче 100000 золотих карбованців. Ціна акції не може бути нижче 100 золотих карбованців.

325. Постанова Української Економічної Ради про затвердження статуту акціонерного товариства публікується у «Вістях» ВУЦВК'а, статут друкується в «Собрании Указаний и Распоряжений Рабоче-Крестьянского Правительства» України.

326. Після опублікування у встановленому порядку статуту акціонерного товариства, вся кількість акцій повинна бути розподілена між засновниками та запрошеними ними до участі в акціонерному товаристві особами, до того ж це запрошення може бути зроблене і шляхом публічного оголошення.

Засновники зобов'язані залишити за собою не менш, загалом, 1/10 частини акцій, що випускаються, та не вправі відчужувати їх до затвердження звіту за другий операційний рік. Так само вони не вправі відчужувати до затвердження звіту за другий операційний рік належні їм засновницькі акції, оплачені майном.

327. Якщо протягом трьох місяців з дня публікації про затвердження статуту не буде зібрано $\frac{1}{4}$ основного капіталу, то товариство визнається таким, що не відбулось. Якщо ж протягом наступних 3-х місяців не буде зібрана наступна чверть основного капіталу, а протягом вказаного в статуті строку, який, проте, не повинен бути більшим одного року з часу початку дій, не буде зібрана решта, понад дві чверті, частина основного капіталу, то товариство ліквідується протягом 3 місяців, за винятком випадку, коли з дозволу уряду строк оплати акцій був продовжений або розмір основного капіталу товариства був відповідно зменшений. Про визнання товариства таким, що не відбулось, та про його ліквідацію публікується в «Вістях».

328. Для забезпечення своєчасної оплати всього основного капіталу загальні збори акціонерів вправі анулювати акції, за якими акціонер не сплатив в строк встановленого внеску, та замінити їх новими, пустивши нові акції в продаж, з тим, проте, що нові акції повинні бути замінені та повністю оплачені до закінчення вказаного в цій статті строку для оплати всього основного капіталу товариства. З вирученої від продажу акцій суми держателю анульованої акції відшкодовуються

внесені ним внески з утриманням витрат, пов'язаних з заміною акції та продажем нової акції.

329. Грошові внески на оплату акцій вносяться в кредитні установи, вказані в статуті, на ім'я засновників та видаються лише після відкриття товариства або після визнання товариства таким, що не відбулось. Внески майном на оплату акцій передаються засновникам. Засновники зобов'язані зберегти гроші та майно, які надійшли на оплату акцій, до передачі їх правлінню та відповідають за збереженість їх солідарно.

330. Першопочаткова оцінка майна, яке вноситься за акції, визначається домовленістю між засновниками та акціонером, який вносить майно; остаточна оцінка вказаного майна встановлюється домовленістю засновницьких загальних зборів з акціонером, який вніс майно, з тим, проте, щоб ця оцінка не була вищою середніх на майно, що вноситься, ринкових цін, які існують в місці здачі майна в день його здачі. При неможливості встановити середні ринкові ціни оцінка проводиться за участю обізнаних осіб. Майно, яке вноситься в акціонерне товариство його засновниками або акціонерами, повинне полягати в такого роду товарах, речах та матеріальних цінностях, операції з якими входять до завдань цього товариства або які можуть бути використані ним для організації або під час подальшої діяльності товариства.

331. В підписних листах на акції та в об'явах про публічну підписку (проспектах) серед інших відомостей повинні бути обов'язково вказані:

- а) час опублікування статуту;
- б) кількість акцій, які залишені засновниками за собою,
- в) ціна акцій, спосіб та строки їх оплати,
- г) оцінка майна, яке вноситься засновниками.

Примітка 1. Випускна ціна акцій не може бути нижчою за номінальну.

Примітка 2. В тих випадках, коли тим чи іншим установам або особам будуть надані особливі переваги по заснуванню акціонерного товариства, а також і особливі привілеї стосовно підписки на акції і строків внесення капіталу, всі ці права та переваги необхідно окремо вказувати у статуті товариства та в підписних листах на акції.

332. До реєстрації акціонерного товариства повинні бути скликані 2 загальних зборів акціонерів — попередні та засновницькі. Попередні загальні збори скликаються після надходження не менш $\frac{1}{4}$ основного капіталу. Ці збори заслуховують доповідь засновників про хід заснування та вибирає комісію для перевірки звіту засновників та даних, які стосуються оцінки внесеного майна.

333. Не пізніше одного місяця і не раніше 7 днів після попередніх зборів акціонерів скликаються засновницькі збори їх. На них заслуховується доповідь комісії, вибраної для перевірки звіту засновників, проводиться оцінка внесеного на оплату акцій майна, виноситься постанова про визнання товариства таким, що відбулось або не відбулось, вибираються члени правління, ревізійної комісії та інші органи управління та вирішуються інші справи. Засновники акціонерних товариств зобов'язані повідомити Головний Комітет по справах про концесії та акціонерні товариства при Українській Економічній Раді за 7 днів до попередніх та засновницьких зборів, що мають відбутись.

334. Постанова про визнання товариства таким, що відбулось, виноситься більшістю трьох четвертих голосів присутніх акціонерів, коли на цих зборах

представлена, принаймні, половина основного капіталу, внесеного на час засновницьких зборів.

335. Якщо засновницькі загальні збори акціонерів визнають товариство таким, що відбулось, то правління зобов'язане негайно подати заяву в Головний Комітет по справах про концесії та акціонерні товариства при Українській Економічній Раді про реєстрацію товариства. Про реєстрацію товариства робиться оголошення в офіційній радянській газеті тієї губернії чи області, на території якої знаходиться головне правління цього товариства.

336. При заяві про реєстрацію повинні бути подані:

- а) статут товариства;
- б) підписаний правлінням загальний список акціонерів з вказівкою, скільки за кожним з них значиться акцій і яка сума зроблених ними внесків;
- в) копії протоколів попередніх та засновницьких зборів акціонерів;
- г) копія звіту засновників;
- д) копія доповіді комісії, вибраної для перевірки звіту засновників;
- е) інвентарний опис майна товариства та баланс його за підписом правління та з «скрепою» бухгалтера.

Примітка. Головний Комітет по справах про концесії та акціонерні товариства має право, якщо вважає за необхідне, провести в окремих випадках перевірку законності ходу заснування даного товариства, зокрема, перевірку дійсності наявності майна, вказаного в інвентарному описі, та правильності оцінки його.

323—336. Скасовані⁹².

337. В публікації про реєстрацію товариства вказуються: а) найменування товариства та місцезнаходження правління; б) вказівка в статуті мети та сутність підприємства та в) розмір основного капіталу товариств та зібраної його частини.

338. Акціонерне товариство з дня його реєстрації визнається юридичною особою та має право, в межах вказаної в статуті його мети, набувати та відчужувати усіма законними способами різного роду майно, не вилучене з обороту, вчиняти правочини та акти, укладати договори, позивати та відповідати у суді від свого імені.

339. До публікації про реєстрацію товариства засновники товариства мають право вчинити всі необхідні правочини та договори від імені акціонерного товариства. За цими правочинами засновники підлягають особисто солідарній відповідальності перед контрагентами, якщо ці правочини не будуть затверджені або погоджені загальними зборами, скликаними для заснування товариства, або одним аз наступних зборів протягом шести місяців з дня реєстрації товариства.

340. Засновники акціонерного товариства підлягають солідарній відповідальності протягом року з дня реєстрації товариства як перед товариством, так і перед окремими акціонерами за завдані збитки. Зокрема, така відповідальність має місце, коли збитки завдані повідомленням невірних відомостей в підписних листах, оголошеннях та підписці або поданих загальним зборам розрахунках, які стосуються розміру винагороди їх за працю та витрат на заснування товариства або оцінки майна, переданого товариству засновниками.

Члени правління та ревізійної комісії, які допустили необережність при перевірці дій засновників, підлягають солідарній відповідальності перед товариством, окремими акціонерами та кредиторами товариства за завдані їм збитки, якщо такі не можуть бути стягнені з засновників.

⁹² 10 листопада 1931 р. — 33 УРСР 1931 р. № 33, ст. 255.

341. Зміни або доповнення статуту акціонерного товариства, а також збільшення або зменшення основного капіталу, може послідувати лише після за постановою загальних зборів, затвердженою та зареєстрованою в тому ж порядку, що і статут товариства.

342. Акції випускаються іменні. Акції на пред'явника допускаються, тільки коли це передбачено статутом.

343. Акції не можуть бути подільні. При належності акцій кільком особам права відносно товариства можуть бути здійснені лише однією особою, уповноваженою на те співвласниками акцій.

344. Попередні іменні розписки про отримання внесків за акціями можуть бути уступлені іншим особам тільки за згодою правління. Іменні акції та тимчасові свідоцтва, які їх замінюють, можуть бути передані за передавальними написами, якщо інше не передбачено в його статуті. Набувши право власності на акцію за передавальним написом або з яких-небудь інших підстав зобов'язаний для здійснення своїх прав відносно товариства заявити про своє право власності на акцію або свідоцтво правлінню товариства для внесення імені набувача в акціонерну книгу та пред'явити правлінню саму акцію або свідоцтво з передавальним іменним написом або іншими письмовими доказами переходу права власності. У випадку переходу права власності на акцію або свідоцтво не за передавальним написом, а з інших підстав, напис про переведення акції або свідоцтва на ім'я набувача робиться правлінням товариства. Акції на пред'явника переходять до нового володільця шляхом їх передачі.

345. Товариство не має права купляти на свій рахунок свої акції або тимчасові свідоцтва, за винятком випадку, коли вони набуваються ним для попередження втрат при стягненнях з боржників товариства або в відповідних випадках, для погашення акцій. Це правило відповідно застосовується і до прийняття товариством своїх акцій в заставу.

346. Акціонер має право на отримання дивіденду з залишку чистого прибутку, який утворюється шляхом відрахування з нього встановлених по закону або статуту або по постанові загальних зборів відрахувань в розмірі, який визначається статутом або загальними зборами акціонерів.

347. Кожна акція надає її власнику право участі в загальних зборах та право голосу. Акціонери користуються правом голосу співрозмірно з кількістю акцій, які їм належать. У статуті може бути встановлено найменша кількість акцій, які дають право голосу, або обмеження кількості голосів, які надаються одному акціонеру.

Право голосу може бути передане шляхом письмової заяви на ім'я правління або голови загальних зборів іншому акціонеру.

348. Органами акціонерного товариства є: а) загальні збори акціонерів, б) правління, в) ревізійна комісія, г) рада, якщо така передбачена статутом товариства.

349. Загальні збори можуть бути звичайними та надзвичайними. Перші скликаються правлінням не менше одного разу в рік для розгляду та затвердження звітів за минулий рік, для обрання директорів, кандидатів до них, членів ревізійної комісії та ради, для визначення дивіденду по акціях, а також для вирішення різного роду питань, віднесених до відання загальних зборів законом або статутом.

Надзвичайні збори скликаються правлінням на власний розсуд або на вимогу ради, ревізійної комісії або акціонерів, які разом представляють не менше однієї двадцятої частини основного капіталу.

Примітка. Невиконання правлінням протягом 2-х тижнів з дня висунення вимоги вказаної кількості акціонерів про скликання загальних зборів дає кожному акціонеру з їх числа право протягом одного місяця після завершення вказаного строку звернутись в місцевий, за місцем знаходження правління товариства, народний суд з проханням про дозвіл скликати загальні збори акціонерів. В цьому випадку відповідно застосовуються правила про скликання загальних зборів правлінням.

350. В загальних зборах не можуть бути постановлені рішення з питань, які не значились в оголошеннях про скликання їх або в повістках, розісланих акціонерам, крім поточних справ. Віднесення якого-небудь питання до поточних справ вирішується загальними зборами.

351. Постанова загальних зборів, прийнята з порушенням закону або статуту, може бути оскаржена протягом місячного строку з дня її прийняття шляхом пред'явлення товариству позову про відміну такої постанови. Право на пред'явлення такого позову належить кожному акціонеру товариства.

352. Загальні збори визнаються такими, що відбулись, коли являться акціонери, які разом представляють не менше однієї третьої частини основного капіталу. Рішення в загальних зборах постановляються простою більшістю поданих акціонерами голосів.

353. Питання про зміну статуту, про збільшення або зменшення акціонерного капіталу, про припинення та ліквідацію справ товариства, про випуск облігаційної позики, про злиття товариства з іншими акціонерними товариствами можуть бути вирішені лише більшістю у дві третини поданих голосів, якщо при цьому на загальні збори явились акціонери, які представляють не менше половини основного капіталу. Постанови про зміну статуту, якщо ними змінюється сама мета товариства, можуть бути прийняті більшістю у чотири п'ятих, якщо при цьому на зборах представлено не менше трьох четвертих основного капіталу.

Примітка. Якщо акціонери, які явились на збори, не представляють встановленої законом або статутом частини основного капіталу, можуть бути скликані повторні збори, які визнаються такими, що відбулись, незалежно від розміру представленого капіталу. З питань, перелічених в ст. 353, навіть у повторних зборах рішення можуть прийматись лише за наявності кворуму у розмірі не менше однієї третини основного капіталу.

354. Правління товариства повинно складатись, щонайменше, з трьох членів (директорів) та від 1 до 3 кандидатів до них, які обираються загальними зборами на строк не більше трьох років з числа акціонерів або сторонніх осіб. Директорами та кандидатами до них не можуть бути особи, засуджені судом до позбавлення права вступати на державну службу, протягом дії такого вироку. Загальні збори акціонерів можуть змінити директорів та кандидатів до закінчення строку їх обрання. Завдані таким відстороненням збитки повинні бути відшкодовані, якщо відсторонення послідувало без достатніх для того підстав.

355. Члени правління товариства отримують за свою працю винагороду, яка визначається статутом або загальними зборами.

356. Під час виконання своїх обов'язків члени правління повинні проявляти необхідну турботливість. За збитки, завдані порушенням покладених на них обов'язків, вони відповідають як солідарні боржники перед товариством, а у випадку

неспроможності останнього — перед кредиторами товариства та перед окремими акціонерами.

357. Правління завідує справами товариства і є його представником як на суді, так і у відносинах з органами уряду та з усіма іншими особами у всіх його справах. Воно вправі укладати всі правочини, які входять в коло операцій. Воно зобов'язане вести рахівництво та звітність товариства і надавати загальним зборам у встановлений статутом строк, а за відсутності такого протягом 3-х місяців після завершення операційного року, річний звіт про діяльність товариства з доданням балансу та рахунку прибутків та збитків товариства.

358. Акціонерне товариство зобов'язане щорічно публікувати звіт і баланс по встановленій формі.

359. Для покриття збитків, які можуть бути за річним звітом, повинен бути складений запасний капітал шляхом відрахування в нього, щонайменше, однієї двадцятої частини чистого прибутку до тих пір, поки він не досягне розміру, вказаного в статуті. В запасний капітал надходить також надлишок зверх номінальної вартості акцій при додатковому випуску таких.

360. Ревізійна комісія обирається на один рік та складається з трьох або більше акціонерів. Меншість акціонерів, які представляють не менше однієї десятої основного капіталу вправі вимагати обрання одного члена ревізійної комісії серед них. В такому випадку акціонери, які входять до складу такої меншості, не беруть участь в обранні інших членів ревізійної комісії. На ревізійну комісію покладається перевірка щорічного звіту правління, каси та майна товариства в строки, способами та засобами, на її розсуд, попередній розгляд всякого роду кошторисів та планів товариства на наступаючий рік і взагалі ревізія всього діловодства, рахівництва та звітності товариства.

Примітка. Члени ревізійної комісії відповідають, як солідарні боржники, за збитки, завдані порушенням покладених на них обов'язків перед товариством, а в разі неспроможності товариства — перед його кредиторами.

361. Для загального управління справами товариства статутом його може бути передбачено обрання ради. Кількість членів ради, порядок обрання їх, обов'язки, які покладаються на раду і порядок її діяльності передбачається статутом. Члени ради відповідають за збитки, завдані порушенням покладених на них обов'язків перед товариством, а у випадку неспроможності товариства — перед його кредиторами.

362. Акціонерні товариства, крім страхових та кредитних установ короткострокового кредиту, мають право робити позики шляхом випуску облігацій, якщо це право передбачене в їх статуті, на умовах, які визначаються постановою загальних зборів акціонерів. Постанова ця повинна бути внесена в реєстр Головним Комітетом по справах про концесії та акціонерні товариства та у витязі опубліковане. Облігаціонери користуються правом задоволення з майна товариства переважно перед кредиторами товариства, вимоги яких виникли після опублікування постанови загальних зборів про випуск облігаційної позики.

Примітка. Укладення облігаційної позики не допускається, поки не оплачений повністю весь основний капітал товариства.

363. В статуті товариства або в умовах підписки на облігаційну позику може бути передбачено скликання загальних зборів облігаціонерів товариства та обрання серед них представника або кількох представників, яким доручається захист інтересів облігаціонерів як відносно товариства, так і відносно третіх осіб. До

порядку скликання та діяльності загальних зборів облігаціонерів відповідно застосовуються постанови про загальні збори акціонерів. Представники облігаціонерів мають право брати участь у загальних зборах акціонерів з правом дорадчого голосу та вправі знайомитись зі станом справ товариства нарівні з окремими акціонерами.

364. Акціонерне товариство припиняється: а) з закінченням строку, на який воно засноване, б) за постановою загальних зборів акціонерів про припинення його діяльності або про злиття товариства з іншим акціонерним товариством, в) з оголошенням товариства судом неспроможним і г) за постановою уряду у випадку ухилення товариства від вказаної у статуті мети, а також у випадку ухилення його органів в сторону, яка суперечить інтересам держави (ст. 18).

Примітка 1. Припинення товариства реєструється та публікується у тому ж порядку, що і його заснування.

Примітка 2. Договір про злиття одного товариства з іншим укладається їх правліннями на підставах, встановлених загальними зборами акціонерів, з дотриманням правил про порядок зміни або доповнення статуту акціонерного товариства.

365. Ліквідація товариства, не оголошеного судом неспроможним, проводиться, якщо інше не встановлене в статуті, окремо вибраною загальними зборами ліквідаційною комісією. При уповільненні у виборі ліквідаторів, такі призначаються народним судом за місцем знаходження правління на прохання акціонерів, які представляють не менше однієї двадцятої частини основного капіталу. Ліквідатори акціонерних товариств, які оголошенні судом неспроможними, призначаються судом, який відкрив неспроможність товариства. Ліквідатори, з часу їх призначення, замінюють правління товариства, діють у всьому згідно інструкцій загальних зборів або приписів закону та відповідають за завдані ними збитки перед кредиторами товариства та акціонерами в тому ж обсязі як члени правління.

366. Ліквідація акціонерного товариства проводиться в порядку, встановленому для ліквідації повних товариств з тією відмінністю, що видача акціонерам вільних залишків майна, що ліквідується, може бути проведена не раніше закінчення річного строку після завершення ліквідації.

Акціонери не зобов'язані повертати в ліквідаційну масу отримані ними дивіденди, відраховані на їхню користь на основі правильно складеного балансу. Розподіл ліквідаційного залишку між акціонерами може послідувати не раніше задоволення або забезпечення вимог всіх кредиторів.

337—366. Скасовані⁹³.

XI. СТРАХУВАННЯ

367. За договором страхування одна сторона (страхувальник) зобов'язується заплатити умовлений внесок (страхову премію), а друга сторона (страхувач) зобов'язується, в разі настання передбаченої в договорі події (страхового випадку), при майновому страхуванні відшкодувати страхувальникові або третій особі (вигодонабувачеві) понесені ним збитки в межах умовленої за договором суми (страхової суми.), при особовому ж страхуванні — виплатити страхову суму.

368. При майновому страхуванні страхова сума не може перевищувати розміру тих прямих збитків, яких страхувальник або вигодонабувач можуть зазнати, коли

⁹³ 14 лютого 1930 р. — 33 УРСР 1930 р. № 5, ст. 56.

настане страховий випадок (страховий інтерес). Посередні збитки можуть бути застраховані, лише оскільки це дозволяється правилами страхування.

При особовому страхуванні і при страхуванні від нещасних випадків страхова сума встановлюється за згодою при укладенні договору.

369. Коли при майновому страхуванні страхова сума, зазначена в договорі, виявиться вищою від страхового інтересу, то договір визнається дійсним лише в межах страхового інтересу, і страхова премія відповідно знижується, починаючи з страхового періоду, що настає після в'яснення цієї обставини. Коли зазначене перевищення сталося внаслідок обману з сторони страхувальника, то страхувач може по суду вимагати визнання договору недійсним, а також відшкодування йому збитків, оскільки останні перевищують одержані премії, які в цьому випадку він не зобов'язаний повернути страхувальникові.

370. Коли при майновому страхуванні в договорі страхова сума встановлена сторонами нижче від страхового інтересу, то різниця вважається залишеною на ризику самого страхувальника, а страхувач зобов'язаний відшкодувати збитки, викликані страховим випадком, тільки в частині, відповідній відношенню страхової суми до повного страхового інтересу.

371. При майновому страхуванні додаткове страхування відповідної частини застрахованого вже інтересу за договором з іншим страхувачем допускається лише за письмовою згодою страхувача, що вже прийняв частину цього інтересу на страх. Договори, укладені з порушенням цього правила, є недійсні, а виплачені страхувальником по них премії не підлягають поверненню, коли наступний страхувач не знав про раніш укладене страхування.

372. Коли в загальній сукупності страхові суми по декількох договорах майнового страхування, укладених відносно одного й того страхового інтересу, перевищують розмір цього інтересу (подвійне страхування), то наступні договори в частині, що перевищує страховий інтерес, вважаються недійсними, а виплачені страхувальником премії не підлягають поверненню. Коли ж страхувальник ставив метою одержання неправомірної вигоди при настанні страхового випадку, то всі укладені договори недійсні, а страхувачі поверх того можуть вимагати відшкодування заподіяних їм страхувальником збитків.

373. Договір майнового страхування може укласти всяка особа, заінтересована в цілості майна, як от: власник його, особа, що має на це майно речове право або право наймача або що відповідальна за договором за погіршення або загибель майна. При укладенні договору страхувальник повинен точно зазначити характер свого інтересу та інтересу вигодонабувача.

374. Договір особового страхування можна укласти на випадок настання подій, зв'язаних із життям самого страхувальника або третьої особи. На випадок смерті третьої особи договір може бути укладений тільки з письмової згоди цієї третьої особи з вказівкою страхової суми та вигодонабувача. Такий договір може бути змінений або права по ньому можуть бути передані іншій особі також тільки з письмового дозволу застрахованої особи.

374. Договір особового страхування можна укласти на випадок настання подій, зв'язаних із життям самого страхувальника або третьої особи. У тих випадках, коли застрахованою особою є не сам страхувальник, укласти договір страхування на випадок смерті, змінити такий договір, призначити вигодонабувача

і далі його замінити (375²) можна тільки з письмового дозволу застрахованої особи⁹⁴.

375. Якщо за законом або договором при настанні страхового випадку страхову суму належить видати не страхувальникові, а третій особі (вигодонабувачеві), то це повинно бути застережено в страховій квитанції або в полісі з зазначенням найменування вигодонабувача або без зазначення такого (страхування «за чий рахунок належатиме»).

375¹. При особовому страхуванні вигодонабувачами визнаються:

а) особи, зазначені страхувальником при укладенні договору страхування та поійменовані в страховому полісі (або страховій квитанції) як вигодонабувачі (іменний поліс);

б) пред'явник полісу (або страхової квитанції, якщо за вказівкою страхувальника поліс виписано на пред'явника (поліс на пред'явника));

в) спадкоємці страхувальника на підставі закону або заповіту, якщо в полісі зазначено, що вигодонабувачами є відповідно спадкоємці на підставі закону або заповіту;

г) держава, якщо в полісі взагалі не зазначено вигодонабувача⁹⁵.

375². Страхувальникові при особовому страхуванні надається право після укладення договору страхування написом на полісі або окремою заявою на ім'я страхувача обертати іменний поліс в поліс на пред'явника і навпаки, а також замінити раніш призначених вигодонабувачів іншими.

Якщо призначення вигодонабувача зроблено через поійменування його в полісі або написом на полісі, то заміна призначеного вигодонабувача іншою особою або пред'явником полісу допускається не інакше, як через напис на тому самому полісі⁹⁶.

375³. Призначення вигодонабувача при особовому страхуванні не є ні заповітним розпорядженням, ні даруванням.

Вигодонабувачем можна призначити всяку фізичну або юридичну особу, і страхову винагороду видається їй в розмірі, визначеному договором страхування.

Примітка. Страхова винагорода, яку належить видати вигодонабувачеві на підставі договору особового страхування після смерті страхувальника або після смерті застрахованої особи, не входить до спадкової маси⁹⁷.

375⁴. Якщо застрахованою на випадок смерті особою є сам страхувальник, то в разі його смерті до одержання ним полісу на пред'явника або до вручення цього полісу вигодонабувачеві, вигодонабувачами визнаються законні спадкоємці застрахованої особи.

Якщо застрахованою на випадок смерті особою є не сам страхувальник, то коли в момент його смерті поліс на пред'явника буде в нього на руках, вигодонабувачами визнаються законні спадкоємці застрахованого, а в разі смерті застрахованого до одержання страхувальником поліса на пред'явника, вигодонабувачем вважається страхувальник⁹⁸.

376. Оскільки інше не впливає з постанов законів або договору, вигодонабувач несе обов'язки за договором лише після передачі йому страхової квитанції або страхового поліса.

⁹⁴ В ред. 10 червня 1925 р. — ЗУ УРСР 1925 р. № 32, ст. 250.

⁹⁵ В ред. 10 червня 1925 р. — ЗУ УРСР 1925 р. № 32, ст. 250.

⁹⁶ В ред. 10 червня 1925 р. — ЗУ УРСР 1925 р. № 32, ст. 250.

⁹⁷ В ред. 10 червня 1925 р. — ЗУ УРСР 1925 р. № 32, ст. 250.

⁹⁸ В ред. 6 лютого 1929 р. — ЗЗ УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

377. Страхувач може скористатися проти вигодонабувача всіма запереченнями, які він має проти страхувальника.

378. В договорі страхування повинен бути встановлений строк, на який укладається договір, або періоди, до яких пристосовується обчислення страхової премії (страховий період).

379. Договір страхування повинен бути укладений у письмовій формі, під страхом недійсності його.

380. При укладанні договору страхувач повинен видати страхувальникові квитанцію або поліс. В них повинно бути зазначено:

- 1) найменування страхувача, страхувальника;
- 2) зазначення застрахованого інтересу (застрахованого майна або особи);
- 3) зазначення того ризику, від якого укладається страхування, або події, при наявності якої страхувач зобов'язаний виплатити страхову суму;
- 4) початок і кінець чинності страхування;
- 5) страхова сума;
- 6) премія (внески), строк і місце їх сплати.

По окремих видах страхування можуть бути встановлені і інші обов'язкові умови, які повинні міститися в квитанції або полісі.

381. Страхова квитанція або поліс можуть бути передані іншій особі тільки згідно з особливими правилами, встановленими для кожного окремого виду страхування. але в усякому разі страхувач може скористатися проти всякого держателя страхової квитанції або полісу всіма тими запереченнями, які він має проти страхувальника.

382. При укладанні договору страхувальник зобов'язаний сповістити страхувачу всі обставини, що мають істотне значення для визначення небезпеки або ймовірності настання страхового випадку або розмірів можливих збитків від його настання (страховий ризик), оскільки ці обставини були відомі або повинні були бути відомі під час укладання договору страхування.

Істотними в цьому відношенні визнаються, в усякому разі, всі обставини, які ясно застережені страхувачем у пред'явлених страхувальникові правилах страхування або щодо яких страхувач листовно запитав страхувальника в певних недвозначних висловах. Коли договір страхування укладено при відсутності відповідей на будь-які запитання, запропоновані страхувачем у письмовій формі, то ця обставина не може згодом бути підставою до розірвання договору страхування.

383. Коли після укладення договору страхування виявиться, що в дійсності обставини, істотні для визначення страхового ризику, не відповідають заявам страхувальника, то страхувач по суду може вимагати визнання договору недійсним як до, так і після настання страхового випадку. Коли ця обставина стала відома страхувачу до настання страхового випадку, то він може пред'явити вимогу про визнання договору недійсним не пізніше двотижневого строку, позбавляючись в противному разі права вимагати визнання на цій підставі договору недійсним.

384. Договір страхування є недійсним, якщо під час укладання його застраховане майно не існує більше або коли вже відпав страховий інтерес страхувальника, або коли майну більше не загрожує та небезпека, від якої воно страхувалось, а при особовому страхуванні також тоді, коли особи, з життям якої зв'язаний страховий випадок, немає вже в живих або вона не підпадає більше передбаченому в договорі ризику.

385. При майновому страхуванні страхувальник, а також вигодонабувач, після переходу на нього обов'язків за договором, зобов'язані, не гаючись, повідомляти страхувача про всі, що стали їм відомими, значні зміни, які настали в обставинах, сповіщених страхувачеві при укладанні договору, і можуть істотно вплинути на збільшення страхового ризику. Значними визнаються цьому відношенні в усякому разі всі зміни, застережені в пред'явлених страхувальникові правилах страхування. В разі порушення цього обов'язку страхувач може вимагати розірвання договору або відповідної зміни його умов з моменту збільшення ризику.

386. Коли при майновому страхуванні небезпека або ймовірність настання страхового випадку (страховий ризик) збільшилася під час чинності договору з причин, у ньому не передбачених, то страхувач може запропонувати страхувальникові, а також вигодонабувачеві, після переходу до останнього обов'язків за договором, сплатити відповідно збільшену премію, а в разі відмови страхувальника сплатити її в 7-денний строк з дня письмового сповіщення про те — вимагати розірвання договору.

387. В разі переходу застрахованого майна до іншої особи страхувальник або набувач майна зобов'язаний негайно сповістити про це страхувача і повідомити йому ім'я і адресу набувача.

388. По одержанні повідомлення про перехід застрахованого майна до нового володільця страхувач може протягом семи днів розірвати договір, коли він прямо або посередньо (як от: прийняттям премії від нового володільця і т. ін.) не виявив згоди на передачу прав за договором страхування новому володільцеві. Якщо страхувач не скористався цим правом, то договір зберігає силу, і набувач майна набуває усіх прав і обов'язків страхувальника. Коли страхувач скористався згаданим правом, він зобов'язаний повернути набувачеві майна частину одержаної ним наперед страхової премії відповідно до часу, що залишається з моменту переходу майна до строку наступного внеску.

389. Страхувальник зобов'язаний сплачувати страхувачеві в умовлені строки і в умовленому місці страхову премію.

До виплати премії або першого внеску її договір страхування не набуває чинності, якщо інше не передбачено в договорі.

В разі прострочення виплати дальших внесків премії, страхувач, коли інше не впливає з договору, звільняється від обов'язків сплатити страхову суму, коли страховий випадок настане до виплати простроченої премії.

Страхувач може, при відсутності угоди про розмір процентів, вимагати сплати узаконених процентів на прострочену премію.

390. Страхувальник або вигодонабувач за договором майнового страхування, коли настав страховий випадок, зобов'язаний негайно і, в усякому разі, в умовлений строк і в зазначений у правилах страхування спосіб сповістити про це страхувачеві. При невиконанні цього обов'язку страхувач звільняється від сплати страхової суми.

391. Зазначені в попередній статті особи зобов'язані також вживати всіх можливих для них заходів, по змозі згідно з вказівками страхувача, щоб зменшити збитки від страхового випадку.

Коли цих заходів було вжито за вказівкою страхувача, то витрати на них повинні бути відшкодовані страхувачем.

392. Страхувальник і вигодонабувач не мають права вживати заходів або чинити дії, що можуть утруднити встановлення дійсних розмірів збитків.

393. Страхувач звільняється від сплати страхової суми, коли страховий випадок настав внаслідок умислу або грубої необережності страхувальника чи вигодонабувача.

393¹. По договору особового страхування страхувач звільняється від виплати страхової винагороди в таких випадках:

а) якщо страховий випадок настає через умисел або грубу необережність страхувальника чи вигодонабувача, що не є одночасно застрахованою особою;

б) якщо страховий випадок протягом перших двох років після укладення договору страхування настане через умисел застрахованої особи⁹⁹.

394. Оскільки інше не застережено в договорі, страхувач не відповідає за збитки, заподіяні війною, зовнішньою чи громадянською.

395. До страхувача, що виплатив страхову суму, переходять у межах цієї суми претензії і права, які має страхувальник або вигодонабувач до третіх осіб про відшкодування їм тих збитків, на покриття яких видана страхова сума.

Якщо страхувальник або вигодонабувач відмовиться від такої претензії або права щодо третіх осіб, то страхувач звільняється у відповідному розмірі від обов'язку сплати страхової суми.

395¹. На страхову винагороду, яку належить видати вигодонабувачеві за договором особового страхування не можна звертати стягнення за борги страхувальника або застрахованого, якщо останній сам не є вигодонабувачем.

Із страхової винагороди страхувач може удержувати суми, належні йому від страхувальника за тим же договором страхування¹⁰⁰.

395². страхова винагорода по особовому страхуванню і суми, належні до видачі в порядку соціального забезпечення та соціального страхування, визначаються і виплачуються незалежно одна від одної, і взаємному зарахуванню вони не підлягають¹⁰¹.

396. Всі вимоги з договору страхування погашаються давністю в 2 роки.

396. Скасована¹⁰².

397. Умови окремих видів майнового страхування: від вогню, від падежу худоби, від градобою, транспортного страхування, а також особового страхування — на випадок смерті або дожиття та від нещасних випадків, визначаються окремими положеннями і правилами, які затверджує Уповнаркомфін.

398. Постанови цього розділу не поширюються на всі види обов'язкового страхування, коли в правилах про них нема посилання на ці постанови.

398. Постанови цього розділу не поширюються на всі види обов'язкового страхування, коли в правилах про них нема посилання на ці постанови, а також на договори морського страхування¹⁰³.

ХІІ. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ВИНΙΚАЮТЬ ВНАСЛІДОК БЕЗПІДСТАВНОГО ЗБАГАЧЕННЯ

399. Особа, що збагатилася коштом іншої особи без достатньої встановленої законом або договором підстави, зобов'язана повернути безпідставно одержане. Обов'язок повернення настає і тоді, коли підстава збагачення відпадає згодом.

⁹⁹ В ред. 10 червня 1925 р. — ЗУ УРСР 1925 р. № 32, ст. 250.

¹⁰⁰ В ред. 10 червня 1925 р. — ЗУ УРСР 1925 р. № 32, ст. 250.

¹⁰¹ В ред. 10 червня 1925 р. — ЗУ УРСР 1925 р. № 32, ст. 250.

¹⁰² 15 квітня 1931 р. — ЗЗ УРСР 1931 р. № 13, ст. 121.

¹⁰³ В ред. 25 грудня 1929 р. — ЗЗ УРСР 1930 р. № 2, ст. 21.

400. Безпідставно збагатілий зобов'язаний повернути або відшкодувати всі прибутки, які він мав або повинен мати з безпідставно одержаного майна з того часу, коли він дізнався або повинен був дізнатися про безпідставність збагачення. З того ж часу він відповідає за зроблене або допущене ним погіршення майна. До цього часу він відповідає лише за умисел та грубу недбалість. З своєї сторони він має право вимагати відшкодування зроблених ним необхідних витрат на майно з того часу, з якого він зобов'язаний повернути прибутки.

401. Не має права вимагати повернення виплаченого той, хто виконав зобов'язання, хоча б і позбавлене позовної сили, але таке, що не є недійсним в силу закону.

402. Збагатілий коштом іншої особи через протизаконну або направлену на шкоду державі дію цієї особи зобов'язаний внести безпідставно одержане на прибуток держави.

ХІІІ. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ, ЩО ВИНΙΚАЮТЬ ВНАСЛІДОК ЗАПОДІЯННЯ ІНШОМУ ШКОДИ

403. Той, хто заподіяв шкоду особі або майну іншого, зобов'язаний відшкодувати заподіяну шкоду. Він звільняється від цього обов'язку, коли доведе, що він не міг запобігти шкоді або що був уповноважений на заподіяння шкоди, або що шкода виникла внаслідок умислу або грубої необережності самого потерпілого.

403¹. Шкоду, заподіяну державним установам та підприємствам, кооперативним, професійним та громадським організаціям розтратами, загарбанням та привласненням майна зазначених установ, підприємств та організацій, можна відшкодувати з спільного майна, що належить відповідальній за шкоду особі разом з іншими особами або з її дружиною; при цьому відшкодувати шкоду можна не тільки з частки майна, належної особі, що заподіяла шкоду, але і з усього спільного майна, коли суд встановить, що спільне майно через злочин збільшилося і коли в судовому вирокі буде окремо зазначено звернення стягнення на спільне майно.

Примітка. Чинність цієї статті поширюється тільки на випадки, коли від часу розтрата, загарбання або привласнення до моменту порушення кримінальної справи минуло не більше двох років¹⁰⁴.

404. Особи і підприємства, діяльність яких сполучена з підвищеною небезпекою для навколишніх, як от: залізниці, трамваї, фабрично-заводські підприємства, торговці горючими матеріалами, держателі диких тварин, особи, що будують будівлі й інші споруди, і т. п. відповідають за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки, якщо не доведуть, що шкода виникла через непоборну силу або через умисел чи грубу недбалість самого потерпілого.

Примітка. Позовна давність по оснований на цій статті вимогах до органів держави обмежується річним строком.

404. Особи і підприємства, діяльність яких сполучена з підвищеною небезпекою для навколишніх, як от: залізниці, трамваї, фабрично-заводські підприємства, торговці горючими матеріалами, держателі диких тварин, особи, що будують будівлі й інші споруди, і т. п. відповідають за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки, якщо не доведуть, що шкода виникла через непоборну силу або через умисел чи грубу недбалість самого потерпілого.

¹⁰⁴ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

Примітка. Скасована¹⁰⁵.

405. Особа недієздатна, за виключенням випадків, передбачених ст. 9, не відповідає за заподіяну нею шкоду. За неї відповідає особа, зобов'язана за нею доглядати.

405. Особа недієздатна не відповідає за заподіяну нею шкоду. За неї відповідає особа, зобов'язана за нею доглядати.

За шкоду, заподіяну неповнолітнім, у випадках, передбачених ст. 9, разом з неповнолітнім відповідають також його батьки і опікуни¹⁰⁶.

406. У тих випадках, коли, згідно з ст. ст. 403—405, той, хто заподіяв шкоду, не зобов'язаний до її відшкодування, суд, проте, може зобов'язати його відшкодувати шкоду в залежності від його майнового стану і майнового стану потерпілого.

407. Установа відповідає за шкоду, заподіяну неправильними службовими діями службової особи, тільки у випадках, окремо зазначених у законі, коли при тому неправильність дій службової особи визнає належний суд або адміністративний орган. Державна установа звільняється від відповідальності, коли потерпілий вчасно не оскаржив неправильної дії. Державна установа має право, в свою чергу, зробити нарахування на службову особу в розмірі виплаченої потерпілому винагороди.

407. Державна установа відповідає за шкоду, заподіяну неправильними службовими діями службової особи, вчиненими під час здійснення цією особою функцій влади, тільки у випадках, окремо зазначених у законі, коли при тому неправильність дій службової особи визнає належний суд або адміністративний орган. Державна установа звільняється від відповідальності, коли потерпілий вчасно не оскаржив неправильної дії. Державна установа має право, в свою чергу, зробити нарахування на службову особу в розмірі виплаченої потерпілому винагороди¹⁰⁷.

Примітка. За аварії, заподіяні з вини державних морських лоцманів, відповідає держава, з тим, проте, що ця відповідальність обмежується розмірами аварійних фондів по окремих морях (ст. 13 Положення про портові збори та плату за послуги, що подаються в портах Союзу РСР —33 СРСР 1926р. № 12, ст. 85; № 51, ст. 370)¹⁰⁸.

407¹. Обмеження майнової відповідальності, встановлене ст. 407, не поширюється на випадки втрати (знищення, викрадення, розтрати, загублення, привласнення, видачі неналежній особі тощо) або пошкодження майна, прийнятого державною установою в особі уповноважених нею на це службових осіб або інших службовців, від громадян, що повинні були або мали право передати це майно даній установі в силу вимог закону, судового рішення, законного наказу адміністративного органу або наказу адміністрації, оснований на правилах внутрішнього розпорядку, що діють у даній державній установі.

В зазначених випадках, в разі втрати грошей або інших цінностей, визначуваних родовими ознаками, державна установа повинна сплатити особі, яка їх внесла, або особі, на користь якої зроблено внесок, таку саму суму грошей або повернути такі самі цінності; в разі втрати або пошкодження іншого майна державна установа повинна покрити потерпілому позитивне пошкодження майна. Державна установа звільняється від відповідальності, якщо буде доведено, що

¹⁰⁵ 15 квітня 1931 р. — 33 УРСР 1931 р. № 13, ст. 121.

¹⁰⁶ В ред. 4 серпня 1935 р. — 33 УРСР 1935 р. № 22, ст. 126.

¹⁰⁷ В ред. 10 травня 1928 р. — 3У УРСР 1928 р. № 11, ст. 110.

¹⁰⁸ В ред. 25 грудня 1929 р. — 33 УРСР 1930 р. № 2, ст. 21.

*пошкодження виникло від властивостей самого майна, прийнятого державною установою, або виникло через непоборну силу*¹⁰⁹.

408. Особи, що спільно заподіяли шкоду, відповідають перед потерпілим солідарно.

409. В разі заподіяння смерті, право на винагороду належить особам, що перебували на утриманні померлого і що не мають інших засобів до життя. Витрати на похорон повинні бути повернені особам, що ці витрати понесли.

410. Відшкодування повинно полягати у відновленні попереднього стану, а оскільки таке відновлення неможливе — у відшкодуванні заподіяних збитків.

411. Визначаючи розмір винагороди за шкоду, суд в усіх випадках повинен взяти до уваги майновий стан потерпілого і того, хто заподіяв шкоду.

412. Особа, застрахована в порядку соціального страхування, при настанні страхового випадку одержує задоволення від органу соціального страхування.

413. Особа або підприємство, що вносять страхові внески за потерпілого в порядку соціального страхування, не зобов'язані покривати шкоду, заподіяну настанням страхового випадку.

А коли шкода заподіяна злочинною дією чи бездіяльністю підприємця, орган соціального страхування, що задовольнив потерпілого, має право вимоги до підприємця в розмірі виданої потерпілому допомоги (регрес).

В зазначеному випадку потерпілим, оскільки він в порядку соціального страхування не одержує повного покриття шкоди, має право додаткової вимоги до підприємця.

414. Якщо особа, що заподіяла шкоду, не є страхувальником потерпілого, останній, оскільки він в порядку соціального страхування не одержує повного покриття шкоди, має право на додаткову вимогу до особи, що заподіяла шкоду. Орган соціального страхування має право вимоги до того, хто заподіяв шкоду, в розмірі виданої потерпілому допомоги (регрес).

415. Незастрахована особа не може стягти з того, хто заподіяв шкоду, більшої винагороди, ніж могла б одержати застрахована особа від органу соціального страхування та від того, хто заподіяв шкоду, в порядку ст. 414.

При цьому потерпіла особа прирівнюється до відповідної категорії робітників або службовців в залежності від її майнового стану і ступеня її соціальної корисності, на розсуд суду.

*415¹. В разі ліквідації через будь-які підстави підприємств (державних, мішаних, приватних тощо), що мають права юридичної особи, громадських і кооперативних організацій, а так само підприємств, що належать фізичній особі чи кільком фізичним і юридичним особам, не об'єднаним у товариство з правами юридичної особи, належні до виплати зазначеними особами суми як відшкодування за каліцтво або смерть, вчинені, як до ліквідації, так і під час ліквідації, капіталізуються і вносяться органам державного страхування або органам соціального страхування, за належністю, в порядку ст. ст. 415² і 415³ цього Кодексу*¹¹⁰.

415². Капіталізація періодичних платежів (ст. 415¹), належних до видачі на підставі судових рішень, що набули сили, чи з інших законних підстав, самому потерпілому, членам його родини або органам соціального страхування в порядку

¹⁰⁹ В ред. 16 травня 1928 р. — ЗУ УРСР 1928 р. № 11, ст. 110.

¹¹⁰ В ред. 25 квітня 1928 р. — ЗУ УРСР 1928 р. № 10, ст. 97.

регресу, провадиться на підставі правил і тарифів, встановлених для страхування Держстрахом довічних і тимчасових пенсій¹¹¹.

415³. Капіталізована сума періодичних платежів (ст. 415²), належних органам соціального страхування, вноситься безпосередньо цим органам.

Капіталізована сума періодичних платежів (пенсій), належних потерпілому або членам його родини, вноситься до належного органу Держстраху, який повинен прийняти зазначену суму і виплачувати довічні або тимчасові пенсії потерпілому або членам його родини в тому самому розмірі і в ті самі строки, які були обов'язкові для ліквідованих підприємств чи організацій (ст. 415¹)¹¹².

415⁴. Претензії про відшкодування за каліцтво чи смерть як у формі періодичних платежів, так і у формі капіталізованих на підставі ст. ст. 415¹—415³ сум, прирівнюються щодо черговості задоволення до претензій про заробітну плату)¹¹³.

ПРАВО СПАДКОЄМСТВА

416. Допускається спадкоємство за законом і за заповітом згідно з нижченаведеними статтями в межах загальної вартості спадкового майна не більше 10000 золотих карбованців, з вирахуванням всіх боргів померлого.

Примітка. Права, які витікають з укладених органами держави з приватними особами договорів (орендних, концесійних, забудовних та ін.), переходять в порядку спадкування за законом та за заповітом в межах строків, вказаних в цих договорах, без обмеження граничною вартістю, встановленою цією статтею.

416. Допускається спадкоємство за законом і за заповітом згідно з нижченаведеними статтями¹¹⁴.

417. Якщо загальна вартість спадщини перевищує 10000 золотих карбованців, то між державою в особі Уповнаркомфіну та його органів і приватними особами, які закликаються до спадкування за законом чи за заповітом, проводиться поділ або ліквідація спадкового майна в частині, яка перевищує граничну вартість спадщини, на користь заінтересованих органів держави.

Якщо за характером складових частин поділ спадкового майна є господарсько не вигідним та незручним, то між органами держави та приватними особами встановлюється сумісне володіння або встановлюється право викупу відповідної частини на користь держави або приватних осіб, якщо останнє допускається інтересами держави.

417. Скасована¹¹⁵.

418. Коло осіб, які закликаються до спадкування за обома, вказаними у ст. 416, підставами, обмежується прямими низхідними (дітьми, онуками та правнуками) та пережившою дружиною померлого, а також непрацездатними та неімущими особами, які фактично перебували на повному утриманні померлого не менше одного року до його смерті.

Примітка. Спадкоємцями можуть бути лише особи, які живі на момент смерті спадкодавця, а також діти, зачаті за його життя і народжені після його смерті.

¹¹¹ В ред. 25 квітня 1928 р. — ЗУ УРСР 1928 р. № 10, ст. 97.

¹¹² В ред. 25 квітня 1928 р. — ЗУ УРСР 1928 р. № 10, ст. 97.

¹¹³ В ред. 25 квітня 1928 р. — ЗУ УРСР 1928 р. № 10, ст. 97.

¹¹⁴ В ред. 7 липня 1926 р. — ЗУ УРСР 1926 р. № 42, ст. 286.

¹¹⁵ 7 липня 1926 р. — ЗУ УРСР 1926 р. № 42, ст. 286.

418. Спадкоємцями за законом є діти (в тому числі усиновлені), дружина та непрацездатні батьки померлого, а також інші непрацездатні, які перебували на утриманні померлого не менше одного року до його смерті.

Якщо хто-небудь з дітей спадкодавця помре до відкриття спадщини, його спадкова частка переходить до його дітей (внуків спадкодавця), а в разі їх смерті — до їх дітей (правнуків спадкодавця).

В разі відсутності зазначених спадкоємців або неприйняття ними спадщини, спадкоємцями за законом є працездатні батьки, а при їх відсутності — брати і сестри померлого.

Примітка. Спадкоємцями можуть бути лише особи, які живі на момент смерті спадкодавця, а також діти, зачаті за його життя і народжені після його смерті¹¹⁶.

419. Спадкоємство за законом в межах, вказаних в ст. 416, має місце в усіх випадках, коли і оскільки його не змінено в заповіті.

419. Спадкоємство за законом має місце в усіх випадках, коли і оскільки його не змінено в заповіті¹¹⁷.

420. При одержуванні спадщини за законом спадкове майно ділиться поголовно на рівні частки між усіма особами, вказаними у ст. 418.

420. При одержуванні спадщини за законом спадкове майно ділиться на рівні частки між особами, закликаними до одержання спадщини в порядку черговості, зазначеної в першій та третій частині ст. 418.

Внуки і правнуки спадкодавця ділять між собою нарівно ту частку, яка належала б їх померлому родителю¹¹⁸.

421. З осіб, зазначених в ст. 418, ті, хто мешкає вкупі з спадкодавцем, одержують майно, яке відноситься до звичайної хатньої обстановки та вжитку, за винятком речей розкоші, без зарахування в граничну суму по ст. 416.

421. З осіб, закликаних до одержання спадщини в порядку, зазначеному в ст. 418, ті, хто мешкає вкупі з спадкодавцем, одержують майно, яке відноситься до звичайної хатньої обстановки та вжитку (за винятком речей розкоші), понад частку майна померлого, яка належить їм згідно з ст. 420¹¹⁹.

422. Заповітом визнається зроблене особою у письмовій формі розпорядження на випадок смерті про надання майна одному або кільком певним особам майна з числа вказаних в ст. 418, або про розподіл його між кількома або всіма цими особами в іншому порядку, ніж вказано в ст. 420.

Примітка. Заповідач може позбавити права законного спадкування одного, кількох або всіх осіб, згаданих у ст. 418. В такому випадку спадкове майно переходить в цілому або в частині до держави в порядку ст. ст. 417 і 433.

422. Кожний громадянин може по заповіту залишити все своє майно або частину його одній або декільком особам з числа згаданих у ст. 418, а також державним органам і громадським організаціям.

За відсутністю осіб, зазначених у ст. 418, спадкодавець вправі заповісти своє майно кому б то не було.

¹¹⁶ В ред. Указу Президії Верховної Ради УРСР від 17 грудня 1945 р. — «Відомості Верховної Ради УРСР» 1947 р. № 3 —4.

¹¹⁷ В ред. 7 липня 1926 р. — ЗУ УРСР 1926 р. № 42, ст. 286.

¹¹⁸ В ред. Указу Президії Верховної Ради УРСР від 17 грудня 1945 р. — «Відомості Верховної Ради УРСР» 1947 р. № 3 —4.

¹¹⁹ В ред. Указу Президії Верховної Ради УРСР від 17 грудня 1945 р. — «Відомості Верховної Ради УРСР» 1947 р. № 3 —4.

Заповідач може позбавити спадщини всіх або будь-кого з числа осіб, згаданих у ст. 418, проте він не вправі позбавити своїх неповнолітніх дітей та інших непрацездатних спадкоємців частки, яка належала б їм при одержанні спадщини за законом.

Спадкове майно, яке лишилось поза заповітним розпорядженням, розподіляється в порядку одержання спадщини за законом¹²⁰.

422¹. Вкладники державних трудових ощадних кас і кооперативних організацій можуть вказувати цим касам і організаціям осіб, яким слід видати вклад як грошовий, так і в цінних паперах, в разі смерті вкладника.

Такими особами можуть бути як фізичні особи, незалежно від того, чи є вони спадкоємцями вкладника за ст. 418 цього Кодексу, так і юридичні особи. Зазначене право вкладники трудових ощадних кас і кооперативних організацій здійснюють в порядку, встановленому Народним комісаріатом фінансів Союзу РСР.

Правила цієї статті поширюються також на вклади в цінних паперах у всіх кредитних установах, крім товариств взаємного кредиту¹²¹.

423. На особу, яка отримує за заповітом спадкове майно, заповідач може покласти виконання якого-небудь зобов'язання на користь одного, декількох або всіх інших законних спадкоємців (ст. 418), які в силу цього розпорядження дістають право вимагати виконання відповідного зобов'язання з боку спадкоємця за заповітом.

423. На осіб, зазначених у ст. 418, які одержують по заповіту спадкове майно, заповідач може покласти виконання якого-небудь зобов'язання на користь одного, декількох або всіх спадкоємців, які в силу цього розпорядження дістають право вимагати виконання відповідного зобов'язання вище зазначеними особами; так само заповідач може покласти на них виконання яких-небудь дій, спрямованих на здійснення загальнокорисної мети.

На осіб, які одержують по заповіту спадкове майно в порядку, передбаченому другою частиною ст. 422, заповідач може покласти виконання зобов'язання на користь будь-якої особи.

При заповіданні майна державним органам або громадським організаціям, заповідач має право зазначити певну мету, на яку повинно бути вжито заповідане майно¹²².

424. Допускаються заповіти, в яких у тому випадку, якби призначений по заповіту спадкоємець помер раніш відкриття спадщини або не прийняв її, заповідач закликає до одержання спадщини кого-побудь іншого з законних спадкоємців (ст. 418).

424. Допускаються заповіти, в яких у тому випадку, якби призначений по заповіту спадкоємець помер раніш відкриття спадщини або не прийняв її, заповідач закликає до одержання спадщини кого-побудь іншого з законних спадкоємців, а за відсутністю законних спадкоємців — будь-яку особу¹²³.

¹²⁰ В ред. Указу Президії Верховної Ради УРСР від 17 грудня 1945 р. — «Відомості Верховної Ради УРСР» 1947 р. № 3 —4.

¹²¹ В ред. 5 квітня 1930 р. — 33 УРСР 1930 р. № 10, ст. 103.

¹²² В ред. Указу Президії Верховної Ради УРСР від 17 грудня 1945 р. — «Відомості Верховної Ради УРСР» 1947 р. № 3 —4.

¹²³ В ред. Указу Президії Верховної Ради УРСР від 17 грудня 1946 р. — «Відомості Верховної Ради УРСР» 1947 р. № 3-4.

425. Заповіт повинен бути підписаний спадкодавцем і поданий в нотаріальний орган дл внесення в актову книгу.

Замість підпису заповідача, заповіти неписьменних підписуються за них третьою особою — рукоприкладцем.

Виписка з актової книги заміняє справжній заповіт.

425. Заповіт повинен бути обов'язково підписаний спадкодавцем і, під страхом недійсності, посвідчений нотаріально. Заповіти неписьменних та інших осіб, що не можуть підписати заповіт власноручно, може підписувати замість спадкодавця, на його прохання, третя особа — рукоприкладч¹²⁴.

Заповіти, укладені на судах морського торгового флоту, а також на торгових судах внутрішнього водного транспорту, повинен посвідчувати капітан судна, що бере такі заповіти на схов. Ці заповіти нотаріально посвідчувати не треба¹²⁵.

426. Заповіт, пізніше складений, касує попередній, оскільки в попередньому не лишається розпоряджень, не передбачених заповітом пізнішим. Спадкодавець може, і не складаючи нового заповіту, скасувати попередній шляхом нотаріальної або судової заяви про це, яка заноситься в актову книгу або судовий протокол.

426. Заповіт, пізніше складений, касує попередній, оскільки в попередньому не лишається розпоряджень, не передбачених заповітом пізнішим. Спадкодавець може, і не складаючи нового заповіту, скасувати попередній нотаріально посвідченою заявою нотаріусові або ж заявою народному судді; таку заяву суддя заносить до протоколу¹²⁶.

427. Виконання заповіту покладається на призначених у ньому спадкоємців, за винятком випадків, коли заповідач доручив у заповіті окремій особі — виконавцеві заповіту — виконати його волю. В цьому випадку вимагається згода виконавця на самому заповіті або в окремій заяві, прикладеній до заповіту.

427¹. Вклади до державних трудових ощадних кас як грошові, так і цінними паперами, про які не зроблено розпорядження на випадок смерті вкладника, каси видають спадкоємцям вкладника. При цьому, суму, що не перевищує 300 карбованців, каси видають без подання свідоцтва, яке стверджує право на спадщину; в цьому разі спадкоємці повинні дати касі зобов'язання, якщо з'являться інші спадкоємці, виплатити належну їм частину з одержаної суми.

Правила цієї статті поширюються так само на вклади цінними паперами в усіх кредитних установах, крім товариств взаємного кредиту¹²⁷.

428. Непогодження й суперечки між приватними особами або між приватними особами і органами держави по питаннях оцінки, поділу і порядку розрахунків по спадщині вирішуються судом.

429. Якщо спадкоємець, присутній в місці відкриття спадщини, на протязі трьох місяців з дня вжиття заходів охорони не заявить належному суду про відмовлення від спадщини, він вважається таким, що прийняв її.

Частка спадкоємців, які відмовились, переходить до держави.

Спадкоємці, які є в наявності, можуть вступити до управління спадковим майном, не чекаючи явки інших спадкоємців, які, своєчасно з'явившись, можуть витребувати свою частку спадкового майна.

¹²⁴ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

¹²⁵ В ред. 15 квітня 1931 р. — 33 УРСР 1931 р. № 13, ст. 121.

¹²⁶ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

¹²⁷ В ред. 5 квітня 1930 р. — 33 УРСР 1930 р. № 10, ст. 103.

429. Якщо спадкоємець, присутній в місці відкриття спадщини, на протязі трьох місяців з дня її відкриття не заявить належному нотаріальному органу про відмовлення від спадщини, він вважається таким, що прийняв її.

Спадкоємці, які є в наявності, можуть вступити до управління спадковим майном, не чекаючи явки інших спадкоємців, які, своєчасно з'явившись, можуть витребувати свою частку спадкового майна¹²⁸.

430. Спадкоємці, відсутні в місці відкриття спадщини, можуть прийняти спадкове майно особисто або через повірених на протязі шести місяців з дня вжиття заходів охорони спадкового майна.

Примітка. Частка спадкоємця, який не народився до моменту відкриття спадщини, може бути на протязі трьох місяців після його народження витребувана його законним представником.

430. Спадкоємці, відсутні в місці відкриття спадщини, можуть прийняти спадкове майно особисто або через повірених на протязі шести місяців з дня відкриття спадщини.

Особи, для яких право одержання спадщини виникає на підставі третьої частини ст. 418, тільки у випадку відсутності інших спадкоємців або неприйняття ними спадщини можуть заявити в той же строк про свою згоду прийняти спадкове майно незалежно від того, чи будуть вони закликані до одержання спадщини.

Примітка. Частка спадкоємця, який не народився до моменту відкриття спадщини, може бути на протязі трьох місяців після його народження витребувана його законними представниками¹²⁹.

431. Виклик спадкоємців через публікацію або іншими способами не проводиться, але народним судом за місцем відкриття спадщини вживаються заходи охорони спадщини негайно після отримання повідомлення про смерть спадкодавця. Охорона спадщини продовжується до явки усіх спадкоємців, але не більше 6-ти місяців.

Примітка 1. Відділ записів актів громадянського стану за місцем останнього місця проживання спадкодавця, довідавшись про смерть спадкодавця, зобов'язаний негайно повідомити про це відповідний народний суд.

Примітка 2. Місцем відкриття спадщини вважається останнє місце проживання спадкодавця.

431. Спадкоємці не викликаються, але нотаріальні органи за місцем відкриття спадщини вживають заходів до охорони спадщини в порядку, встановленому в Нотаріальному положенні. Спадщину охороняють до прибуття спадкоємців, але найбільш 6 місяців¹³⁰.

Заходів до охорони майна осіб, померлих на судах морського і річкового торгового флоту, вживає капітан судна, як встановлено у Кодексі торгового мореплавства Союзу РСР і Статутом внутрішнього водного транспорту¹³¹.

¹²⁸ В ред. Указу Президії Верховної Ради УРСР від 17 грудня 1945 р. — «Відомості Верховної Ради УРСР» 1947 р. № 3 —4.

¹²⁹ В ред. Указу Президії Верховної Ради УРСР від 17 грудня 1945 р. — «Відомості Верховної Ради УРСР» 1947 р. № 3 —4.

¹³⁰ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

¹³¹ В ред. 25 липня 1931 р. — 33 УРСР 1931 р. № 25, ст. 195.

Примітка. Місцем відкриття спадщини вважається останнє місце проживання спадкодавця¹³².

432. Коли спадкоємці не перебувають у місці знаходження підприємства, що є на ходу (торгового або промислового підприємства чи ремісничого закладу), суд призначає відповідального піклувальника на подання державного органу, що відає відповідними підприємствами або закладами.

432. Коли спадкоємці не перебувають у місці знаходження підприємства, що є на ходу (торгового або промислового підприємства чи ремісничого закладу), то нотаріальний орган призначає відповідального піклувальника на подання державного органу, що відає відповідною галуззю народного господарства¹³³.

433. В разі неявки на протязі шести місяців після вжиття заходів охорони спадкового майна, а також у випадку відмовлення спадкоємців від спадщини (за винятком випадку, передбаченого ст. 424) майно визнається виморочним і переходить у розпорядження відповідних органів держави.

433. В разі неявки на протязі шести місяців з дня відкриття спадщини, відмовлення від прийняття спадщини (за винятком випадку, передбаченого ст. 424) чи позбавлення заповідачем права одержання спадщини одного або декількох спадкоємців, їх частка переходить іншим спадкоємцям за законом і ділиться між ними в порядку, встановленому в ст. 420, якщо тільки в заповіті не зазначено, що заповідач лишає все своє майно призначеним ним спадкоємцям.

В тому разі, якщо всі спадкоємці не прибули в установленій строк, відмовились від спадщини або були позбавлені заповідачем права одержати спадщини, майно визнається виморочним і переходить у власність держави¹³⁴.

434. Спадкоємець, який прийняв спадщину, а також держава, до якої перейшло виморочне майно, відповідають по боргах, що обтяжують спадщину, лише в межах дійсної вартості спадкового майна.

Примітка. Кредитори спадкодавця зобов'язані заявити свої претензії, під страхом втрати права вимоги, протягом 6 місяців з дня вжиття заходів охорони.

435. Особи, покликані до спадкоємства за законом або за заповітом, можуть просити у місцевого народного судді видати їм свідоцтво, що підтверджує їх права на спадщину.

435. Особи, покликані до спадкоємства, можуть просити у нотаріального органу, за місцем відкриття спадщини, видати їм свідоцтво, що підтверджує їх права на спадщину¹³⁵.

¹³² В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

¹³³ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.

¹³⁴ В ред. Указу Президії Верховної Ради УРСР від 17 грудня 1945 р. — «Відомості Верховної Ради УРСР» 1947 р. № 3-4.

¹³⁵ В ред. 6 лютого 1929 р. — 33 УРСР 1929 р. № 8, ст. 64.